

Arbeidsnotater

S T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo l. Tlf. 41 38 20

IO 74/43

29. oktober 1974

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972^{*)}

Rapport nr. 2

Teori og metode

av

Olaf Foss, Robert Salomon,
Erik Stordahl og Lars Østby^{**)}

INNHold

	Side
Innledning	3
1. Innledning	4
1.1. Flyttemotivundersøkelsens bakgrunn og finansiering	4
1.2. Rapporter fra Flyttemotivundersøkelsen 1972	4
2. Problemstillinger og målsetting	6
3. Undersøkelsens teoretiske referanseramme	10
3.1. Formålet med en referanseramme	10
3.2. Avgrensning av undersøkelsen	11
3.3. Noen teorier om flytting	12
3.3.1. Likevektsteorier	12
3.3.2. Mikro "push-pull"-teorier	13
3.3.3. Karriereteorier	15
3.4. Teoretisk bakgrunn for valg av kjennemerker og operasjonalisering	17
3.4.1. Kriterier for valg av kjennemerker	19
3.4.2. Kjennemerker for beskrivelse av livssyklus og karriere	20
3.4.3. Kjennemerker for beskrivelse av levekår	22
4. Undersøkelsens praktiske gjennomføring	24
4.1. Undersøkelsesopplegget	24
4.2. Beskrivelse av populasjon og utvalg	29
4.2.1. Populasjon	29
4.2.2. Utvalgsplanen	30
4.2.2.1. Generelt	30
4.2.2.2. 1. trinn. Trekking av utvalgsområder	31
4.2.2.3. 2. trinn. Trekking av intervjuobjekter	32
4.2.3. Valg av utvalgsstørrelser	32
4.2.4. Presentasjon av utvalg og frafall	33
4.2.5. Muligheter og begrensninger ved bruk av materialet	35

(forts.)

Ikke for offentliggjøring. Dette notat er et arbeidsdokument og kan siteres eller refereres bare etter spesiell tillatelse i hvert enkelt tilfelle. Synspunkter og konklusjoner kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

INNHold (forts.)

	Side
4.3. Spørreskjemaets oppbygging	37
4.3.1. Generelt	37
4.3.2. Redigering	38
4.3.3. Innhold	39
4.3.4. Åpne og prekodete spørsmål	41
4.3.5. Eksempler på bruk av åpne og prekodete spørsmål i Flyttemotivundersøkelsen	42
4.4. Måleproblemer.....	43
4.4.1. Retrospektive fakta- og vurderingsspmåål	44
4.4.2. Hypotetiske spørsmål	46
4.4.3. "Vet ikke"- og "ubesvart"-kategoriene	47
4.4.4. Generell vurdering av datakvaliteten	47
Litteraturliste	49
V e d l e g g 1. Prøveundersøkelsen	53
1. Innledning og formål	54
2. Utvalg og feltarbeid	55
2.1 Utvalg	55
2.2 Feltarbeid	58
3. Noen erfaringer fra feltarbeidet	58
3.1 Feltperioden	58
3.2 Frafall	58
3.3 Rapportskjemaene	60
3.4 Spørreskjemaenes to siste spørsmål	60
3.5 Spørreskjemaenes siste side	60
4. Erfaringer i prøveundersøkelsen som ble tatt til følge i hovedundersøkelsen	60
4.1 Definisjon av hovedflytting	61
4.2 Definisjon av sted/bosted	61
4.3 IO-brevet (introduksjonsbrev til intervjuobjektene)	62
4.4 Orientering og instruks for intervjuerne	62
4.5 Spørreskjemaet	62
4.5.1 Generelt	62
4.5.2 Redigeringsprinsippet	63
4.5.3 De enkelte spørsmåålsskvenser	63
4.5.4 Bruk av vurderingsspmåål	65
4.5.5 Tre eksempler på vanskelige spørsmål	65
5. Sluttord om prøveundersøkelsen	67
Litteraturliste for vedlegg 1.	69
V e d l e g g 2. Spørreskjema for flytterne	70
V e d l e g g 3. Spørreskjema for ikke-flytterne	86

*) Undersøkelsen er gjennomført i samarbeid mellom Norsk institutt for by- og regionforskning og Statistisk Sentralbyrå. Den er i hovedsak finansiert gjennom Kommunal- og arbeidsdepartementet og Distriktenes utbyggingsfond.

***) Forfatterne vil takke Sigurd Høst, Per Sevaldson, Gisle Skancke og Ib Thomsen, som har gjennomlest manuskriptet og gitt mange nyttige kommentarer.

SAMMENDRAG

Behovet for en undersøkelse av flyttemotiv finner en uttrykt i mange forbindelser, vesentlig i sammenheng med samfunnsplanlegging. Geografisk mobilitet har en sentral plass som mål for virkningen av denne planleggingen. Den blir da også nøye kartlagt gjennom den løpende flyttestatistikken. Denne statistikken inneholder få demografiske og ingen andre personkjennetegn, og er dermed et ufullstendig grunnlag både for problembeskrivelse og årsaksanalyse. En intervjuundersøkelse blant flyttere om deres motiv for flytting, og en nærmere kartlegging av hvem det er som flytter og hvordan de atskiller seg fra den øvrige befolkning, vil være et verdifullt supplement til flyttestatistikken ved slike analyser. Et annet hovedmotiv er å skape en nasjonal referanseramme for alle de lokalsamfunnsorienterte flyttestudier som er utført.

Med denne målsettingen er det utført en intervjuundersøkelse blant et utvalg på 3 672 personer som hadde flyttet mellom to norske kommuner i 1971 og 1 562 personer som ikke hadde flyttet dette året. Resultater er offentliggjort i NOS A 617 "Flyttemotivundersøkelsen 1972".

Formålet med denne rapporten er å redegjøre for den teoretiske referanseramme og for de avgjørelser som er tatt ved valg av undersøkelsesplan. Herunder behandles også de muligheter og begrensninger som disse avgjørelser innebærer. Denne redegjørelsen tjener som grunnlag for de publikasjoner med analyse av Flyttemotivundersøkelsens resultater som er under arbeid, og den er et nødvendig grunnlag også for andre som ønsker å utføre egne analyser på data fra Flyttemotivundersøkelsen 1972.

1. INNLEDNING

1.1. Flyttemotivundersøkelsens bakgrunn og finansiering

I Statistisk Sentralbyrås langtidsprogram for perioden 1971-1975 heter det blant annet: "Byrået vil gjennomføre flere demografiske analyser i programperioden. Særlig viktig for å kunne forstå befolkningsutviklingen er det å foreta en kartlegging og analyse av de innenlandske flyttinger. Byrået vil derfor både analysere de registrerte flyttinger på grunnlag av de opplysninger en har om flytterne fra de to siste folketellinger og foreta en spesiell undersøkelse av flyttemotivene ved intervjuing av et utvalg av befolkningen i 1972." (Statistisk Sentralbyrå 1970a s. 7.)

Før forfatterne av dette notat kom med i planleggingen, var det altså klart at det skulle gjennomføres en intervjuundersøkelse. Det var videre vedtatt at den skulle forsøkes finansiert utenfra, og det var gitt en grov ramme for undersøkelsens omfang og varighet.

Når Byrået tar initiativ til en undersøkelse av årsakene til at folk flytter, er det ut fra en erkjennelse av at de enkle registreringer av alder, kjønn og region for flytterne ikke kan gi en særlig fyldestgjørende forklaring på hvorfor flyttingene skjer. Slike registreringer gir heller ikke godt nok grunnlag for befolkningsprognoser. Byrået begynte de forberedende arbeidene med Flyttemotivundersøkelsen i 1971, og fikk mot slutten av året et nærmere samarbeid med Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Denne institusjon hadde tidligere utført lokalorienterte flyttestudier, og hadde dermed både erfaring i studier av flyttemotiv og interesse av å få et landsomfattende referansemateriale for sine studier. De to institusjonene inngikk en samarbeidsavtale som klargjorde ansvars- og arbeidsfordelingen i de enkelte faser av arbeidet. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med to deltakere fra hver institusjon.

Arbeidsgruppens første produkt var et notat (Statistisk Sentralbyrå 1972a) med litteraturvedlegg (Statistisk Sentralbyrå 1972b) om de behov som offentlig administrasjon hadde uttrykt for en analyse av flyttemotiv, og hvordan gruppen kunne tenke seg disse behov tilfredsstilt. Kommunal- og arbeidsdepartementet sa seg villig til å forestå finansieringen av en slik undersøkelse. Budsjettet for 1972 ble dekket fra Distriktenes utbyggingsfond, Boligfondet og Kontaktutvalget for arbeidsmarkedsforskning, mens Kommunal- og arbeidsdepartementet fikk dekket de budsjetterte utgifter i 1973 og 1974 over posten for spesielle forskningsoppdrag på Finansdepartementets budsjett. I tillegg har det hvert år falt en del utgifter av generell art på de deltakende institusjoner.

Det ble opprettet et rådgivende utvalg for undersøkelsen med representanter fra Kommunal- og arbeidsdepartementet, Distriktenes utbyggingsfond, NIBR og Byrået. Dette utvalget har hatt møter for drøfting av spørreskjema, tabellutkast og analyseplaner. Det har videre vært et internt rådgivende utvalg i Byrået med representanter fra de kontorene som har vært mest engasjert i undersøkelsen.

1.2. Rapporter fra Flyttemotivundersøkelsen 1972

Det er tidligere sendt ut en tabellpublikasjon (NOS A 617) med de viktigste resultater. I den er det også gjort rede for utvalgsmetode, definisjoner m.v. Foreliggende notat er det første i en serie analyserapporter på grunnlag av materialet fra Flyttemotivundersøkelsen 1972. Vi skal her gi en beskrivelse av målsettingen med undersøkelsen, av den teoretiske referanserammen og andre vurderinger som ligger til grunn for valg av undersøkelsesopplegg. I et vedlegg skal prøveundersøkelsen og de konsekvenser den har fått for hovedundersøkelsen, beskrives.

Det neste notat vil inneholde noen hovedresultater fra undersøkelsen. For å vise hva slags flyttinger vårt utvalg er trukket fra, vil flyttingene i 1971 bli beskrevet. Konklusjoner på grunnlag av flyttingene ett år vil i noen grad gjelde også for tidligere og seinere års

flyttinger. Om konklusjonene er gyldige, vil være avhengig bl.a. av forskjeller i flytternes sammensetning og flyttemønster. Derfor skal flyttingene i åra etter 1950 gjennomgås, med vekt på de siste åra.

De to første notatene skal inneholde det felles grunnlag av metode og bakgrunnsopplysninger som de seinere notatene bygger på. De påfølgende notatene vil være preget av klarere avgrensede problemstillinger. Det er planlagt og dels gjennomført notater med følgende innhold:

Flytting og levekår (Foss 1974b)

Flyttingene fører med seg endringer i flytternes livssituasjon. Noen av disse endringene blir oppfattet som henholdsvis forverringer og forbedringer av leveskårene. I dette prosjektet vil det bli gjort forsøk på å beskrive flytternes levekårsendringer på en nyansert måte og studere hvordan de ulike typer endringer henger sammen med bl.a. flyttetype og gruppetilhørighet (f.eks. sosialgruppetilhørighet) for flytterne.

Kjennetegn ved flytterne og deres situasjon

I dette notatet skal en gjøre videre analyser av de oppgitte grunner til flyttingen. Formålet skal være å gi et mer nyansert bilde av de subjektive motiv ved å kople dem sammen med den situasjonen som var ramme om beslutningen. Metodisk kan dette være av betydning fordi en er klar over at de grunnene folk gir for flytting, i mange tilfelle er den utløsende faktor blant en lang rekke forhold som alle har bidratt til flyttingen. En vil her komme nærmere inn på den prosessen som har ført fram til flyttingen, og dermed kunne gi betydelig tilleggsinformasjon om flyttegrunnene.

Et annet formål vil være å komme fram til en mer nyansert beskrivelse av den samlede flyttermasse i landet, og kanskje gi antydninger om hvilke flyttinger som er særlig problematiske og hvilke som skaper få eller ingen problemer for de individer som deltar.

Under denne del skal også de individuelle flyttekarrierer konstrueres og tas opp til nærmere analyse. Med karriere tenker en her spesielt på individenes bevegelser mellom regioner og stedstyper av forskjellige slag. Karrierene skal forsøkes knyttet til de situasjonsvariable vi har kartlagt, og også til holdning til framtidig flytting.

Arbeidsmarkedsflyttinger

Forhold i forbindelse med arbeidsmarkedet er den viktigste motivgruppen. Betydningen ser dessuten ut til å være økende med økende avstand og andre mål for flyttekostnader. Det er derfor naturlig å se nærmere på denne type flyttinger. Påvirkning av arbeidsplassenes lokalisering er det viktigste virkemiddel for å styre utviklingen i bosettingsmønsteret, og vi bør derfor kunne si noe om hvordan flytting og arbeidsforhold henger sammen. En undergruppe som skal studeres litt nærmere er de som flytter med økonomisk støtte fra arbeidsgiveren eller gjennom Arbeidsformidlingen.

Flytting til og fra Askim/Mysen handelsdistrikt i 1971. En prøveundersøkelse for Flyttemotivundersøkelsen 1972 (Stordahl 1974b)

I rapporten er det lagt vekt på å kartlegge regionale variasjoner i flyttemotiver og flyttingenes effekter på flytternes levekår i et lite geografisk område. Analysen er forsøkt knyttet til klart avgrensede flyttestrømmer der kunnskapen om fraflyttings- og tilflyttingssted er vesentlig bedre enn i en landsomfattende utvalgsundersøkelse.

I tilknytning til rapporten er det utarbeidd en metode for beskrivelse av den geografiske mobiliteten i Norge (Stordahl 1974a).

Samlerapport

Her er det planlagt å summere opp de øvrige delprosjektene, og sette dem inn i en felles sammenheng. Rapporten skal inneholde alle hovedresultater, men ikke drøfte spørsmål som utelukkende har metodisk interesse. Ambisjonsnivå og opplegg vil ellers være bestemt av de resultater som oppnås under de foran nevnte prosjektene.

2. PROBLEMSTILLINGER OG MÅLSETTING

Den endring i befolkningens bosettingsmønster som pågår i Norge i dag, er ikke raskere enn den var i 1950- og 1960-åra, og det er indikasjoner (Østby 1970, s. 84-85) på at det sannsynligvis ikke har vært vesentlig lavere mobilitet tidligere på 1900-tallet enn det var omkring 1970. Opinion, politikere og forskere følger imidlertid utviklingen med større oppmerksomhet nå enn et tiår tilbake i tida. Årsaken til dette kan blant annet være at en er blitt mer klar over også de problemer som skapes gjennom flyttingene. Videre er det sannsynlig at problemene er kumulative, og etter hvert føles akutte både i fra- og tilflyttingsområdene.

Endringer i næringsstruktur og regional fordeling av arbeidsmuligheter er en viktig drivkraft bak flyttingene, og har sammenheng med sider av samfunnets organisering som denne rapport ikke skal ta opp. Utdanningsnivået er økende, og vi får en stadig større gruppe som er kvalifisert for yrker som kan utøves på et begrenset antall steder. Spredning av informasjon om forholdene andre steder i landet skjer nå mye lettere enn tidligere, og mange av dem som overveier å flytte vil ha kunnskap om alternative tilflyttingsmuligheter. Dette kan blant annet føre til at flyttemønsteret forandrer seg, og at flyttergruppen nå har en annen sammensetning enn den hadde for 10-20 år siden.

En har mulighet til å følge den omlokalisering som pågår mellom kommunene gjennom den løpende ajourføring av Det sentrale personregister. Dette gir tilstrekkelig kvantitativ kunnskap om de regionale endringer i bosettingsmønsteret. Disse endringene er preget av en sentralisering, eller urbanisering, på både høyt og lavt nivå. Andelen av befolkningen bosatt i tettsteder har økt fra 46 prosent i 1930 til 57 prosent i 1960 og 66 prosent i 1970. Denne utvikling avspeiler både lokal konsentrasjon og konsentrasjon om landets store sentra. Det har fram til de siste åra vært netto utflytting spesielt fra Nord-Norge, men også fra Trøndelag og Vestlandet til de sentrale deler av Østlandet og noen få andre såkalte pressområder. På slutten av 1960-tallet skjedde det en foreløpig kulminasjon med et par år med nedgang i folketall i Nord-Norge.

Denne utviklingen har velkjente konsekvenser for så vel fra- som tilflyttingsområdene. De problemer som skapes har oftest både en sosial og en teknisk side, og kan oppsummeres slik:

Områder som preges av konsentrasjon har en rekke pressproblemer. På boligmarkedet er det lange køer og usunne prisforhold, arbeidsmarkedet preges av mangel på arbeidskraft og høy gjennomtrekk, det er problemer på begge disse markeder i forbindelse med mangel på byggegrunn og manglende kontroll over grunnutnyttningen. Pressområdene får sin vesentligste befolknings-tilvekst i bestemte aldersgrupper, og utbyggingsmønsteret vil ofte være preget av kortvarige, sterke behov for bestemte institusjoner, behov som etter få år avløses av andre.

Denne ensidige alderssammensetning er dessuten med på å skape sosiale problemer og trivselsproblemer. Disse problemer har også sammenheng med at flytterne ofte har forlatt et stabilt sosialt system. De moderne byområdene skaper sjelden noe som kan erstatte bygdesamfunnets nære kontakter innen større familier og mellom familier (primære relasjoner). Disse kontaktene utgjør grunnlaget for et stabilt kontrollsystem. Bysamfunnets kontaktformer er

mindre stabile og vokst fram som middel i et interessefellesskap mer enn som et mål i seg selv. Konsentrasjonsområdene har selvfølgelig ofte også fordeler av innflyttingen. For å utnytte disse, må utviklingen være noenlunde jevn, og en må kjenne den over lengre sikt.

Fraflyttingsområdenes problemer vil være like alvorlige, og minst like vanskelige å løse. Når folketallet synker, blir grunnlaget for mye av den mest nødvendige samfunnsservice borte. Derved blir tilværelsen komplisert også for dem som primært ikke ønsker å flytte. Det er ofte de mest ambisjonsrike og økonomisk mest aktive som flytter, slik at det er den framtidige ryggraden i lokalsamfunnet som forsvinner. Spesielt er det ungdommen som flytter, og dette gir en "forgubbet" aldersstruktur som i sin tur gjør det mindre attraktivt å flytte tilbake. Den ensidige demografiske og sosiale sammensetning som blir resultatet, har klare negative trekk. Et viktig hjelpetiltak i disse områdene er å opprettholde eller utvikle et næringsliv som gir sikre arbeidsplasser og grunnlag for å oppfylle vesentlige behov hos dem som nå blir sittende uten den mest elementære samfunnsservice.

Mot denne bakgrunn har spørsmålet om ønskeligheten av det påviste utviklingsmønster fått en sentral plass i den offentlige debatt.

Fra mange hold er det uttrykt ønske om å påvirke utviklingen i en retning som samfunnet og det enkelte individ kan være bedre tjent med. I St.meld. 6 (1970-71) "Om arbeidet med prøvesentrene og utviklingsområdene" heter det: "De omfattende endringer i bosetningen har skapt en rekke problemer av økonomisk og sosial art Langsiktige løsninger må knyttes til omfattende undersøkelser og analyser av de krefter som påvirker utviklingen og en grundig planlegging basert på aksepterte og realistiske målsettinger." Dette er konkretisert på denne måten i mandatet for de fem landsdelkomitéene:

"b) Legge fram forslag om tiltak for å lede bosettingsutviklingen i en retning som både tar tilstrekkelige samfunnsøkonomiske hensyn og samtidig legger vesentlig vekt på å utvikle trivsel og velferd."

(Se f.eks. NOU 1972:33 s. 1.)

St.meld. 87 (1966-67) "Om distriktsplanlegging" har et avsnitt om behov for forskning og utredning hvor det heter (s.36): "Det må konstateres at viktige problemstillinger i relasjon til den regionale utvikling og myndighetenes behandling av de problemer denne reiser, ennå savner en nærmere avklaring. Det er et stort behov for en nærmere klarlegging av årsakssammenhenger og utviklingstendenser når det gjelder sammenhengen mellom den alminnelige samfunnsutvikling og lokaliserings- og bosettingsendringene." På s. 22 i nevnte St.meld. understrekes at det er nødvendig med en økt forskningsinnsats for å bidra til å klarlegge spesielt de geografiske aspekter ved denne samfunnsutvikling. Det er utført betydelige analyser av lokaliseringssendringer og andre strukturelle endringer i næringslivet, og resultatene har fått anvendelse i distriktpolitikken. Kunnskapsgrunnlaget når det gjelder bosettingsendringene er, som sitatene viser, langt dårligere, spesielt fordi en klarlegging av årsakssammenhenger krever en meget omstendelig analyseprosedyre.

For å gjøre seg opp en mening om de krefter som styrer utviklingen, og dermed få opplysninger om hva som må påvirkes for å endre den, må en vite hvilke motiver folk har for sine avgjørelser.

Det kunnskapsbehov som her er beskrevet med sitater holdt i nokså generelle vendinger, må spesifiseres før det kan bli egnet grunnlag for en konkret undersøkelse. Vi har blant de mange problemstillinger som sitatene kan lede til, festet oss ved følgende som mest aktuelle av de vi ville ha mulighet til å ta opp. De utgjør derfor grunnlaget for Flyttemotivundersøkelsen 1972.

1. Hvilke grunner flytterne oppgir for flytting
2. Hvilke forandringer som skjer i flytternes situasjon ved flyttingen, konsekvenser på individnivå av urbaniseringsprosessen
3. Flyttemønsteret må gis en bedre beskrivelse enn den løpende statistikk gir grunnlag for. Særlig vet en lite om annet enn rendemografiske variasjoner i de enkelte flyttestrømmers sammensetning

4. Mer kunnskap om sider ved flyttingene som har vært viet mindre oppmerksomhet, bl.a. flytting mellom byområder
5. Hvilke konsekvenser kan flyttingen få for regional planlegging
6. Bolig- og bostedspreferanser og holdning til flytting i framtida
7. Bedre grunnlag for regionale befolkningsprognoser.

Disse problemstillinger kan angripes på forskjellige måter, men de ligger alle til rette for en intervjuundersøkelse på utvalgsbasis. Bakgrunnen for valg av undersøkelsesmetode er behandlet i kap. 4.1.

Vi har gjennomført en undersøkelse med primær oppgave å kartlegge motivene for individuelle flyttinger. Vi har også kartlagt de flyttinger som er foretatt, og de vurderinger som var knyttet til dem og til valg av tilflyttingssted.

Prosjektet har hatt som mål å skaffe til veie kunnskaper om hele det mønsteret de registrerte flyttinger danner, ikke bare om det relativt lille antall flyttinger som har med tømning av lokalsamfunn å gjøre, selv om det jo er her en finner de mest dramatiske konsekvenser. Det legges vekt på så vel de positive som de negative endringer flyttingen har skapt ved å se på forskjellen med hensyn til familieforhold, bolig- og bostedsforhold, arbeidsforhold og inntektsforhold før og etter flytting.

Med den undersøkelsesplan vi har valgt, har vi holdt en lang rekke problemstillinger utenom. Vårt utgangspunkt har vært en intervjuundersøkelse på utvalgsbasis som skulle gi resultater som er representative for hele landet. Dette er valgt framfor en undersøkelse med andre teknikker hvor analyser på aggregatplan hadde vært naturlig, og hvor flytting analyseres bare i forhold til egenskaper ved de regioner som personene flytter fra og til. Slike undersøkelser vil gjerne kunne si mer om de enkelte regioners utvikling i folketall fordi alle flyttinger i et gitt tidsrom tas med i analysen, men vi fjerner oss lenger fra den enkelte beslutningstaker. Det finnes allerede en del analyser på aggregatnivå, mens representative flytteundersøkelser for hele landet på individnivå har vært savnet.

De forklaringer vi finner vil ofte være direkte knyttet til individet. På den måten kan vi få lagt for liten vekt på forhold som er knyttet til omgivelsene, og som har dannet rammen om individets beslutninger.

Med vårt analysenivå kunne vi valgt forskjellige angrepsmåter og konsentrert oppmerksomheten om forskjellige sider ved flytteprosessen. Ved å forsøke å gi utsagn som er representative for hele landet, er vi avhengige av mange intervjuer på forskjellige steder.

Et så nøye strukturert spørreskjema som en må ha når en bruker et stort antall opplærte intervjuere, legger klare begrensninger på de resultatene som kan forventes. Dette gjelder særlig der vi ikke spør om enkle hendinger, men hvor vi vil måle meninger eller holdninger. Klarest er begrensningene der vi ber intervjuobjektene oppgi grunnene til flyttingen. Her vil vi sannsynligvis bare få med den utløsende faktor i en lang årsakskjede hvor den initierende faktor godt kan være den viktigste. Dette er en ulempe som en må avfinne seg med dersom målsettingen om en landsomfattende, representativ undersøkelse skal nås.

Det er altså mange andre spørsmål som kunne vært stilt i en annen type utvalgsundersøkelse, og det er også mange andre problemstillinger som vi med vår undersøkelsesplan kunne ha belyst. En del av disse ble testet i prøveundersøkelsen, men forkastet fordi våre spørsmål fungerte for dårlig. Dette gjelder viktige problemstillinger som tidligere flyttehistorie og motiver for tidligere flyttinger og den geografiske fordeling av flytternes personlige kontakter. Andre problemstillinger har vi ikke tatt opp; f.eks. ambisjoner på andre områder enn utdanning, og vi har heller ikke fått noen tilfredsstillende behandling av temaet "tilbakeflytting". Med de ressurser vi har disponert, og med de mulige bruksområder vi har sett for våre resultater, har disse problemstillinger blitt lavt prioritert.

Tidligere er det ved NIBR utført flere analyser av flyttemotiv og holdninger til flytting. Disse er dels utført innen små områder og dels som ledd i andre undersøkelser. De har sin fordel og sin begrensning ved å være intensive studier av små grupper hvor en kan

få en omhyggelig analyse av alle aktuelle forhold og en god oversikt over flytterens situasjon, men det er vanskelig å skille det som har generell gyldighet fra det som er spesielt for hvert sted. En landsomfattende flyttemotivundersøkelse vil gi økt utbytte av de "case-studies" som er foretatt, og vil representere et viktig referansemateriale for senere undersøkelser av denne art. Ett av formålene ved vår undersøkelse har derfor vært å utforme en slik referanseramme. At den virker som referanseramme, vises ved at lokalt orienterte undersøkelser bruker en del av våre spørsmål for å sammenlikne egne resultater med tall som gjelder på landsbasis.

Byrået har som sin generelle målsetting å skape et best mulig datagrunnlag for de beslutninger som tas av offentlig og privat administrasjon. Med dette som grunnlag utarbeides i dag befolkningsframskrivninger for aktuelle administrative regioner som et viktig hjelpemiddel for oversiktsplanleggingen. Framskrivningene har sin betydning både ved å antyde framtidige folketall, og ved å vise konsekvensene av at utviklingen får gå som før. Disse framskrivningers usikkerhet øker med avtakende regionstørrelse og lengden på tidsrommet for framskrivningen. Den mest usikre komponent utgjøres av flyttingene. Med en omhyggelig analyse av dagens flyttemotiver, er det også mulig å gi sikrere utsagn om framtidig flytting og dermed få bedre grunnlag for framskrivningene.

I tabellpublikasjonen (NOS A 617) har vi forsøkt å gi et noenlunde allsidig bilde av hva våre data kan brukes til, men det er også der foretatt et strengt utvalg blant mulige interessante tabeller. Tabellene er gruppert i følgende hovedavsnitt:

1. Sammenlikning av kjennemerker ved flyttere og ikke-flyttere
2. Oppgitte grunner til flyttingen
3. Endringer i levekårene
4. Endringer i bosettingsmønsteret
5. Framtidig flytting

Analysene som vi planlegger å utføre vil være enda mer konsentrert om noen få problemstillinger. Prosjektene er behandlet i innledningen (kap. 1.2.). Disse temaer er prioritert blant dem som ville ha vært mulige med den tid vi har til rådighet og de interesser og den bakgrunn som prosjektets medarbeidere har. Andre personer vil prioritere dette annerledes, og det er ønskelig at så mange som mulig av andre problemstillinger blir tatt opp. I det følgende skal noen slike problemstillinger nevnes.

1. Individenes flytthistorie
 - i) Tilbakeflytting til oppvekststed eller et tidligere bosted.
 - ii) Kopling av de inntil fire siste flyttingene til flyttekjeder for analyser av sammenhengen mellom bostedstyper og flyttekarrierer.
 - iii) Sammenheng mellom antall flyttinger og generell flytteeatferd.
 - iv) Sammenheng mellom varigheten av opphold på et sted og flytteeatferd. Når kan personer regnes som stabilisert på et bosted?
2. Framtidig flytting
 - i) Dette bygger på hypotetiske spørsmål, og det er behov for å teste den metoden som nyttes.
 - ii) For prognoseformål å skaffe rede på hvordan samfunnsøkonomiske og andre variable påvirker videre flytteleplaner. Ut fra dette kan en anslå om den samlede mobilitet i framtida vil tilta eller avta. Utviklingen i flyttemønsteret vil være avhengig også av hvor høy flyttilbøyelighet det vil være, og av den demografiske sammensetning av flyttergruppen.
3. Stedstilknytning og stedsvalg
 - i) Stedstilknytning vil ha betydning for valg av tilflyttingssted og for tilbøyeligheten til å flytte. Hvordan og hvor nær denne sammenhengen er, vil det være mulig å ta opp til nærmere analyse.
 - ii) Motivene for stedsvalg vil trolig henge sammen med bl.a. stedstype og flyttemotiv. En bør undersøke om bestemte situasjoner rundt flyttingen favoriserer bestemte stedstyper.

4. Sammenlikninger mellom utvalgene av flyttere og ikke-flyttere.

Våre utvalg forutsetter at slike sammenlikninger skjer med forsiktighet, men selv med de begrensninger som finnes, er det mange anvendelsesområder.

- i) De foreløpige resultatene tyder på at vi i befolkningen har en relativt liten gruppe med høy mobilitet og en stor gruppe med lav mobilitet. Det bør undersøkes om dette faktisk er slik, og om en kan si hva som bestemmer folks plassering i den ene eller andre gruppen. Skillet vil være viktig i mange sammenhenger, spesielt for om flytterne selv skal oppleve flyttingen som positiv eller negativ.
- ii) Mobilitetsstudier innen grupper av befolkningen som den offentlige statistikk ikke sier noe om.
- iii) På grunnlag av ikke-flytterutvalget kan en forsøke å konstruere en gruppe genuine ikke-flyttere som sammenliknes med de mest mobile grupper.
- iv) Sammenlikninger kan utføres for de fleste problemstillinger nevnt under 1-3.

3. UNDERSØKELSENS TEORETISKE REFERANSERAMME

3.1. Formålet med en referanseramme

Variasjonsbredden for mulige undersøkelsestemaer i en flyttemotivundersøkelse er like stor som for sosial atferd i det hele tatt. Selv innenfor ett avgrenset tema eller emneområde kan det finnes et overveldende antall aktuelle forskningsproblemer. Det er med andre ord nødvendig å foreta et utvalg av problemstillinger dersom fruktbare resultater skal kunne oppnås med den forskningsmetodikk og de tekniske hjelpemidler som står til rådighet. Valget av forskningsproblemer kan foretas med forskjellige kriterier. Det kan foreligge praktiske problemer, f.eks. innenfor ulike administrasjoner eller i den politiske ledelse. Det kan f.eks. være ønskelig å studere hvordan befolkningen vil ta i mot et påtenkt politisk tiltak, eller hvilke virkninger forøvrig det vil ha. Problemstillinger som er valgt ut etter slike kriterier ligger bak flere av de undersøkelsene som er gjennomført ved Kontoret for intervjuundersøkelser i Byrået (se f.eks. Statistisk Sentralbyrå 1968b, 1969, 1970b og 1972c).

Andre kriterier for valg av undersøkelsestemaer og problemstillinger kan være knyttet til mer renvitenskapelige eller intellektuelle interesser. Slike interesser vil skille seg fra de mer praktiske ved at de ikke i snever forstand er opptatt av kunnskap om den ene spesielle situasjonen som studeres. De leder heller til at det stilles spørsmål av mer generell natur, og at de spesielle situasjoner studeres som eksempler på generelle klasser av fenomener og ikke som objekter som er interessante i seg selv.

Felles for de ulike tilnærminger til valg av temaer og problemstillinger er at de springer ut av kunnskap eller forestillinger om virkeligheten og det aktuelle tema, som dels betraktes som gitte forutsetninger og dels som mer eller mindre problematiske antakelser. Dette er problemstillingens referanseramme. Referanserammen bør presenteres for at temavalget og andre viktige valg i forskningsprosessens seinere faser skal være forståelige for andre enn planleggerne av undersøkelsen.

Den teoretiske referanserammen er et nødvendig arbeidsredskap for planleggerne. Den angår ikke bare valg av problemstilling, men ligger også til grunn for en serie viktige praktiske beslutninger.

Datainnsamlingen ved intervjuundersøkelser risikerer erfaringsmessig å bli så omfattende at det kan være vanskelig å få oversikt over datamengden. I den første intervjuundersøkelsen om flytting i Norge som nytter et landsomfattende utvalg av flyttere, er det særlig fristende å favne så vidt som mulig. Kapasitets- og ressursrammer gjør det imidlertid nødvendig å begrense undersøkelsens omfang. Begrensningene innebærer at det på forskjellige planleggings-trinn treffes valg som til slutt fører fram til den endelige og detaljerte undersøkelsesplanen.

Det vil si at undersøkelsesplanen i seg selv er et "utvalg". Den er imidlertid ikke trukket ut med statistisk tilfeldighet (slik som undersøkelsesenheter), men er resultatet av bevisste avgjørelser til fordel for bestemte tilnæringsmåter på bekostning av andre. Det framstår her et generelt og uløselig objektivitetsproblem. Ingen undersøkelse kan gjøres så omfattende at ikke dette avgrensingsproblemet oppstår, og de valgene som må treffes vil med nødvendighet preges av planleggerens problemoppfatninger. Andre planleggere vil kunne gjøre andre valg og ende opp med en undersøkelsesplan som skiller seg fra den foreliggende på alle punkter (Johansson 1970, Hellevik 1971). På denne bakgrunn er det ønskelig å redegjøre for de teoretiske betraktninger som har ligget bak de viktigste avgjørelsene i utviklingen av en plan for Flyttemotivundersøkelsen.

Vi har ikke pretendert å lage noen generell teori om flytting. Noen slik teori som også er operasjonell, finnes heller ikke. Vi har imidlertid drøftet og støttet oss på bruddstykker av teoretiske arbeider som sammen med egne betraktninger utgjør undersøkelsens teoretiske ramme. Den teoretiske rammen bør gjøre det mulig å vurdere avgrensingsproblemet på et generelt plan. Den utgjør premissene for de valg som er tatt, og undersøkelsen er "objektiv" bare på disse premisser og ikke i noen absolutt forstand. For brukerne av undersøkelsens rapporter er det derfor viktig å reise spørsmål om hvilke problemstillinger som ikke er dekket, hvilke variable som ikke er tatt opp og hvilke tilnæringsmåter som kunne vært brukt, men som er forlatt til fordel for andre. En redegjørelse for referanserammen vil forhåpentligvis bidra til en mer nøktern bruk av undersøkelsens resultater.

3.2. Avgrensning av undersøkelsen

I kapittel 2 og 4 er det redegjort for behovet for en landsomfattende intervjuundersøkelse om flytting på individnivå. Avgrensning av Flyttemotivundersøkelsens undersøkelsesplan er drøftet og begrunnet nærmere i kap. 4. I dette kapitlet skal vi gjøre rede for noen av de teoretiske betraktningene som gikk forut for det endelige valg av problemstillinger og variable. Når undersøkelsesplanen i hovedtrekkene er gitt, er denne avgrensingen den mest problematiske ut fra ønsket om å være objektiv.

Undersøkelsen er først og fremst ment som et bidrag til studiet av årsakene til den geografiske mobiliteten som registreres i Norge (jfr. kap. 2). Vi har valgt å nytte en undersøkelsesplan som legger vekten på studiet av individuelle beslutningsprosesser. Studiet av politiske, økonomiske og andre prosesser, som skaper flyttefremmende situasjoner for individene, er tilgodesett bare i den grad de gjenspeiles av data om de individuelle beslutningene. Undersøkelsen bygger m.a.o. på en antakelse om at studiet av flyttebeslutninger på individnivå kan bidra til forståelsen av årsaksfaktorene bak forandringene i bosettingsmønsteret. (Metodiske problemer diskuteres i kap. 4.4.)

Denne forutsetningen er ikke uproblematisk. Objektive strukturelle faktorer (f.eks. egenskaper ved og endringer på bolig- og arbeidsmarkedet) er ofte politisk manipulerbare, mens individuelle holdninger og preferanser er det i mye mindre grad. Flytternes egen "definisjon av situasjonen" gir bare en indirekte, subjektiv og lite nøyaktig beskrivelse av de rammer som prosesser i storsamfunn og omgivelser danner omkring de individuelle atferdsbeslutninger. Individenes valgsituasjoner kan videre tenkes å bli påvirket av slike faktorer uten at en opplever det på denne måten. Stabile strukturelle forhold som individene ikke har umiddelbar innflytelse på, kan således tenkes i liten grad å bli oppfattet som årsak til deres handlinger. Det er rimeligere å tro at en del slike strukturelle rammebetingelser blir betraktet som "gitt virkelighet" og at årsakene derfor blir knyttet til endringer i personlige og familiære forhold. (Dolven 1974 s. 1 ff, Tetzchner et.al. 1974 s. 89 ff, Åberg 1972 s. 5 ff.) Vi støter også på problemer som gjelder generelt når et individ på etterhånd skal forklare en beslutning der det

har stått overfor valg mellom flere alternativer. Festinger (1957) har satt fram teorien om at beslutninger i slike situasjoner rasjonaliseres: Beslutningen skaper kognitiv "dissonance" som automatisk erstattes med "consonance". Beslutningen "forklares" på en slik måte at den framstår som akseptabel og riktig (Mills 1970, se også Tetzschner et.al. 1974, s.89.)

Når vi likevel har basert undersøkelsen på flytternes egen situasjonsopplevelse, har det flere årsaker. Eksempelvis knytter det seg stor usikkerhet til forsøkene på å avlede årsaksforklaringer så vel fra objektive data om flytterne og flyttestrømmenes sammensetning (f.eks. seleksjonsstudier) som fra data om nettoflytting og regionale variasjoner i strukturelle betingelser (makrostudier). Studier av prosesser på storsamfunnsnivå (endringer i næringsstruktur, "modernisering" etc.) kan bidra til å forklare hovedtrekkene i endringene i bosettingsmønsteret over noe lengre tid. De bidrar imidlertid lite til å forklare det nyanserte mønster som flyttestrømmene danner og de prosesser som settes i gang når endringer på makronivå bringer individer og grupper inn i et samspill med omgivelsene som fører til beslutninger om flytting eller en form for tilpassing på bostedet.

Alle tilnæringsmåter har feil og svakheter. Den direkte metoden, å spørre et landsrepresentativt utvalg av flytterne selv, er ikke tidligere nyttet i Norge. Selv om også denne måten diskriminerer en del interessante og viktige flyttestrømmer, kan vi oppnå en mer representativ dekning av det nyanserte flyttemønsteret. Dermed vil vi bidra til å belyse hva som faktisk skjer på individnivå, og som er med på å danne de sammenhenger og mønstre som kan studeres på makronivå. Således kan denne undersøkelsen bidra med et forbedret grunnlag til forklaring av de funn som gjøres på makroplanet.

Den tilnærmingen vi har valgt til studiet av flytteårsaker på mikronivå er basert på flytternes egne oppgaver over flyttegrunner og en selektiv beskrivelse av den situasjonen beslutningen fant sted i. Grunnlaget for utvalg av beskrivelselementer er det redegjort for senere i dette kapitlet. I tillegg er undersøkelsen ment å skulle legge et grunnlag for analyse av de endringer som flyttingene fører med seg for de individer som flytter. Vi er først og fremst opptatt av slike endringer som medfører bedre eller forverrede levekår for individet. Valget av levekårskomponenter har bl.a. vært styrt av de antakelser vi har hatt om årsakene til at flyttingene kom i stand. Vi har antatt at forhold som er av så stor betydning at de fører til flytting, også veier tungt i individenes samlede vurdering av sine levekår. Valg av levekårskomponenter og operasjonalisering av levekårsbegrepet behandles utførligere senere i dette kapitlet.

Ved valg av begreper og variable og ved operasjonaliseringen av dem, er vi dels påvirket av funn i andre typer av flyttestudier og de ulike forklaringstyper som finnes. Vi har også drøftet bruk av mer omfattende modeller og teorier med sikte på å få til en fastere forankring av de valg og avgrensinger vi har foretatt. Dette arbeidet har ikke resultert i noen generell teori om flytting. Når dette stoffet presenteres, er det fordi det inneholder resonnementer som kan klargjøre den tankegangen som ligger bak den ferdige undersøkelsesplanen og det konkrete innholdet i de spørreskjemaer som er nyttet.

Forskjellige modeller og teorier om flytting er gjennomgått av bl.a. Hoffmann-Nowotny (1970), Jackson (1969), Jakobsson (1969), Jansen (1970) og Østby (1970).

3.3. Noen teorier om flytting

3.3.1. Likevektsteorier

De fleste forsøk på å analysere flyttinger tar som utgangspunkt at én region på forskjellig vis er mer attraktiv enn en annen. Med dette utgangspunktet og med oppmerksomheten rettet mot nettoflyttingene er en ikke i stand til å forklare de flyttingene som går mot nettostrømmenes retning. Nesten hver flyttestrøm har en motsatt rettet og tilnærmet like

stor flyttestrøm. Det vil si at for nesten alle regioner er antall flyttere inn til regionen og antall flyttere ut omtrent like mange. Dette ble påvist allerede i 1885 av Ravenstein (s. 199).

Det synes derfor mer fruktbart å ta utgangspunkt i bruttostrømmene og i egenskaper ved flytterne (Petersen 1969, s. 259 f.f.). Flyttmønsteret er forskjellig for eldre og yngre, for personer med høy og lav utdanning, for gifte og ugifte etc., fordi personer med ulike egenskaper stiller ulike krav til kvaliteter ved bostedet. Saunders (i Spengler and Duncan 1956, s.219-229) betrakter som en potensiell flytter "every person who has a discrepancy between his scale of living and his standard of living" (s. 223). Saunders teori er en teori om "sosial likevekt". Ubalanse i en befolkning mellom ønsket levestandard og faktisk levestandard skaper et "befolkningsstrykk" som igjen utløser mekanismer og prosesser som fører til opprettelse av likevekt. Dersom de individuelle ulikevektstilstander skal føre til flytting, må forskjellige betingelser være oppfylt. Den viktigste betingelsen er "the capacity for free movement, the quality of being movable" (s. 221). Ingen uoverstigelige barrierer eller skranker må stå i veien for den "ønskede" omlokalisering. Således må det bl.a. finnes

- i) transportmuligheter,
- ii) et psykisk beredskap for oppløsning av alle tilvante bånd som medfører motvilje mot å forlate stedet,
- iii) tilgang på informasjon om potensielle tilflyttingsområder.

Listen er forlenget av andre forfattere. Kapasitet for flytting er ujevnt fordelt i befolkningen. Noen grupper har egenskaper som utgjør lettere overførbare aktiva enn andre grupper (f.eks. bestemte typer utdanning).

Flere forfattere har vært opptatt av liknende "likevektsbetraktninger" (f.eks. Eisenstadt 1954). En eller annen form for misforhold mellom aspirasjoner eller behov og den faktiske situasjon søkes rettet med en tilpassingsreaksjon. Misforholdet kan være relativt i sammenlikning med muligheter på andre bosteder eller i sammenlikning med grupper som det er nærliggende å nytte som referanse. Fra et sosialpsykologisk synspunkt er opplevelsen av tilfredshet og trivsel eller vantrivsel og utilfredshet avhengig av hvilke sammenlikninger en trekker. I disse sosialpsykologiske resonnementene har en nyttet begrepet "relative deprivation" om en følelse av underlegenhet i forhold til grupper som det ellers er naturlig å sammenlikne seg med (f.eks. som tilhører samme sosiale lag). Se f.eks. Israel (1963 s. 182 ff og 1969 s. 25-27). Dersom flytting blir valgt som tilpassingsreaksjon, må den forventede forbedring være stor nok til å kompensere for de skranker av materiell og psykologisk karakter som må overvinnes ved flyttingen (kostnader).

3.3.2. Mikro "push-pull"-teorier

I mange forsøk på å forklare flyttinger har det vært vanlig å skille mellom to ulike typer faktorer som påvirker beslutningen om å flytte. Den ene typen er såkalte "push"-faktorer (frastøtningsfaktorer). Dette er faktorer som bidrar til ønske om eller behov for å forlate en bestemt situasjon. Den andre typen er de såkalte "pull"-faktorer (tiltrekningsfaktorer) som bidrar til ønske om å tre inn i en bestemt situasjon. En antar gjerne at individene implisitt eller eksplisitt bygger sin flyttebeslutning på en form for nettokalkyle. I denne kalkylen veies den nytte individet mener det har av arbeid, bolig, sosiale relasjoner etc. i sin nåværende livssituasjon mot den nytte individet regner med å få i en alternativ situasjon på et annet sted. Beslutninger om å flytte kan antas å følge en bedømmelse av mulighetene som bedre på det alternative stedet (tilflyttingsstedet) enn på det nåværende bostedet. Når flytting ikke kommer i stand, kan det antas at individet ikke kjenner til noe sted der mulighetene er så mye bedre at det er verd kostnadene ved flytting, eller at barrierene som må overstiges ved flytting i alle tilfelle er for høye for individet.

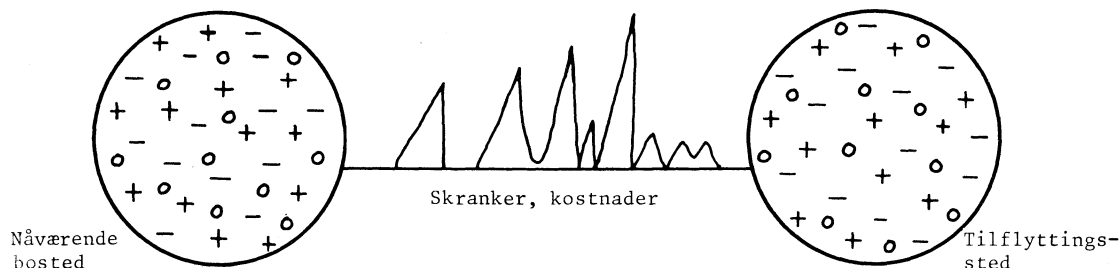
At en beslutningsprosess overhode kommer i gang kan skyldes at det på det "alternative bostedet" oppstår muligheter som vurderes som bedre enn tilsvarende muligheter på nåværende bosted, eller at kunnskapen om muligheter på alternative bosteder utvides. Det skapes med andre ord "pull-faktorer". Det kan imidlertid også tenkes at individets nåværende situasjon forverres, slik at de alternativer som hittil har vært vurdert som dårligere kommer til å framstå som bedre. I slike tilfeller kan en snakke om at "push-faktorer" gjør seg gjeldende.

Den mest omfattende teori om individuelle flyttebeslutninger etter "push-pull"-tankegangen er formulert av Lee (1969). De samme resonnementene som Lee's teori bygger på, ligger bak mange eldre og nyere tilnærminger til studiet av flytting. Dette gjelder også Flyttemotivundersøkelsen 1972. Lee's teori er ikke så original, men den er nyttig og klargjørende fordi nokså selvfølgelige resonnementer bringes sammen i et forsøk på å lage en helhetlig teori.

De faktorene som inngår i en beslutningsprosess som kan føre til flytting deler Lee inn i fire grupper:

1. Faktorer knyttet til fraflyttingsstedet.
2. Faktorer knyttet til tilflyttingsstedet.
3. Skranker eller kostnader forbundet med flyttingen ('intervening obstacles').
4. Personlige faktorer.

De tre første gruppene av faktorer er skjematisk illustrert på figuren:

På hvert sted finnes en rekke faktorer som virker stabiliserende på individer som bor der og tiltrekkende på folk fra andre steder (+). Et tilsvarende sett faktorer virker fra-støtende på innbyggerne og potensielle flyttere fra andre steder (-). Et tredje sett med faktorer er hovedsakelig likegyldige (0).

Noen av faktorene virker generelt, det vil si at de påvirker alle individer på om lag samme måte. Andre faktorer virker ulikt på forskjellige individer. Hvilke faktorer som er positive, negative eller likegyldige og den innbyrdes vektfordeling de tillegges, vil variere med personlige egenskaper. Det bør likevel være mulig å skille ut grupper av individer som reagerer tilnærmet likt på de samme generelle sett med faktorer på fra- og tilflyttingsstedet.

Erikson (1971) mener at de faktorene som blir tatt i betraktning kan skilles i to hovedgrupper, det nåværende og alternative stedets 'lokalvärde' og 'arbetsvärde'. Med et steds lokalverdi mener Erikson stedsbundne faktorer som har avgjørende innflytelse på individenes levkår generelt (servicetilbud, kulturtilbud og andre muligheter for fritidssysler, kontaktmuligheter, klima, utdanningsstilbud etc.). Med arbeidsverdi mener han egenskaper ved det stedlige arbeidsmarkedet som vurderes som viktige forutsetninger for å kunne oppnå gode levkår på stedet (tilbudet av arbeidsplasser, hvilken lønn en kan oppnå, hvilke typer arbeid og hvilke arbeidsmiljøer som tilbys etc.).

En sammenlikning av nåværende bosted med alternative steder m.h.t. lokalverdi og arbeidsverdi kan forventes å falle ut om lag som i tabellen nedenfor.

Bostedets arbeidsverdi sammenliknet med det alternative stedet		Bedre	Lik	Dårligere
Bostedets lokalverdi sammenliknet med det alternative stedet	Bedre	Blir	Blir	?
	Lik	Blir	Blir	Flytter
	Dårligere	?	Flytter	Flytter

Flytting er i de fleste tilfeller forbundet med kostnader av ulik art. Kostnadene kan være av emosjonell karakter, f.eks. i tilknytning til oppbrudd fra tilvante miljøer og sosiale kontaktnett. De kan også være knyttet til materielle og fysiske barrierer (flytteavstand, økonomiske utlegg ved selve flyttingen, tilegnelse av ny bolig og etablering på det nye stedet etc.). Den forventede nettogevinst av en flytting må derfor være stor nok til å gi kompensasjon også for de kostnader flyttingen fører med seg. Karakteren og opplevelsen av slike barrierer vil variere med personlige kjennetegn hos individene.

Det er vanskelig å tenke seg en klassifisering av steder på bakgrunn av en objektiv registrering av pluss- og minusfaktorer. Lee understreker at det ikke så mye er de faktiske forholdene på de aktuelle stedene som tas i betraktning, som individenes subjektive oppfatning av disse forholdene. De subjektive vurderinger kan bare forstås på bakgrunn av individenes egne referanserammer. De samme forhold kan godt tenkes å bli vurdert svært ulikt av ulike individer.

Egenskaper ved individene har også betydning for hvilke faktorer som tas i betraktning og tillegges vekt i en beslutningsprosess. Slike egenskaper kan være utdanning, arbeidserfaring, alder, livssyklusfase, fritidsinteresser, kontakter osv. Individene gjør med andre ord et utvalg av faktorer som de lar inngå i avgjørelsen. Ved siden av de forhold som er nevnt foran, vil dette utvalget være preget av individenes kunnskap om stedene, deres tidligere erfaring og deres situasjon før flyttingen. I denne utvelgelsesprosessen vil fraflyttingsstedet stå i en særstilling. Lokalverdien til et sted har en tendens til å øke med økende botid på stedet. Både kunnskapene om de mulighetene stedet kan by på og evnen til å bruke disse mulighetene øker med botiden. Det samme gjelder tallet og kanskje kvaliteten på personkontakter. Sannsynligvis tilpasses også individene til stedet ved å utvikle de interesser og behov som stedet kan tilfredsstillere. Noen av fordelene og ulempene ved et sted kan bare erkjennes ved å bo der. Kunnskapene om tilflyttingsstedet vil sjelden være perfekte, mens det nåværende bostedet kan underkastes en mangesidig vurdering.

Når en studerer flyttebeslutninger er det ugjørlig å ta i betraktning alle de ulike individuelle referanserammer som er i virksomhet. Det må i de fleste tilfeller foretas et "minimumsutvalg" av faktorer som er antatt å være mest mulig generelle, dvs. at de er basert på en tenkt referanseramme som inneholder elementer som er felles for flest mulig individuelle referanserammer. Valget av faktorer kan også være styrt av egenskaper ved de grupper eller problemstillinger det er mest aktuelt å studere.

3.3.3. Karriereteorier

"Push-pull"-teoretikerne legger vekt på at individets egenskaper avgjør hva det søker etter i omgivelsene og hvordan det oppfatter omgivelsenes innhold av muligheter. De resonnerer vi skal samle under betegnelsen karriereteorier, tar utgangspunkt i at individenes egenskaper endrer seg over tid og at kravene til og opplevelsen av omgivelsene er ulike på ulike tidspunkt i menneskenes liv.

Hägerstrand (1969) har formulert en modell som viser individenes livsbane fra fødsel til død som en vandring i tid og rom. Ved hvert tidspunkt i livsbanen krever individets virksomheter (livsopphold, utdanning, sosialt samvær, rekreasjon etc.) at individet rent fysisk

befinner seg i omgivelser som tilbyr muligheter for virksomhetene. Mange av de muligheter ("stasjoner") individet etterspør på ulike tidspunkter, vil være mindre utbredt i rommet eller finnes bare på et fåtall steder. Realisering av individuelle "livsprogram" medfører derfor ofte forflyttinger mellom stasjoner i rommet.

Individenes "livsprogram" kan betraktes som opphav til en serie med valg gjennom hvilke individene prøver å maksimere sine verdier. Til sammen danner kjedene av individuelle handlingsvalg individenes karrierer (Brox 1971, Becker 1963). Ved hvert tidspunkt står individene overfor et begrenset antall valgmuligheter. Når et valg er gjort, åpner det seg et mulighetsområde for nye valg som delvis er influert av de foregående. De valg som treffes, står ikke isolert fra hverandre i tidsperspektivet, men er sammenhengende ledd i gjennomføringen av kortere eller lengre deler av individenes "livsprogram" (Hägerstrand 1972). Beslutninger om å flytte bør derfor betraktes som en følge av en serie valghandlinger som ledd i gjennomføringen av et "livsprogram" og ikke som isolerte hendinger. Individene gjennomløper karrierer som sorterer ut noen til flyttere og andre til bofasthet. Becker (1963), som vi delvis har lånt vårt begrepsapparat fra, resonnerer på liknende måte i sine studier av kriminalitet. Rekruttering til kriminelle roller betraktes av Becker som en prosess som kan pågå over lengre tid og hvor de mest konsekvensrike beslutninger godt kan være fattet langt tilbake i tiden - i en tidlig fase av karrieren.

I individenes biografier finner vi en veksling mellom relativt konsentrerte perioder da viktige valg treffes, og lengre perioder preget av stabilitet (Hägerstrand 1972). Det er m.a.o. ikke slik at de karrieretrinn som innebærer muligheter for valg med konsekvenser for den romlige lokaliseringen er tilfeldig fordelt over livsbanen. Hägerstrand (1972) påviser at de viktigste valgperioder i Sverige har vært knyttet til en "mobil femtonårsperiode fram til trettiofemårsalderen" (s. 26). I denne perioden treffes ofte utdannings- og yrkesvalg. Dessuten stiftes gjerne familie, og søking etter arbeidsplass og bostedsmiljø finner ofte sted i denne perioden.

I disse periodene, hvor de viktigste karrierevalg treffes, er det også rimelig å vente at en finner individenes mest geografisk mobile perioder. Denne forventningen styrkes av en rekke empiriske studier. En får også bekreftet at tilbøyeligheten til å flytte hovedsakelig grupperer seg omkring bestemte faser i individenes livssyklus og omkring bestemte begivenheter i individenes liv (se f.eks. Kristensen 1971 og Rossi 1955).

I det følgende skal vi bringe noen resonnementer som et forsøk på å klarlegge de mekanismene som fører til ulike "livsprogram" og tilsvarende karrierer og med konsekvenser for individenes geografiske mobilitet.

Individenes frihet til å treffe valg er begrenset av en rekke forhold. De muligheter og restriksjoner som kanalisere de individuelle valgene er viktige å forstå dersom ulike karrieretyper skal bli oppfattet som logiske (Hägerstrand 1972, Brox 1971).

Visse grunntrekk i individenes "livsprogram" er biologisk bestemt eller mer eller mindre fast normert fra samfunnets side. I den tidlige barndommen er avhengigheten av foreldrene total, og det er ikke fruktbart å snakke om noen valgfrihet. Visse trekk ved alderdommen bidrar også til å begrense valgfriheten.

Enkelte grunnleggende beslutninger er forankret i samfunnets mer formelle regelverk. Dette gjelder først og fremst inntreden i utdanningssystemet ved syvårsalderen og på arbeidsmarkedet, i ekteskapet eller i annen forsørget stilling etter endt utdanning. Når dette regelverket ikke etterleves betraktes det som avvik som i en eller annen forstand utløser reaksjoner fra samfunnets side. Innenfor dette regelverket har individene ganske fritt spillerom for eget valg (utdanningsvalg, yrkesvalg etc.). Hvert viktig valg legger grunnlaget for et sett med konsekvenser. Noen slike konsekvenser har et romlig aspekt. Prinsipielt kan vi si at hvert valg (hver "korsvei") innebærer overgang fra ett stedbundet atferdsmønster til et annet stedbundet atferdsmønster. Når slike karrierebeslutninger fører til flytting, henger det sammen

med den ulike romlige fordeling av atferdsmuligheter. Noen valg som i prinsippet er frie, har ganske sterke uformelle regler (normer og forventninger) knyttet til seg (flytting fra foreldrehjemmet, inngåelse av ekteskap, barneavl etc.). Det bør være grunnlag for å si at de karriereelementer som hittil er beskrevet er ganske generelle i den mening at de fleste mennesker i en eller annen forstand gjennomlever en livssyklus som ligger innenfor det mulighetsområdet de definerer. De enkelte valgene innenfor dette mulighetsområdet, det romlige startpunktet ved hver "korsvei" og det romlige mønster av muligheter, er de faktorer som avgjør hvor vidt de individuelle karrierene fører til geografisk mobilitet.

De individuelle valg som treffes ved hvert punkt i karrieren, innenfor de rammer som er definert av de mer grunnleggende valgene, gjelder for eksempel utdanning, yrke, barnetall og levemåte mer generelt. Mange av disse valgene er knyttet til egenskaper i det geografiske rommet og definerer for framtiden et geografisk mulighetsområde for individets atferd. Enkelte valg er mer irreversible og retningsgivende for det etterfølgende karriereforløpet enn andre. Et eksempel på slike valg er utdanning. Andre valg er mindre bindende og lettere å fravike, f.eks. servicepreferanser, valg av arbeidsgiver etc.

Alle disse valgene er, sammen med den samfunnsmessig normerte atferd, med på å skape et nyansert mønster av individuelle karrierebaner som i alle stadier er avhengig av egenskaper ved de stedene som velges som bosted. Fordi geografiske områder i ulik grad har de egenskaper som etterspørres, fører enkelte stadier i de individuelle karrierebanene for noen individer til flytting fra bostedet.

I Beckers teori om karrierer som fører til kriminalitet nyttes også barrierebegrepet.

Når det gjelder flytting, er det f.eks. antakelig slik at ulike faser i livssyklusen innebærer ulik anledning til å flytte. I det tidlige barnestadiet er selvfølgelig bostedet helt bestemt av foreldrenes situasjon. I ungdomsårene står en imidlertid friere fra familieband. Flyttebarrierer knyttet til livssyklusfase er til stede i mindre grad i denne perioden enn både før og siden. Ekteskap og særlig barn i skolepliktig alder binder husholdningen til bostedet. Dette er en livssyklusfase med mange flyttebarrierer. I senere livssyklusfaser endrer dette seg igjen. Andre barrierer kan være av psykisk, fysisk og materiell art. Økonomiske forhold og sosial eller emosjonell bundethet til stedet er faktorer som sammen med andre bestemmer evnen til å flytte. Sosial bundethet kan eksemplifiseres bl.a. med et sterkt og kvalitativt høyverdig sett av sosiale relasjoner eller ulike typer forpliktelser eller bånd til familie eller venner på stedet (se Hannan 1970). Barrierer kan ofte utgjøres av velferdseffekter ved bofasthet som konkurrerer med forventede effekter av flytting.

3.4. Teoretisk bakgrunn for valg av kjennemerker og operasjonalisering

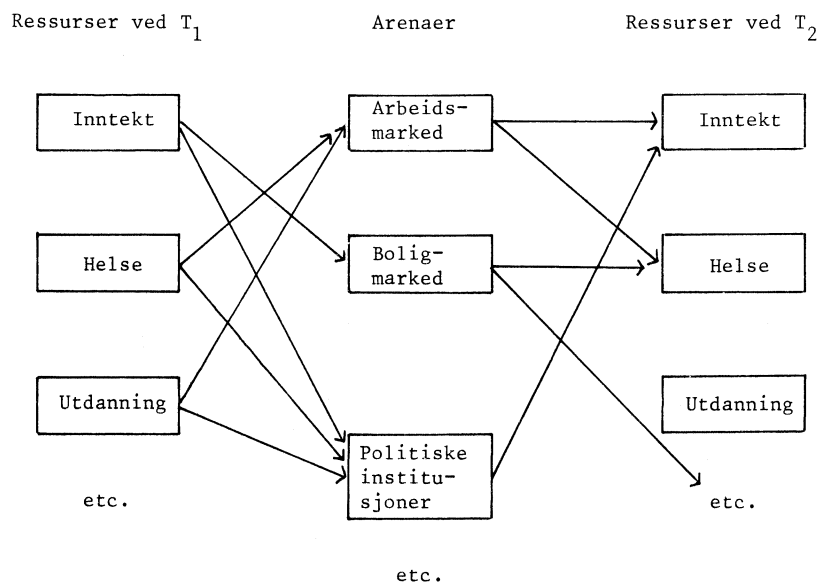
Flyttemotivundersøkelsen er en tverrsnittsundersøkelse. Det dynamiske ved flytting (karriereperspektivet) kan dekkes ved at undersøkelsen har representert de fleste viktige "korsveier" i et vanlig livsforløp. Ved valg av variable og sammenhenger som det er viktig å studere, trenger vi en teori om hendingsforløpet ved hvert kritisk (m.h.t. flytting/bofasthet) karrieretrinn. I de teoretiske funderinger vi har gjort oss, har vi lånt begrepsapparat og tankegang fra Colemans teori om frambrakt sosial endring (Coleman 1971). Vi har dessuten hentet resonnementer fra den såkalte Nordjyllandundersøkelsen (Kristensen 1971) og den svenske Levnadsnivåundersøkningen (Johansson 1970). Colemans teori er i forenklet utgave tillempet til bruk på individnivå i flere undersøkelser etter at Flyttemotivundersøkelsen ble påbegynt høsten 1971 (se f.eks. Ringen 1973). I den formen vi og andre har anvendt den, er teorien beslektet med bytteteori, en sosiologisk teoretisk retning som baserer seg på økonomiske resonnementer (se Seierstad 1967, Blau 1968). Individet betraktes innenfor denne retningen som en rasjonell enhet som handler for å maksimere sin velferd.

Individet yter bidrag til ulike delsystemer som det er medlem av og blir til gjengjeld belønnet av systemene, f.eks. arbeidsmarkedet (se f.eks. Åberg 1972). Bak individers atferd ligger en kalkulering av fordeler og ulemper (ytelser og gjenytelser) basert på individets egne kunnskaper og verdier. Individenes atferd kan vurderes som logisk og forståelig bare når deres egne premisser legges til grunn. Individenes kunnskap om relasjonen handling-konsekvenser i ulike situasjoner har forskjellige kilder og er mer eller mindre aktivt ervervet. Erfaringer med handlinger i situasjoner som har mange fellestrekk med den aktuelle, er en viktig tilegningsmåte ("læring") (se Homans 1958). Aktiv situasjonsbestemt tilegnelse og bearbeiding av ny kunnskap er en annen. Ofte vil en kombinasjon av begge tilegningsmåter være til stede. Generelt vil verdiorientering og/eller kunnskapsmengde og -type variere fra individ til individ, slik at to individer vil kunne velge ulike løsninger i situasjoner som objektivt sett er like. Individenes deltagelse i systemet ventes opprettholdt bare så lenge nettobalansen mellom belønning og innsats blir vurdert som mer tilfredsstillende enn ved deltagelse i alternative systemer (se f.eks. Simon 1957, s. 173).

I tillegg til verdistruktur og kunnskaper om konsekvenser av ulike handlinger m.h.t. gitte mål, er individets grad av måloppnåelse avhengig av de ressurser det besitter. (Ressursbegrepet er her brukt noe snevrere enn hos enkelte andre forfattere. Kristensen lar f.eks. begrepet omfatte den type kunnskap som er omtalt her, så vel som individets verdier.)

I Colemans terminologi disponerer individene til en hver tid over et gitt sett av ressurser. Disse ressursene kan settes inn i form at aktiviteter på egnede handlingsarenaer. Aktiviteten på arenaene resulterer i avkasting i form av behovstilfredsstillelse og et nytt sett av ressurser som kan investeres i neste periode.

Ressursene kan være utdanning, inntekt, helse etc. Ressursene konverteres på korresponderende arenaer: arbeidsmarkedet, boligmarkedet, gjennom politiske institusjoner etc. Tankegangen kan illustreres ved en enkel figur:

Figuren viser individets ressurser ved tidspunkt T_1 . Disse ressursene nytter individet til å utføre aktiviteter på ulike handlingsarenaer. Aktivitetene gir som utbytte et nytt sett ressurser ved tidspunkt T_2 , som kan nyttes til umiddelbar behovstilfredsstillelse eller investeres på nytt i områdets arenaer (evt. andre områders arenaer ved flytting).

Med et gitt sett personlige ressurser er avkastningen avhengig av hvilke handlingsarenaer som er tilgjengelige og de tilgjengelige arenaenes struktur. Utdanning er i liten grad et middel til å oppnå økonomisk avkastning dersom det ikke finnes et arbeidsmarked å investere denne ressursen på. Arbeidsmarkedets struktur avgjør hvordan ressursen utdanning kan anvendes og hvor nyttig ressursen er for individet.

De forskjellige fasene i livssyklusen og hvert trinn i den kjeden av beslutninger som danner individets karriere, definerer sine spesielle premisser for individets ressursbehov og -situasjon, og således dets krav til omgivelsene (arenaer og arenastrukturer).

Det trinn i livssyklusen og de beslutninger som er tatt og etterlevet (eller planlagt etterlevet) framstår således som viktige kjennemerker når formålet er å studere flytteårsaker på individnivå. Bak et slikt resonnement ligger antakelsen om at relasjonen ressurser/arenaer kan studeres som de levekår individet har ved hvert stadium, målt ved slike egenskaper som vi antar at de ulike stadier genererer ulike krav til. Kristensen (1971) sammenfatter dette resonnementet slik: "... at mennesker inngår i forskjellige livssyklusfaser, og at man i disse faser foretar rasjonelle afvejsninger af, hvilke levevilkår der kan opnås i de lokale omgivelser contra andre steder, med de givne ressourcer som husstanden råder over materielt og immaterielt, og at man dernæst handler udfra denne afvejning ved at beslutte sig til enten at flytte eller at blive" (s. 26). Levekårene kan således betraktes som et mål for kvaliteten av det samspill som foregår mellom livssyklusgruppene (med gitte ressurser) og omgivelsene. I sammenheng med flytting vil individenes ressursituasjon også være en viktig indikator på den mobilitetskapasitet som finnes hos individet (se kap. 3.3.1.).

Med Colemans begrepsapparat kunne vi utviklet og presisert resonnementene nær opp til en omfattende teori om flytting. (Dette er forsøkt gjort i et nylig utkommet arbeidsnotat, Asheim 1974.) Colemans teori har imidlertid i hovedsak tjent som en hjelp til å strukturere problemområdet og danne kriterier for valg og operasjonalisering av de sentrale variable. Den enkle framstillingen som er gitt her, er dekkende for det arbeidsgrunnlaget vi hadde under planleggingen av Flyttemotivundersøkelsen.

3.4.1. Kriterier for valg av kjennemerker

Når det gjelder valg av kjennemerker til å beskrive stadier i livsbane og karriere, og til å representere individenes levekår, har vi delvis vært bundet av rammer som er gitt ved andre deler av undersøkelsesplanen. De ulike flyttestrømmene er representert slik at de i svært forskjellig grad kan bli gjenstand for særlig dyptgående analyse. Egenskaper som er spesielle for mindre strømmer er derfor utelukket til fordel for egenskaper som antas å være mer generelt virkende, og som kan gi grunnlag for fruktbare analyser på vårt aggregeringsnivå (se kap. 4.1.). Valget av utdanning, arbeid og "normal" livssyklus i foregående avsnitt er således betinget av de teoretiske og empiriske indikasjoner på at disse egenskapene generelt bidrar sterkt til å danne "det typiske" ved de ulike stadiene i livsbanen. Valg eller endringer når det gjelder disse egenskapene har vist seg å være blant de hendinger som oftest fører til flytting.

Det samme kravet til representativitet har vi også stilt til utvalget av levekårs-komponenter. I tillegg har vi, som tidligere nevnt, basert oss på flytternes egen veining av de ulike komponentene, slik at faktorer som er hyppig oppgitt som flyttegrunn også er antatt å bety mye for det samlede levekårsbildet.

Vi skal nevne noen viktige konsekvenser av våre valg når disse to kriteriene legges til grunn.

Når det gjelder studiet av endringer, kan vi vanskelig fange opp og gi en dekkende beskrivelse av de mer dramatiske, interkulturelle flyttinger mellom svært ulike samfunnstyper, f.eks. fra typiske bygdesamfunn til storbyene. Flere andre, mindre strømmer vil måtte nøye seg med en lite inngående behandling på tross av at de fra flere synsvinkler er interessante og viktige å studere.

Når vi baserer oss på det som er opplevd og rapportert som viktig av individene selv, kan vi også rammes av en skjevhet p.g.a. de mekanismer som er beskrevet i kap. 4.4.1. I individenes situasjonsbeskrivelser er faren til stede for at de utløsende faktorer overvurderes eller er de eneste som nevnes. Langvarige negative endringer på flere områder kan skape situasjoner som takles med gradvis tilpassing og tilvenning, men som bidrar sterkt til den flytteberedskap som utløses i det øyeblikk en tilleggsfaktor gjør seg gjeldende. Den utløsende "tilleggsfaktor" oppleves imidlertid som den egentlige flytteårsak. De flyttingene som er preget av ufrivillighet er kanskje karakterisert ved at det bare er et fåtall faktorer som vurderes negativt ved bostedet før flyttingen. Dersom en ved studium av endringer nytter bare disse faktorene som mål, vil en risikere å finne, ikke bare et unyansert mønster, men at alle eller de aller fleste flyttingene har en positiv virkning på de totale levekårene. Fordi flyttinger alltid er forbundet med kostnader kan vi forvente at minstekravet for flytterne er at de i alle fall får forbedret det forholdet som oppfattes som årsaken til flyttingen.

Disse effektene er viktige potensielle skjevheter ved vårt materiale. De er imidlertid delvis avhjulpet ved bruk av enkelte spørsmål hvor intervjuobjektene blir bedt om å gi uttrykk for totalvurderinger. Ved kartleggingen av endringer har vi i en serie spørsmål bedt om vurdering av endringene langs en rekke komponenter som ellers i undersøkelsen er lite inngående behandlet. En må imidlertid ha for øye at også disse komponentene er et lite, bevisst utvalg.

3.4.2. Kjennemerker for beskrivelse av livssyklus og karriere

Det kjennemerke vi har nyttet for å gruppere personer etter stadium i livsbanen, er den "normale" livssyklus slik den er definert av Noordhoeck (1969) og anvendt av Kristensen (1971). Vi nytter i tillegg en grovere versjon, "familietype", som tilsvarer Dagfinn Ås' gruppering av husholdninger fra Boligundersøkelsen 1967 (Ås 1973).

Som indikator på stadium i "beslutningskjeden" (karrieren) og karakteren av karrieren kan vi nytte fullført utdanning, planer for endelig utdanning og yrke. For konstruksjon av disse kjennemerker, se Statistisk Sentralbyrå 1974, s. 11-12.

Innenfor de enkelte livssyklusgrupper vil disse egenskapene være betydningsfulle faktorer som påvirker den tilpassing som kan oppnås i ulike omgivelser. Vurderingen av gitte levekår vil variere fra livssyklusfase til livssyklusfase og fra karrieretrinn til karrieretrinn.

Betydningen av livssyklusfase for beslutninger om å flytte, er vist av flere forfattere. Dolven (1965) påviser således at flyttetendensen er spesielt høy blant ungdom (18-27 år), blant ugifte kvinner og blant ugifte ikke-yrkesutøvere, mens tendensen er spesielt lav blant eldre. I "Nordjyllands-undersøkelsen" (Kristensen 1971) påvises det en klar sammenheng mellom livssyklus og faktisk foretatte flyttinger. De unge enslige er mest mobile. Deretter kommer de unge gifte, og tendensen er sterkest blant de barnløse blant disse. Både unge og eldre enslige flytter relativt mer enn unge og eldre gifte. Dette skulle tyde på at livssyklusfase mer enn alder influerer på flytteatferden.

Dolven peker på at barnefamilier tillegger hensynet til barns oppvekst avgjørende betydning for beslutning om å flytte eller ikke. De reaksjonene han får på spørsmål om hvor barna har best av å vokse opp, tyder på at hensynet til barnas oppvekst vil bidra til at folk i Aurskog-Høland velger hjembygda framfor Oslo som bosted. Hensynet til barnas framtid synes imidlertid å trekke i begge retninger. Åstrøm (1970) finner at gode miljø og utdanningsmuligheter for barna veier tungt ved valg av bosted. For de livssyklusgrupper hvor disse hensyn er

aktuelle, er det sannsynlig, som Dolven påviser, at de på enkelte bosteder vil trekke i hver sin retning.

Flyttingen vil for mange individer være forbundet med overgangen fra én livssyklusfase til en annen. Den voksne sønn eller datter tar skrittet ut av foreldrehjemmet via flytting, eller kjernefamiliens oppløsning motiverer flyttingen (Illsey et al. 1970). Flyttingen kan også falle sammen med inngåelse av ekteskap (Pourcher 1970, Illsey et al. 1970). Friedlander og Roshier (1966) har beregnet for Storbritannia at 9 prosent av flyttingene har direkte forbindelse med inngåelse av ekteskap, mens Bogue (1959) synes å påvise at også oppløsning av ekteskap influerer på flyttetilbøyeligheten.

Forhold i tilknytning til yrkesskifte og yrkesvalg er en annen viktig side ved individers karriere. To studier av flytting i Frankrike viser at vurderinger av arbeidsforholdene spiller en dominerende rolle ved et stort antall flyttebeslutninger. Pourcher (1970) og Givard, Bastide og Pourcher (1970) har studert henholdsvis innflyttere til Paris og flyttere bosatt utenfor Paris. Faktorer i forbindelse med arbeid ble oppgitt som hovedmotiv for over halvparten av de spurte og for flest der flyttemålet var Paris og andre større byer. Langt de fleste arbeidsmotiverte flyttingene hadde et klart karrierepreg, og bare et fåtall av flytterne var direkte truet av arbeidsløshet i beslutningsøyeblikket. I Sverige har Gerger (1969) funnet en tilsvarende andel som gir grunner i tilknytning til arbeidsforhold. Gerger finner at denne motivgruppens relative betydning øker med økende flytteavstand.

I Norge har Dolven (1965 og 1968) bekreftet arbeidsforholdenes betydning for individuelle flyttemotiv. Blant personer med høy flyttetilbøyelighet i Aurskog-Høland ville over halvparten tilbakekalle sine beslutninger om "helt sikkert" eller "antakelig" å forlate kommunen dersom de ble tilbudt en "bra jobb" der.

Arnliot (1969), Brox (1966) og Salomon (1969) forklarer flytting fra norske lokalsamfunn bl.a. ved de virkninger på arbeidsmarkedet som utviklingen i næringsstruktur fører med seg, i særlig grad for de tradisjonelle yrkestilpassingene i kommuner med jordbruk eller fiske som hovednæring.

De to franske studiene viser at økonomiske vurderinger er et innflytelsesrikt element i individenes ønsker og mål med hensyn til yrke. For en overveiende del av de spurte hadde forventninger om yrkesmessig forfremmelse og inntektsøkning aktivisert flyttetanken. For de fleste ble arbeidsfortjenesten økt ved flyttingen. Kristensens (1971) data bekrefter det positive forholdet mellom bytte av arbeid og inntektsøkning.

En rapport fra OECD (Cullingworth 1969) viser at lønn og opprykksmuligheter blir vurdert som de viktigste egenskapene som må være til stede ved det nye arbeidsforholdet om flytting skal komme i stand.

Valg av utdanning er et annet viktig element i individenes "livsprogram".

I mange undersøkelser av flytting er det påvist at utdanning virker som seleksjonskriterium (se f.eks. Østby 1970 og Petersen 1969). Det er de best utdannede som viser størst flyttetilbøyelighet (Neymark 1961, Solstad 1968). Utdanning er et etterspurt og lett overførbart aktivum (Østby 1970), mens tilsvarende arbeidsmuligheter konsentreres til færre geografiske områder etter som utdanningen øker i lengde og spesialisering. Stor utdanningskapasitet i lite varierte arbeidsmarkedsdistrikt vil hovedsakelig løse rekrutteringsproblemer for andre distrikt (Mook og Aubert 1970), og kan for individene føre enten til flytting eller arbeidsforhold som samsvarer dårlig med aspirasjonsnivå.

Mulighetene til å delta på de høyere utdanningstrinn er sterkt geografisk konsentrert og fører nødvendigvis til midlertidig eller varig bostedsendring for mange som har slike aspirasjoner. De mest mobile yrkesgruppene mottar rekrutter fra de høyere utdanningstrinn (Ladinsky 1967a og b), og selve utdanningsperioden vil være en tilvenningsperiode til nye miljøer. Sannsynligheten for at en person skal flytte øker sterkt dersom han har flyttet

tidligere (Goldstein 1954). Lengre tids opphold på et studiested vil i denne sammenheng trolig virke på samme måte som en registrert flytting (Østby 1970).

En del undersøkelser viser at muligheten for utdanning tas i betraktning ved beslutninger om flytting (Salomon 1969, Aubert og Karlsen 1965, Pourcher 1970), og særlig gjelder det unge menneskers flyttemotivering. Åstrøm (1970) viser at gode utdanningsmuligheter for barna anses som en viktig egenskap ved valg av bosted.

3.4.3. Kjennermerker for beskrivelse av levekår

Levekårsbegrepet kan analyseres fra to prinsipielt ulike synsvinkler. På den ene siden kan de tilstander som summerer seg opp til individenes levekår betraktes som tilstander som vurderes etter den umiddelbare behovstilfredsstillelse de gir individet. Tilstandene er etterstrebellesverdige mål. På den annen side kan de samme tilstandene betraktes som midler til å nå andre mål (behovstilfredsstillelse, nye ressurser etc.) (Erikson 1971). Den første synsmåten er behovsorientert, den andre ressursorientert.

Som eksempel kan vi nytte god helse. God helse er et mål i seg selv og en viktig komponent i individenes velferd. Det er bl.a. et resultat av materielle, fysiologiske og psykologiske behov er kontinuerlig tilfredsstilt. Midlene til å tilfredsstille slike behov (og skape forutsetninger for god helse) er f.eks. utdanning, inntekt, gode bolig- og arbeidsforhold etc. God utdanning er et middel til å oppnå et godt arbeidsforhold og unngå økonomiske bekymringer. Utdanning gir også kunnskap om atferdsmønstre som påvirker helsetilstanden. God inntekt danner en forutsetning for gode materielle kår, f.eks. en tilfredsstillende bolig, et riktig kosthold og andre faktorer som påvirker helsen. Men god helse er også et middel, en ressurs. Helsetilstanden har betydning for individets arbeidsmarkedsstatus, tidsbruk, utgiftsbudsjett, evnen til å pleie sosiale kontakter etc.

Valget mellom de to synsmåtene får avgjørende innflytelse både på operasjonalisering, måling og analyse av levekårene. Valg av levekårsdefinisjon har også innflytelse på utvalget av levekårskomponenter til undersøkelsen.

Måling av levekår som nivået for behovstilfredsstillelse hos individene er det vanligste sett fra et metodologisk synspunkt. Vi skal se litt nærmere på hva de to tilnæringsmåtene fører til og begrunne de valg vi selv har gjort.

I psykologen Maslows (1954) teori om behovstilfredsstillelse er de menneskelige behovene presisert og gruppert på følgende måte:

- i) Fysiologiske behov (næring, søvn, bolig etc.)
- ii) Trygghetsbehov (stabilitet i sysselsetting, primærgruppetilknytning etc.)
- iii) Sosiale behov (få og gi hengivenhet, samhörighet etc.)
- iv) Respekt- og verdsettingsbehov (av seg selv og andre)
- v) Selvrealiseringsbehov (personlig utvikling og vekst, skapende virksomhet, kunnskap for kunnskapens egen skyld etc.)

Listen over behov er kumulativ, slik at opplevelsen av behov på ett nivå (f.eks. sosiale behov) forutsetter at behovene på nivåene under er tilfredsstilt. Teorien forutsetter at det er skadelig for menneskene å oppleve altfor lav grad av behovstilfredsstillelse innenfor behovskategoriene i-iv. For disse behovskategoriene finnes det også et metningspunkt hvor videre tilfredsstillelse har negative effekter på levekårene (f.eks. helsen). Behovskategori v) skiller seg fra de øvrige fire ved at behovene ikke har noen øvre grense.

En svakhet ved denne tilnærmingen til velferdsmåling er at det er vanskelig å etablere en felles referanseramme for de individ som studeres. Det vil eksistere individuelle forskjeller på kulturelt betingede forskjeller med hensyn til hvordan de ulike behov skal tilfredsstilles og når de skal anses tilfredsstilte. På behovsnivå v) vil de individuelle forskjeller gjøre seg meget sterkt gjeldende.

Med et mulig unntak for de mest fundamentale behov, vil det ved operasjonaliseringen være problem forbundet med bestemmelsen av hvilke behov og former for behovstilfredsstillelse som skal anses som representative innenfor de ulike behovskategorier. Det er her vanskelig å unngå en normativ innflytelse på valgene. Selv om en, som Maslow, kan stille opp en liste over fundamentale menneskelige behov på bakgrunn av vitenskapelige teoridannelser, oppstår det altså problemer i operasjonaliseringsfasen. Når en kommer opp på et behovsnivå hvor en kan snakke om individuelle forskjeller på "smak og behag"-nivå lar det seg ikke en gang gjøre å krystallisere ut et generelt sett med behovsgrupper som er felles for de fleste individene. Når en skal sammenlikne ulike gruppers levevilkår, må en forutsette at alle individene har samme verdier og behov. Ikke en gang for de mest fundamentale behov er denne forutsetningen uproblematisk.

Et siste problem skal nevnes i forbindelse med bruk av et behovsorientert levekårsbegrep. Likhet i behovstilfredsstillelse (f.eks. konsum av varer og tjenester) kan dekke over betydelige ulikheter m.h.t. hvilke motprestasjoner (kostnader) som er avkrevd de ulike individ. En gitt inntekt eller boligstandard kan frambringes med materielle og sosiale kostnader av svært ulik størrelse og betydning, avhengig bl.a. av personlige egenskaper ved individene.

De problemene som er nevnt kan i noen grad omgås ved å gå ut fra de undersøkte individenes egne oppfatninger av hvilke behov de har og i hvilken grad disse behovene er tilfredsstilt. I så fall får en teoretisk én målestokk for hvert enkelt individ. Individenes egne opplevelser av sin situasjon kan imidlertid ikke tolkes som uttrykk for deres faktiske levekår, men må ses i lys av de prosesser som skaper individuelle behov og aspirasjoner. Utover de grunnleggende fysiologiske behov virker sosiale og psykologiske mekanismer på behovsdannelsen slik at det er vanskelig å bestemme hvilke behov som er "reelle" og hvilke som er "overførte" og erstattelige etc. (Holmberg 1972, Johansson 1970, Kristensen 1971). Ulike individer kan oppleve samme situasjon på svært ulik måte, f.eks. på grunn av variasjoner i aspirasjonsnivå.

Dersom en velger å måle individenes levekår på en slik måte at en får en felles målestokk for alle individer, støter en på de teoretiske og praktiske problemer som er nevnt foran. Dette gjelder i særlig grad når en går ut over de primære behov for mat, klær og husrom. Selv på dette nivået oppstår problemer når en kommer opp over et visst minstemål av behovstilfredsstillelse. Det er imidlertid enklere å måle egenskaper ved individenes faktiske situasjon enn deres holdninger og opplevelser. En slik framgangsmåte er derfor å foretrekke dersom det er mulig å overvinne de vanskelighetene som er forbundet med en behovsorientert levekårsdefinisjon.

Et analytisk redskap som gjør operasjonaliseringsproblemet mindre kontroversielt, er ressursbegrepet. Ved å betrakte individets levekår som de ressurser det disponerer over, er interessen konsentrert om hvordan det står seg i konkurransen med andre individer om de goder som er i sirkulasjon i samfunnet. En unngår å ta standpunkt til hvilke behov individene har og når de skal anses som tilfredsstilte, og en har flere holdepunkter når en skal velge kriterier for utvalg av levekårskomponenter. Individets ressurser er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for dets levekår. Ressursene må settes aktivt inn i form av handlinger på en eller flere av de arenaer som er tilgjengelige. Valg av ressurskomponenter kan foretas på bakgrunn av kunnskap om de viktigste arenaer i ulike samfunnstyper, om hvilke ressurser som er "vanlige" input og gir god avkastning i en normalsituasjon.

Også her vil en måtte ta i betraktning hva slags lokalsamfunn som er tilstrekkelig representert i undersøkelsen. F.eks. vil en i Flyttemotivundersøkelsen anta at lokalsamfunn hvor naturalhusholdningen fremdeles har en viss plass, er av svært begrenset betydning. For å bli stående igjen med et rimelig antall kjennemerker som skal kartlegges, er det nødvendig å gjøre et strategisk utvalg, dvs. velge slike ressurser som er anvendelige på flest mulig arenaer og som gir muligheter for så allsidig bruk som mulig. Spesielt er vi opptatt av slike ressurser som kan konverteres til nye og andre ressurser (f.eks. utdanning).

Vi kan summere opp resonnementene foran på følgende måte: Det er lettere å skaffe til veie kunnskap om hvilke ressurser som er "nyttige" på de vanligste handlingsarenaene i samfunnet enn om individenes behov. Ressurser kan måles som individenes faktiske situasjon, mens individuell behovstilfredsstillelse kommer til uttrykk gjennom individenes egne opplevelser. Det bør således være lettere å få objektive, sammenliknbare mål for individenes ressurser enn for deres behovstilfredsstillelse.

I Flyttemotivundersøkelsen er det i hovedsak nyttet mål for individenes faktiske situasjon og kriteriene for valg av kjennemerker er sprunget ut av en ressurstankegang (se kap. 4.3.2, og vedlegg 1 og 2). Når det gjelder sammenlikninger av situasjonen før og etter flyttingen for samme individ har vi imidlertid i stor grad basert oss på individenes egne opplevelser for å oppnå én målestokk for hvert individ.

4. UNDERSØKELSENS PRAKTISKE GJENNOMFØRING

4.1. Undersøkelsesopplegget

I dette kapitlet skal vi ta opp en del problemer vi sto overfor i valg av undersøkelsesopplegg. Vi vil begrunne de valg vi foretok, presentere undersøkelsesopplegget og til slutt redegjøre for begrensninger som knytter seg til det.

Hovedsiktemålet med Flyttemotivundersøkelsen er å kaste lys over flytteårsaker på individnivå. Individnivået ble valgt fordi kunnskaper på dette nivået er mangelfulle.

Data om flyttestrømmer mellom kommuner, regioner og fylker er verdifull informasjon for å beskrive viktige sosiale prosesser, men beskrivelse av flyttinger på makronivå blir sjelden tilstrekkelig til å forklare dem. For å få en god forklaring er det antakelig nødvendig med kunnskap både på et høyt aggregert nivå og på individnivå. Fra tidligere foreligger en del data på områdenivå. Skal man ha håp om å bruke data fra individ- og områdenivå sammen, må altså data fra individnivå skaffes fram. På den måten kan en få bedre kjennskap til årsakssammenhenger som ikke er godt nok kjent.

Individopplysningene kan deles i tre grupper: generelle kjennemerker, atferdsopplysninger og vurderingsopplysninger.

1) Generelle kjennemerker

Disse omfatter objektive opplysninger om individets utdanning, økonomi, boligforhold, familieforhold m.v. En antar at slike opplysninger kan kaste lys over flytternes situasjon før og etter flyttingen og eventuelt bidra til å forklare hvorfor flyttingene finner sted.

2) Atferdsopplysninger

Vi registrerer en del opplysninger om intervjuobjektens konkrete atferd. I denne undersøkelsen er naturligvis flytteeatferden den viktigste. Vi spør både om nylig og tidligere foretatte flyttinger. Av andre atferdsopplysninger kan nevnes f.eks. opplysninger om arbeidsreiser, lagsaktivitet og opptreden på boligmarkedet.

3) Vurderingsopplysninger

Med vurderingsopplysninger tenkes det på opplysninger om hvordan individene vurderer sin situasjon før og etter flyttingen. Det dreier seg om vurdering av arbeidsforhold, boligstandard, egenskaper ved omgivelsene, servicetilbud, økonomi m.v.

Opplysninger fra disse tre feltene er ment å støtte opp under hverandre. Dersom vi f.eks. ønsker opplysninger om endringer i flytternes boligsituasjon kan opplysninger av alle tre typer med fordel trekkes inn. Generelle kjennemerker vil være opplysninger om boligens art og størrelse. Eksempel på atferdsopplysninger vil være svar på spørsmål om hvordan man konkret gikk fram for å skaffe bolig. Vurderingsopplysninger vil fremkomme ved en rekke spørsmål der intervjuobjektet vurderer boligens kvalitet.

I tillegg til de tre typene opplysninger vi har nevnt foran, ville det også ha vært ønskelig med opplysninger om de geografiske områdene individene flytter mellom. Til individopplysningene har vi knyttet noen enkle områdeopplysninger som f.eks. kommunetype, handelsfelt og type strøk for bosted.

Et siktemål med denne undersøkelsen er å gi data som er representative for alle voksne flyttere i Norge. Datatilfanget må altså være slik at det er mulig å generalisere til den norske voksne flytterbefolkning.

En faktor som er av betydning for undersøkelsens utforming, i tillegg til de som nevnes i kap. 2, er økonomi. Det var begrenset hvor store midler som kunne settes inn i undersøkelsen. Enkelte undersøkelsesopplegg må utelukkes fordi de er for kostbare.

I tabell 1 er vist hvilke konsekvenser ulike datainnsamlingsmetoder har for kostnader, representativitet etc.

Tabell 1. Ulike datainnsamlingsmetoder etter i hvilken grad de tilfredsstillere ulike krav

Innsamlingsmetode	Omkostninger	Representativitet på landsbasis	Detaljert informasjon på individnivå
Observasjon	middels	lav	middels
Deltakende observasjon	middels	lav	høy
Intensivintervjuing	høy	lav	høy
Historisk analyse/tilgjengelig statistikk	lav	høy	lav
Spørreskjemaintervju. Utvalg bef.	høy	høy	middels
Spørreskjemaintervju. Alle flyttere	høy	høy	middels
Spørreskjemaintervju. Utvalg flyttere	middels	høy	middels
Spørreskjemaintervju. Utvalg. Panel	høy	høy	over middels
Spørreskjema. Postintervju	middels	middels	lav

Observasjon

Med observasjon menes en datainnsamlingsmetode der individenes handlinger blir studert enten i eksperimentsituasjoner eller i dagliglivet. Ved observasjon er det derfor stort sett atferdsopplysninger som innsamles.

Ved deltakende observasjon tar forskeren del i de undersøktes aktiviteter og skaffer på den måten informasjon om forskningsobjektene. Ved denne metoden er det mulig å skaffe individopplysninger av alle tre typer som nevnes foran. Metoden er særlig egnet til å samle inn atferdsopplysninger. Deltakende observasjon kan gi meget god innsikt i enkeltindividers situasjon både før og etter flyttingen. Men da metoden krever konsentrert innsats innen avgrensede områder, vil det være vanskelig å generalisere ut fra slike studier til landsmålestokk. Det finnes en del flyttestudier som til dels er basert på observasjon (Aubert og Karlsen 1965, Brox 1966 og 1971). Slike studier kan være et godt supplement til denne undersøkelsen.

Konklusjon: P.g.a. kravet om representativitet på landsbasis måtte ulike observasjonsmetoder forkastes i Flyttemotivundersøkelsen.

Intensivintervjuing

Med intensivintervjuing tenkes det på en spesiell intervjuform hvor man ved en utstrakt bruk av samtale og oppfølgingsspørsmål får en langt bedre innsikt i enkeltindividenes situasjon enn hva som er mulig ved standardiserte intervjuer. Intensivintervjuing er imidlertid svært kostbart. Som regel foretas slike undersøkelser i begrenset omfang, men da oppnås ikke representativitet på landsbasis. Bearbeiding av data fra intensivintervjuer byr på store kodeproblemer og vil være svært tidkrevende og kostbart.

Konklusjon: Både p.g.a. store kostnader og problemer med å tilfredsstillere kravet om representativitet på landsbasis, ble intensivintervjuing forkastet som aktuell metode i Flyttemotivundersøkelsen.

Historisk analyse

Ved en historisk analyse hvor en bl.a. gjør bruk av tilgjengelig flyttestatistikk vil det være mulig å gjennomføre en analyse med mye informasjon på områdenivå. Historikere og geografer gjennomfører ofte analyser på det nivået. Slike analyser gir utvilsomt mye innsikt om flyttestrømmer, men de gir sjelden grunnlag for særlig sikre slutninger om individuelle flyttebeslutninger.

Konklusjon: Metoden er heit uaktuell, da kravet om detaljert informasjon på individnivå ikke kan tilfredsstilles.

Spørreskjemaundersøkelser

Når en skal samle inn informasjon ved hjelp av spørreskjema, er det en rekke ulike teknikker som kan nyttes.

Et viktig skille går mellom postintervjuing og personintervjuing. Ved postintervjuing bør spørreskjemaet være av begrenset omfang dersom en skal ha håp om å få en akseptabel svarprosent. Det er også begrenset hvor dyptgående og kompliserte spørsmål som kan stilles ved postundersøkelser. For å få detaljert informasjon på individnivå måtte vi stille til dels kompliserte spørsmål (f.eks. sekvenser om flyttinger, spørsmål om rådighetsbeløp). Av den grunn ble postintervjuer ikke vurdert som en aktuell datainnsamlingsteknikk.

Statistisk Sentralbyrå har et fast intervjuerkorps spredt over hele landet. Ved å bruke dette korpset var det mulig å få gjennomført en undersøkelse som var representativ på landsbasis. Det ville da også være mulig å gjennomføre undersøkelsen innen en forsvarlig økonomisk ramme samtidig som man kunne få tilstrekkelig informasjon på individnivå til å si noe om flyttergruppers holdninger og atferd. Ideelt sett skulle vi gjerne benyttet en metode som gav enda bedre informasjon på individnivå (som f.eks. intensivintervjuer og deltakende observasjon), men av tidligere nevnte grunner ble slike metoder forkastet.

Konklusjon: Som den beste løsning innen de økonomiske rammer vi hadde til disposisjon ble intervjuing ved hjelp av Statistisk Sentralbyrås intervjuerkorps valgt.

Utvalg

Likevel gjensto en del avklaringsproblemer. Spørsmålet om å intervju alle flytterne eller et utvalg var enkelt å besvare. Hvert år foregår det ca. 190 000 flyttinger over en kommunegrense i Norge. Først og fremst av økonomiske grunner var det uaktuelt å intervju alle disse. Det avveiningsproblemet vi egentlig sto overfor, var om vi skulle intervju et utvalg av hele den norske befolkningen eller et utvalg av flytterne i en viss periode. Vi valgte en mellomform som vi skal komme tilbake til.

Hovedutvalget skulle bestå av flyttere, men hvilke aldersgrupper skulle tas med i undersøkelsen? I hvilket tidsrom skulle flyttingene være foregått? Hva slags grenser skulle overskrides for at vi skulle kunne snakke om flytting?

Det siste spørsmålet var det enkelt å ta stilling til. Det sentrale personregister skal i prinsippet motta melding om alle flyttinger. De flyttinger som skjer innen kommunen blir nok rapportert i mindre utstrekning enn flyttinger til en annen kommune. De intrakommunale flyttingene blir ikke bearbeidd for statistikkformål, og det vil trolig ikke være mulig å komme fram til et anvendelig utvalg basert på slike flyttinger. Flyttere er altså i denne undersøkelsen personer som har skiftet bostedskommune i et gitt tidsrom. Det betyr at visse typer korte flyttinger ikke blir tatt med i denne undersøkelsen. Det gjelder særlig lokale flyttinger fra spredtbygde kommuners periferi til disse kommunenes sentrer. Slike flyttinger forekommer i et betydelig omfang i Norge. Effekten av denne typen flyttinger kalles gjerne lokal konsentrasjon. Vi får heller ikke med den typen flyttinger som foregår innen større byer - der deler av befolkningen flytter fra bykjernen til drabantbyer i kommunens periferi.

Med utgangspunkt i personer som skifter bostedskommune kan vi likevel få med flyttesituasjoner som har noe felles med de vi beskrev foran. Flytting til lokale sentrer foregår ofte på tvers av kommunegrenser og flyttinger fra storbyer til nabokommunene har flere felles trekk med den flyttingen som finner sted fra sentrum til drabantbyer innen storbyene.

Alderen oppad ble begrenset til 74 år. Erfaring viser at intervjuing i eldre aldersgruppe ofte blir vanskelig p.g.a. sykdom, dårlig hørsel o.l. Frafallet vil lett bli stort i de eldste aldersgruppene. Dessuten kan intervjuingen i seg selv ofte være en belastning for intervjuobjektet.

Når det gjaldt aldersavgrensingen nedad var vi lenge i tvil om grensen skulle gå ved 15 eller 16 år. Flyttetall fra 1969 fordelt på ettårige aldersklasser viste følgende: 12 år: 1 270, 13 år: 1 243, 14 år: 1 046, 15 år: 1 077, 16 år: 1 920, 17 år: 3 403. Tallene viser at flyttetilbøyeligheten stiger kraftig for 16-åringene og 17-åringene i forhold til aldersgruppen 12-15 år. Det skulle tyde på at det blant flyttere som er 16 år og eldre finnes en relativt større andel selvstendige flyttere (og ikke bare passive medflyttere). I denne undersøkelsen var vi i utgangspunktet mest interessert i selvstendige flyttere (selv om vi i stor grad også har intervjuet passive medflyttere). Aldersgruppen 16-74 år er dessuten vanlig brukt i undersøkelser det vil være aktuelt å sammenlikne resultatene med. Det ble derfor naturlig at 16 år dannet en nedre aldersgrense. Denne grensen ble også valgt fordi 16-åringene nettopp er ferdig med ungdomsskolen og dermed står ved en korsvei som kan være avgjørende for flytteeatferden.

Avgrensingen av det tidsrommet flyttingen skulle ha foregått innenfor, voldte en del problemer. Ideelt sett ønsket vi å ivareta følgende interesser ved valg av tidsrom:

- a) Flyttingen burde ha funnet sted så tett opp til intervjutidspunktet som mulig. En rekke av de forhold vi ønsket kartlagt, krever at intervjuobjektet husker omstendigheter omkring tidligere hendinger. Hvis det gikk for lang tid mellom intervjuing og faktisk flytting, kunne "glemselseffekt" føre til at vi fikk gale eller mangelfulle informasjoner om flyttingen (se kap. 4.4.1.).
- b) Flyttingen burde ha funnet sted så pass lang tid tilbake at flytteren ville hatt tid til å bli etablert på tilflyttingsstedet. På den måten kunne intervjuobjektet vite mer om stabile virkninger av flyttingen. Det ville derfor være lettere å få fram velbegrunnede meninger om situasjonen på tilflyttingsstedet.
- c) De unormale flyttetallene fra folketellingsåret 1970 burde unngås ved defineringen av universet (se kap. 4.2.1.).

Vi ser at interessene uttrykt i punkt a) og b) er i konflikt med hverandre. Denne konflikten søkte vi å løse på ulike måter. Det ble vurdert å trekke et utvalg blant personer som hadde flyttet i perioden 1968-71. I analysen kunne en da splitte materialet i "nye flyttere" (f.eks. folk som hadde flyttet i 1971) og "eldre flyttere" (f.eks. folk som hadde flyttet i 1968). Personer som flyttet i 1969 og 1970 ville da representere mellomgrupper. En slik oppsplitting ville imidlertid bli for detaljert. Alternativt kunne en ta utgangspunkt bare i flyttinger registrert i 1968 og 1971. Med et slikt utgangspunkt ville en ta hensyn til alle punktene ovenfor. Denne løsningen virket lenge fristende, med ble til slutt forkastet av flere grunner:

- 1) Vi kunne ikke kjenne oss sikre på at de to flyttergruppene (68 og 71-gruppen) kunne slås sammen for analyseformål nettopp fordi mulighetene for tilpasning på tilflyttingsstedet ville være så forskjellige for de to gruppene.
- 2) Et betydelig antall av 68-flytterne ville ha flyttet igjen senere. Dette ville vanskeliggjøre rapporteringen av forhold knyttet til den spesielle flyttingen som vi ville konsentrere oss om. (Dette problemet dukket dessverre også opp selv med den løsningen vi valgte til slutt.)
- 3) Hvis vi bare analyserte den del av 68-gruppen som flyttet siste gang i 1968, ville vi få en spesiell flyttergruppe som ikke ville være representativ for norske flyttere, og heller ikke for 68-flytterne.

Konklusjon: Det ble betraktet som mest hensiktsmessig å ta utgangspunkt i flyttinger foretatt i 1971.

Den endelige operasjonelle flytterdefinisjonen ble følgende: Med flytter menes i Flyttemotivundersøkelsen en person i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som har fått registrert flytting fra en norsk kommune til en annen i løpet av 1971.

Denne definisjonen ble brukt da vi skulle trekke utvalget av flyttere. Nå viste det seg imidlertid at 815 personer eller 28 prosent av alle intervjupersoner hadde flyttet videre i tidsrommet fra registreringen i 1971 til intervjuet. De fleste av disse hadde flyttet videre til en annen kommune. I spørreskjemaet spurte vi om den sist foretatte flytting over en kommunegrense (se vedlegg 1, kap. 4.1). Dermed får vi ikke alltid sammenfall mellom den flyttingen intervjuobjektene er trukket ut på grunnlag av, og den flyttingen de er intervjuet om. Dette skaper noen problemer. Bl.a. blir den reelle avgrensingen overfor ikke-flyttere (se senere) i 1971 mindre skarp enn ønskelig. F.eks. kan et intervjuobjekt i vårt utvalg av flyttere bli intervjuet om en flytting foretatt i 1972, mens en person i ikke-flyttergruppen som også flyttet i 1972, betraktes som ikke-flytter fordi han ikke flyttet i 1971. Vårt utvalg av flyttere er representativt for flytterne i 1971, men de flyttinger vi intervjuer om, trenger altså ikke være det.

Flyttergruppen blir dessuten mindre homogen bl.a. når det gjelder tidsrommet mellom flytting og intervjuing, enn hva vi opprinnelig hadde tenkt. Forstyrrende problemer oppstår også ved at ulike intervjupersoner får ulik sannsynlighet for å bli påvirket i sine svar av glemselseffekt eller av ulik botid på tilflyttingsstedet.

Panelundersøkelser

En undersøkelsesmetode som muligens ville være mer egnet til å få fram opplysninger på individnivå om folks flytteeatferd, er panelundersøkelser. Ved slike undersøkelser kan man følge et utvalg flyttere over tid. Det er ønske om å foreta en slik oppfølging, men foreløpig er det ikke utarbeidd konkrete planer. Med det opplegget vi har valgt, ligger muligheten for oppfølgende panelstudier godt til rette.¹⁾

Referansegruppen

Vi vet at flytterne er i en situasjon som på et gitt tidspunkt skiller dem fra resten av befolkningen med hensyn til f.eks. alder og kjønn. For å få en bedre forståelse av flytternes situasjon kunne derfor flytterne analyseres i forhold til normalbefolkningen eller i forhold til folk som ikke flyttet i det angitte tidsrom.

Den gruppen man ønsker å analysere flytterne i forhold til, kan vi kalle referansegruppen. Ved bruk av en referansegruppe kunne man tenke seg å få fram hva som kjennetegner flytternes situasjon i forhold til ikke-flytterne.

1) Martinussen (1973) har utført slike studier og viser bl.a. interessante forskjeller mellom folks flytteplaner og faktisk flytteeatferd.

Som referansegruppe ble trukket et utvalg av den norske befolkningen i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som ikke hadde registrert noen flytting over kommunegrenser i 1971. Denne avgrensingen av referansegruppen er heller ikke helt uten problemer. For hva er egentlig de spesifikke egenskaper ved den gruppen av den norske befolkning som ikke flyttet i 1971? Vi vet at denne gruppen har en stor andel av folk som aldri har flyttet, men i gruppen er det også mange personer som har foretatt flyttinger både før og etter 1971. F.eks. hadde 11 prosent av "ikke-flytterne" skiftet bosted (inkl. flyttinger innen kommunen) mellom slutten av 1971 og intervjuetidspunktet (årsskiftet 1972/73).

Det vi først og fremst har oppnådd ved referansegruppen, er å få en gruppe flyttere og en gruppe ikke-flyttere hvor deltaking i en av gruppene utelukker deltaking i den andre. Hadde vi valgt et utvalg av den norske befolkning som referansegruppe, ville faren for dobbeltrepresentasjon være til stede.

Referansegruppen kan først og fremst brukes som en ren sammenlikningsgruppe slik at vi kan få en oversikt over hva som kjennetegner flyttergruppene m.h.t. kjønn, alder, bosted o.s.v. i forhold til ikke-flytterne. En rekke tabeller som skal karakterisere egenskaper ved flytterne og ikke-flytterne, er presentert i tabellpublikasjonen (Statistisk Sentralbyrå 1974).

Referansegruppen kan også nyttes som en kontrollgruppe i noen sammenhenger. F.eks. kunne man i kontrollgruppen skille ut en gruppe som overhodet ikke hadde flyttet noen gang. Denne gruppen kunne i analysen sammenstilles med folk med stor flyttheppighet for å se om det var forskjeller m.h.t. flytteplaner, vurdering av nåværende situasjon o.l.

Referansegruppen kunne også analyseres isolert. Bl.a. kunne en studere planer om framtidig flytting blant folk som ikke har flyttet tidligere. Referansegruppen kunne også slås sammen med flyttergruppen for å si noe om framtidig flytting for hele befolkningen i alderen 16-74 år.

Som en ser, er det en rekke mulige anvendelsesmåter for referansegruppen.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi presisert at Flyttemotivundersøkelsen skulle være en undersøkelse på individnivå og representativ på landsbasis. Innen undersøkelsens kostnadsramme var det naturlig å satse på en intervjuundersøkelse med relativt fast strukturerte spørreskjemaer og med bruk av Byråets faste intervjuerstab. Metoder som deltakende observasjon og intensivintervjuer kunne gitt mer informasjon på individnivå. Kravet til representativitet ville da ikke blitt tilfredsstilt. Panelundersøkelser ville kunne gi bedre informasjon enn det denne undersøkelsen kan gi. Dette vil være et mulig oppfølgingsprosjekt i løpet av f.eks. en 5-års periode.

I undersøkelsen er det nyttet en referansegruppe som kan tjene som en sammenlikningsgruppe ved karakterisering av flytterne.

4.2. Beskrivelse av populasjon og utvalg

4.2.1. Populasjon

I dette kapitlet gir vi en presentasjon av undersøkelsens to populasjoner (flytterne og ikke-flytterne), ved siden av at vi beskriver utvalgsplanen og presenterer våre utvalg. Vi behandler også frafallet og gir en vurdering av mulighetene til å splitte opp dataene under analysen.

I 1971 ble det registrert 191 000 flyttinger mellom norske kommuner. Dette er 40 000 færre enn året før og 2 000 flere enn i 1969. Tallet for 1970 er helt spesielt, og har sammenheng med at det var folketelling dette året og at registreringsreglene ble noe omlagt. Begge

deler førte til at det ble registrert mange flyttinger som ikke var reelle det året. På grunn av forholdene i 1970 og de virkningene dette kan ha fått med "for få" flyttere registrert det følgende år, er det vanskelig å si om flyttingene i 1971 kan anses som typiske for et lenger tidsrom.

På slutten av 1960-tallet var det en stadig sterkere utflytting fra Nord-Norge og fra en del av utkantområdene i Sør-Norge. Denne utflyttingen kulminerte i 1970, og fra 1971 har det vært en bedring av flyttebalansen slik at Nord-Norge hadde nettoinnflytting og en økende andel av landets befolkning i 1973. På kommunenivået har en også en forbedring i flyttebalansen for de fleste utkantkommuner. Antallet registrerte flyttinger har vært svært stabilt i 1971-73, og samlet mobilitet har sunket i perioden, mens den var svakt stigende på slutten av 1960-tallet. Det ser ut til at mønsteret i 1971 likner mer på de etterfølgende enn de foregående år. Dette vil vi komme nærmere inn på i et senere notat.

Det overraskende lave antall flyttinger i 1971, som en i første omgang var tilbøyelig til å forklare som ettervirkninger av folketellingen, er trolig tegn på at viktige forandringer i flyttemønsteret allerede har skjedd. Den regionale fordeling av flyttingene tyder også på dette.

Flytterne som omfattes av vår undersøkelse (alder 16-74 år og registrert flytting i 1971) ser ut til å ha fått registrert i alt ca. 142 600 flyttinger i 1971. Tallet bygger på beregnede tall for aldersgruppen 16-19 år og 70-74 år. Tilgjengelig statistikk opererer bare med 5-årige aldersgrupper inntil 70 år og med alle på 70 år og over i én aldersgruppe.

Ved sammenlikning av populasjonen av flyttere med den offisielle statistikk over flyttinger, må vi ta i betraktning at mange flyttere er registrert i statistikken med to eller flere flyttinger i løpet av 1971. Vi har følgelig å gjøre med enheter (flyttere og flyttinger) som ikke er direkte sammenliknbare. Borge (1969) har utført en analyse av flergangsflytterne i 1966. Denne viser at 173 845 flyttinger ble utført av 159 398 personer, eller 1,09 flyttinger pr. person. I alt 8 prosent av flytterne var altså hva vi kan kalle flergangsflyttere i 1966.

Opptellinger for 1971 i Personregisteret viser at det gjennomsnittlige antall flyttinger pr. flytter dette år var ca. 1,12. Ytterligere analyser over flergangsflytterne er imidlertid ikke foretatt. Undersøkelsen fra 1966 viser at de egenskaper som er karakteristiske for flytterne, er enda mer typiske for flergangsflytterne. Det er altså i de mest mobile grupper at tallet på flyttinger er betydelig større enn tallet på personer som utfører disse flyttingene. Populasjonen av flyttere vil derfor ha relativt færre personer i de mest mobile grupper enn statistikken over alle flyttinger skulle tilsi.

Ikke-flytterne er trukket blant den norske befolkning i alderen 16-74 år, som ikke har fått registrert flytting i 1971. Dette vil utgjøre litt i underkant av 2,6 millioner mennesker, det eksakte tall er vanskelig å fastslå av de grunner som er nevnt i forrige avsnitt.

Ikke-flytterne i aldersgruppen 16-74 år utgjør 95 prosent av totalbefolkningen i denne gruppen. Om vi går ned på enkelte undergrupper (f.eks. etter alder eller næring), kan forskjellen mellom ikke-flyttere og totalbefolkningen bli større. De siste tabellene i Flyttemotivundersøkelsens tabellpublikasjon (Statistisk Sentralbyrå, 1974) gir noen opplysninger om totalbefolkningen regnet ut ved at flyttere og ikke-flyttere er veid sammen etter forholdsvis andel i befolkningen.

4.2.2. Utvalgsplanen

4.2.2.1. Generelt¹⁾

Statistisk Sentralbyrå har utarbeidd en utvalgsplan til bruk for sine intervjuundersøkelser. Utvalgsmetoden bygger på en to-trinns utvelging av intervjuobjektene (IO-ene).

1) Kapitlet bygger hovedsakelig på Tamsfoss (1970).

Første trinn består i å trekke et utvalg av på forhånd definerte geografiske områder; primære utvalgsheter (pue). Dette innebærer at intervjuingen kan begrenses til et relativt lite antall geografisk avgrensede områder. Annet trinn består i å trekke IO-ene fra de primære utvalgshetene.

I Flyttemotivundersøkelsen har vi nyttet Byråets utvalgsplan med visse tillemperinger til vår spesielle populasjon. Tillemperingene gjelder trekkingen i annet trinn. Vi skal i det følgende beskrive hovedelementene i den utvalgsplan som er brukt.

Ut fra teoretiske, kostnads- og arbeidsmessige vurderinger bygger utvalgsplanen på følgende grunnleggende forutsetninger (Tamsfoss 1970):

- i) Utvalgsplanen skal gi grunnlag for undersøkelser av varierende art (General purpose sample).
- ii) Antall intervjuere skal maksimalt være ca. 300.
- iii) Det tas sikte på å gi tall gjeldende for hele landet. Dessuten bør utvalgsplanen konstrueres slik at det kan gis spesifikasjoner for haldelsfels og de 3 største byene.
- iv) Utvalget skal være "selv-veiende", dvs. at alle enhetene skal bidra med samme vekt i estimatorene.

4.2.2.2. 1. trinn. Trekking av utvalgsområder¹⁾

Utgangspunktet for trekking av primære utvalgsheter ("utvalgsområder") er en inndeling av landet i 1 502 primærområder, hvert med ca. 2 000 innbyggere. Oslo er et unntak og utgjør et eget primærområde. Grunnlaget for avgrensing av primærområdene er tellingskretsene ved Folke- og boligtellingsen 1960. Tellingskretser er slått sammen eller delt slik at en har fått områder med det ønskede folketall. Ved sammenslåing av kretser er det sørget for at hvert primærområde blir geografisk sammenhengende. En har også sørget for i størst mulig utstrekning å unngå sammenslåing av tettbygde og spredtbygde kretser. Dette betyr at det er mulig å skille mellom tettbygde og spredtbygde primærområder i utvalgsplanen.

De 1 502 primærområdene er stratifisert (gruppert etter gitte kriterier) etter geografisk beliggenhet og næringsstruktur i til sammen 46 strata. Den geografiske stratifiseringen er foretatt ved en inndeling av landet i sju geografiske enheter: De tre byene Oslo, Bergen og Trondheim, og resten av landet delt i de fire handelsfeltene Østre h.f., Vestre h.f., Midtre h.f. og Nordre h.f. Stratifiseringen etter næringsstruktur er foretatt separat innen hvert geografisk stratum ut fra fordelingen av yrkesbefolkningen over de fire næringsgruppene i) Jordbruk og skogbruk, ii) Industri m.v., iii) Fiske og fangst og iv) Tjenesteyting. Stratumgrensene er satt slik at hvert stratum i handelsfeltene inneholder omtrent like mange primærområder, 30-38. Oslo utgjør et eget stratum. Bergen og Trondheim har 3 strata hver med 15-18 områder.

På 1. trinn trekkes utvalgsområdene stratumvis. Sannsynligheten for at en vilkårlig valgt primær utvalgshet i stratum nr. i skal komme med i utvalget (dvs. bli et utvalgsområde), kalles for utvalgsbrøk 1. trinn, stratum i, og skrives

$$f_{1i}; \quad i = 1, 2, \dots, s \quad \text{hvor } s \text{ er antall strata.}$$

La videre

$$M_i = \text{totalt antall pue i stratum nr. } i.$$

$$m_i = \text{antall utvalgte pue i stratum nr. } i.$$

$$\text{Vi har da at: } f_{1i} = \frac{m_i}{M_i}.$$

1) Kapitlet bygger hovedsakelig på Tamsfoss (1970).

For hvert av de 40 strata utenom Oslo, Bergen og Trondheim er det trukket 6 utvalgsområder.

For hvert av de 3 strataene i Bergen og Trondheim er det trukket 3 utvalgsområder. I Oslo trekkes personene enkelt tilfeldig. Til sammen får vi da 259 utvalgsområder.

Som vi ser er de primære utvalgseenhetene trukket med forskjellig trekkesannsynlighet. Trekkesannsynligheten for de sekundære utvalgseenhetene (IO-ene) er fastsatt ut fra målsettingen at utvalget skal være selv-veiende.

4.2.2.3. 2. trinn. Trekking av intervjuobjekter

IO-ene ble trukket fra to forskjellige registre, ett for flytterne og ett for ikke-flytterne.

Utvalget av ikke-flyttere ble trukket fra Byråets navne- og adresseregister over befolkningen i utvalgsområdene. Med kontroll for at flytterne ikke kom med trakk vi et selv-veiende utvalg på 1 562 ikke-flyttere.

Registeret over flyttere ble etablert spesielt for undersøkelsen. Det ble bygd opp på grunnlag av siste registrerte flytting i 1971. Det praktiske registreringsarbeidet ble utført i flere operasjoner. Det ble tatt utskrift fra Det sentrale personregister over alle flyttere til de kommunene hvor Byrådet har sine utvalgsområder. Navn- og adresseliste over flytterne til den enkelte kommune ble deretter sendt til Byråets intervjuer(e) i kommunen. Intervjuerne ga opplysninger til Byrådet om hvilke flyttere som bodde innenfor deres utvalgsområde. På dette grunnlaget kunne vi etablere et register over alle personer som inngikk i flytterpopulasjonen og som dessuten hadde foretatt sin siste registrerte flytting i 1971 til et av de 259 utvalgsområdene. Fra dette registeret ble det trukket et selv-veiende utvalg på i alt 3 672 flyttere.

4.2.3. Valg av utvalgsstørrelser

Størrelsen på utvalgene av flyttere og ikke-flyttere ble fastsatt etter avveieringer av flere hensyn. Med den utvalgsplan vi har brukt, øker utsagnskraften med utvalgsstørrelsen, slik at når utvalget blir større, kan en med faste signifikanskrav øke det antall undergrupper en ønsker å gi utsagn for. Tabell C i Statistisk Sentralbyrå 1974 (s. 137) viser denne sammenhengen. For å sikre muligheter for publisering og analyse av resultater for mindre undergrupper av flyttere, trengte vi så stort flytterutvalg som mulig. Ved denne undersøkelsen er flytterne hovedgruppen; og ikke-flytterne er tatt med for relativt enkle sammenlikninger og vurderinger av egenskaper ved flytterne. Referansegruppens størrelse ble satt til ca. 1 500 ikke-flyttere. Dette tallet kunne vært mindre dersom det bare var totaltall for de to gruppene vi ville sammenlikne, men vi vil også gjøre noen andre sammenlikninger (Statistisk Sentralbyrå, 1974). Før vi hadde sett hva materialet kunne brukes til, ønsket vi ikke å avskjære for mange slike muligheter, og vi kunne derfor ikke forsvare å gå lenger ned i utvalgsstørrelse.

Med den utvalgsplan som Statistisk Sentralbyrå bruker, er utgiftene ved datainnsamling den største enkeltpost på undersøkelsesbudsjettet, og innsamlingskostnadene er tilnærmet proporsjonale med størrelsen på utvalget. Utgiftene er også avhengige av hvor høyt frafall en kan godta og av hvor grundige oppfølgingsprosedyrer som brukes overfor personer som en i første omgang ikke oppnår intervju med. En meget vanlig frafallsgrunn er flytting. I denne undersøkelsen vil således undersøkelsens tema og en viktig frafallsgrunn være den samme. Vi ville mistet en meget stor gruppe dersom vi tillot at de som var flyttet fra sin adresse mellom registreringstidspunkt og intervjutidspunkt, skulle bli frafall. Medlemmene av denne gruppen ville ha det til felles at de hadde flyttet videre fra det sted de ifølge registeret hadde flyttet til. Da dette fellestrekket i denne undersøkelsen er meget viktig, ville vi satse

mye på å unngå slikt frafall. Ved fastlegging av utvalgsstørrelsen betydde dette at vi måtte sette av en stor del av våre ressurser til å følge opp flytterne, slik at hvert enkelt intervju ville bli relativt kostbart.

I de opprinnelige planer ble det regnet med om lag 5 000 intervjuer. Ved å bruke en tredjedel av disse til en relativt enkel undersøkelse av ikke-flyttere, antok vi at ressursene ville strekke til for en omhyggelig oppfølging av de øvrige to tredjedeler som da skulle være flyttere.

4.2.4. Presentasjon av utvalg og frafall

Vi fikk et frafall blant flytterne på 778 (21 prosent) og blant ikke-flytterne 247 (16 prosent). Sammenliknet med opplysninger om frafall i tidligere Byrå-undersøkelser (Dahl 1973), er dette tall som en kan si seg rimelig fornøyd med. Årsakene til frafallet er vist i tabell 2. Som fryktet ble det størst frafall blant flytterne, og viktigste frafallsgrunn er videreflytting til ukjent adresse eller til adresse som ikke kan nås av intervjuerne. Forskjeller i frafallsårsaker mellom flyttere og ikke-flyttere kan forklares ved forskjeller i gruppenes aldersfordeling og at flytterne oftere har flyttet bort fra den uttrukne adressen. Andelen som nektet er mye større blant ikke-flytterne enn blant flytterne. Dette har trolig med motiveringen å gjøre. Undersøkelsen oppfattes lett som uvedkommende og uinteressant for dem som ikke har flyttet, mens den direkte vil angå dem som selv har flyttet nylig.

Tabell 2. Fraffallet for flyttere og ikke-flyttere etter frafallsårsak. Absolutte og relative tall

Årsak	Flyttere		Ikke-flyttere	
	Absolutte tall	Relative tall	Absolutte tall	Relative tall
Nekting	129	16,6	95	38,5
Av dette: Holdninger til Byrådet og staten	25	3,2	8	3,2
Uspesifisert	79	10,2	56	22,7
Midlertidig fravær	112	14,4	30	12,1
Av dette: Til sjøs	57	7,3	15	6,1
Flyttet	192	24,6	16	6,4
Av dette: Til ukjent adresse	67	8,6	8	3,2
Til adresse som ikke kan nås ..	87	11,2	4	1,6
Til utlandet	37	4,7	4	1,6
Sykdom eller død	68	8,8	59	24,0
Ikke truffet	98	12,5	20	8,1
Av dette: Ikke til stede	61	7,8	11	4,5
Ukjent, uten fast bopel	33	4,2	8	3,2
Registerfeil (IO ikke flytter)	25	3,2		
Andre grunner eller uoppgitt	154	19,9	27	10,9
S u m	778	100,0	247	100,0

Tabell 3. Svarerne, utvalget og hele befolkingen (flyttere og ikke-flyttere og hele befolkingen) etter kjønn, alder, ekteskadelig status og handelsfelt. Prosent

	Flytterne før flytting			Ikke-flytterne			Befolkningen 31. des. 1972	Frafall	
	Svarerne	Utvalget	Alle flyttere	Svarerne	Utvalget	Alle ikke-flyttere		Flyttere	Ikke-flyttere
Menn	47	48	47	49	48	50	50	22	15
Kvinner	53	52	53	51	52	50	50	20	16
I alt	100	100	100	100	100	100	100	21	16
16-24 år	43	45	49	16	16	19	20	24	16
25-39 "	43	41	37	25	25	25	26	17	15
40-54 "	9	9	9	29	28	27	26	24	15
55-74 "	5	5	5	30	31	29	28	26	17
I alt	100	100	100	100	100	100	100		
Ugift	41	44	39	18	21	25	26	25	28
Gift	56	52	56	72	69	67	66	16	12
Før gift	3	4	5	10	10	8	8	42	18
I alt	100	100	100	100	100	100	100		
Østre handelsfelt	56	55	54	56	57	55	55	19	18
Vestre "	22	23	22	21	21	22	22	25	15
Midtre "	12	12	13	14	13	14	14	23	12
Nordre "	10	10	11	9	9	9	9	22	13
I alt	100	100	100	100	100	100	100		

Dersom frafallet er sterkt selektivt, vil det svekke utsagnskraften i resultatene. For å få en oversikt over dette, gjengis tabell 3 (fra Statistisk Sentralbyrå 1974, s.9). Vi kan her sammenlikne svarerne, det opprinnelige utvalget og hele befolkingen langs noen kjennemerker som vi har observert for hele utvalget. Et visst avvik mellom utvalg og befolking må en vente ved en hver utvalgsundersøkelse, og en tabell som gir standardavvik i prosent (Statistisk Sentralbyrå 1974, s. 23) kan brukes til å se om avviket mellom de to gruppene er større enn det en kan vente som følge av rene tilfældigheter. Avvik på 1 og 2 prosent kan skyldes forhold ved avrundinger, og kan ikke tillegges noen vekt. I første rekke for flytterne vil vi dessuten få avvik fordi kolonnen for alle flyttere egentlig er regnet ut på grunnlag av alle flyttinger (kap. 4.2.1.), og dermed har en avgrunner som er nevnt foran overrepresentasjon av flyttinger i forhold til flyttere i de mest mobile grupper. Dette kan forklare avviket mellom andelen i aldersgruppen 16-24 år i utvalget og blant alle flyttinger, og tilsvarende også en del av avviket i neste aldersgruppe. Avviket for alder blir ytterligere forsterket når vi trekker inn frafallet, fordi grupper med flest flergangsflyttinger også har størst frafall. Kjennermerket ekteskadelig status for flytterne kan ikke tillegges særlig verdi fordi svært mange skifter ekteskadelig status i og med flyttingen.

Utvalgsplanen (4.2.2.) er slik lagt opp at den skal ivareta befolkingens geografiske fordeling. Etter tabellen å dømme har det lyktes godt.

Tall for ikke-flytterne er beregnet ved å ta fordelinger for hele befolkingen i aldersgruppen 16-74 år og subtrahere tall for flyttingene. De samme absolutte feil som i forholdet flyttere - flyttinger blir beholdt, men fordi ikke-flytterne er en mye større gruppe, blir virkningen mindre. Vi har her betydelige avvik mellom utvalg og befolking for gruppen ugifte, et avvik som henger sammen med det vi ser for gruppen 16-24 år. Konsekvensen av dette avvik er at sammenlikninger mellom flyttere og ikke-flyttere for de yngste må gjøres med stor forsiktighet, og at det bør være bedre grunnlag for konklusjonene enn det ren-statistiske beregninger krever.

Frafallsprosentene varierer mellom de grupper som tabellen viser. Frafallet blant flytterne er alle steder større enn frafallet i tilsvarende gruppe av ikke-flyttere. Mønsteret i frafallet stemmer i grove trekk med det som er vanlig ved Byråets intervjuundersøkelser. Det er stort frafall blant dem som vanskelig kan treffes (unge, ugifte personer) og eldre som av helsemessige og andre årsaker vegrer seg. For flytterne kommer det forhold i tillegg at de mest mobile grupper også oftest har flyttet videre til ukjent adresse eller adresse som ikke kan nås. Vi har derfor fått en underrepresentasjon av denne gruppen, og de forskjellene som våre tabeller viser mellom flyttere og ikke-flyttere når det gjelder mobilitet, vil være mindre enn de i virkeligheten er.

Gruppen som ikke har svart, er så liten, og andelen med uoppgitt frafallsgrunn så stor, at vi ikke kan underkaste frafallet særlig detaljerte analyser. En regional fordeling av frafallet etter årsak viser noen generelle trekk. Utkantfylkene, de med relativt liten tettstedsbefolkning, har liten andel nekting, midlertidig fravær og ikke kontakt, mens de har en stor andel videreflyttere. Kategoriene "fikk ikke kontakt med IO" og "nekting" er vanligst i våre storbyområder. Vi har likevel ikke grunn til å tro at dette forhold har påvirket resultatene i nevneverdig grad.

4.2.5. Muligheter og begrensninger ved bruk av materialet

Vi har tidligere redegjort for hvilke muligheter og begrensninger som ligger i spørreskjemaundersøkelser generelt (kap. 4.1.). Vi er oppmerksomme på at den informasjon en får gjennom intervjuing både er mangelfull og selektiv, men at metoden gir muligheter til standardisering og generalisering av informasjonene.

I det følgende skal vi konsentrere oss om en type begrensning som ligger i materialet når det skal analyseres. Det er nemlig begrenset hvor mye man kan splitte opp utvalgsmateriale før opplysningene blir svært upålitelige som grunnlag for konklusjoner om de samme grupper i befolkningen. Disse begrensningene er også omtalt i tabellpublikasjonen fra undersøkelsen (Statistisk Sentralbyrå 1974).

Ved publisering av resultater fra en utvalgsundersøkelse er det vanlig at en bestemt befolkningsgruppe (f.eks. flyttere fra et handelsfelt) splittes opp i flere undergrupper (f.eks. i grupper for flyttemotiv). En tabellerer så hvordan personene i hovedgruppen prosentvis fordeler seg på undergruppene.

Det er vanlig å bruke standardavviket som mål for usikkerheten som knytter seg til prosenttallene. Imidlertid vil en isolert betraktning av standardavviket ikke alltid si hvor godt et estimat er. F.eks. er et standardavvik på 2 prosent lite i forhold til en estimert verdi på 90 prosent, men stort i forhold til en verdi på 3 prosent. For å få tatt hensyn til nettopp dette er det her brukt et annet mål for nøyaktighet, nemlig forholdet mellom et estimats konfidensintervall og estimatet selv.

Noen teoretiske betraktninger hentet fra Statistisk Sentralbyrå 1974 s. 135:

"La en bestemt befolkningsgruppe G være delt i undergrupper G_1, \dots, G_m , som er slik at de ikke har noe element (individ) felles. La videre

p_j = sannsynligheten for at en person i G tilhører undergruppen G_j

n = antall personer i det uttrukne utvalg som er med i G

n_j = antall personer i det uttrukne utvalg som er med i G_j

$j = 1, 2, \dots, m; \sum p_j = 1$ og $\sum n_j = n$

n er vanligvis angitt som "tallet på spurte" eller "tallet på personer som svarte".

En vanlig estimator for p_j er

$\hat{p}_j = n_j/n; j = 1, 2, \dots, m$

100 \hat{p}_j prosent er den prosentfordeling som gis i tabellene.

Variansen til p_j er tilnærmet lik

$$\text{var } \hat{p}_j \approx 1.5 p_j (1 - p_j)/n \approx 1.5 \hat{p}_j (1 - \hat{p}_j)/n$$

(Multinomisk situasjon med 50 prosent tillegg for to-trinnsutvalg)

Hvis vi antar at \hat{p}_j er tilnærmet normalfordelt, er sannsynligheten for at intervallet

$$\hat{p}_j \pm z\sqrt{1.5 \hat{p}_j (1 - \hat{p}_j)/n}$$

skal inneholde p_j lik $1 - \epsilon$. z er da lik $(1 - \epsilon/2)$ - fraktilen i den standardiserte normalfordelingen.

Nøyaktighetsgraden $f(\hat{p}_j, n, \epsilon)$ defineres som forholdet mellom konfidensintervallets lengde og estimatet selv:

$$f(\hat{p}_j, n, \epsilon) = 2 (z\sqrt{1.5 \hat{p}_j (1 - \hat{p}_j)/n})/\hat{p}_j \\ = 2 z \sqrt{1.5 (1 - \hat{p}_j)/n\hat{p}_j}$$

Forlanger vi at nøyaktighetsgraden skal være høyst $100 \ominus$ prosent må n og \hat{p}_j være slik at

$$f(\hat{p}_j, n, \epsilon) \leq \ominus$$

Dette gir

$$(1) \quad n \geq 6 z^2 (1/\hat{p}_j - 1)/\ominus^2$$

eller

$$(2) \quad p_j \geq 6 z^2 / (n\ominus^2 + 6 z^2)''$$

Tabell 4 er konstruert på grunnlag av resonnementene foran. I tabellen er det angitt den minste verdi $100 \hat{p}_j$ kan ha ved forskjellige størrelser på totalutvalget, n , ved en nøyaktighetsgrad på 40 og 80 prosent og konfidensintervaller på 95, 90 og 80 prosent.

Tabellen viser altså for alternative n de minste prosentdelene for undergrupper i utvalget som vi kan bruke som anslag på prosentdelene for de tilsvarende undergrupper i totalpopulasjonen, dersom vi forlanger at sannsynligheten for å ta feil med mer enn $100 \frac{\ominus}{2}$ prosent av anslaget skal være mindre enn ϵ .

Tabell 4

n	$\ominus = 0,4$			$\ominus = 0,8$		
	$\epsilon=0,05$	$\epsilon=0,10$	$\epsilon=0,20$	$\epsilon=0,05$	$\epsilon=0,10$	$\epsilon=0,20$
3000	4,6	3,3	2,0	1,2	0,8	0,5
2500	5,4	3,9	2,4	1,4	1,0	0,6
2000	6,7	4,8	3,0	1,8	1,3	0,8
1500	8,8	6,3	3,9	2,3	1,7	1,0
1000	12,6	9,2	5,8	3,5	2,5	1,5
900	13,8	10,0	6,4	3,8	2,7	1,7
800	15,3	11,3	7,1	4,3	3,1	1,9
700	17,1	12,7	8,1	4,9	3,5	2,1
600	19,4	14,5	9,3	5,7	4,1	2,5
500	22,4	16,9	10,9	6,7	4,8	3,0
400	26,5	20,2	13,3	8,3	6,0	3,7
300	32,4	25,3	17,0	10,7	7,8	4,9
200	41,9	33,7	23,5	15,3	11,3	7,1
100	59,0	50,4	38,1	26,5	20,2	13,3
50	74,2	67,0	55,1	41,9	33,7	23,5
40	78,3	71,7	60,6	47,4	38,8	27,7
30	82,8	77,2	67,2	54,6	45,8	33,9
20	87,8	82,7	75,4	64,3	55,9	43,4
15	90,6	87,1	80,4	70,6	62,8	50,6
10	93,5	91,0	86,0	78,3	71,7	60,6

Kilde: Statistisk Sentralbyrå 1974 s. 136.

Usikkerhetsområdet for estimatet reduseres ved en reduksjon i \ominus . Velger vi en nøyaktighetsgrad på 80 prosent $\ominus = 0,8$, og et konfidensintervall på 90 prosent ($\epsilon = 0,10$), ser vi at med 2 500 observasjoner er det mulig å gi utsagn om grupper som utgjør én prosent av materialet. De nevnte kravene til nøyaktighet må anses som relativt lite strenge. Ved mere eksakte målinger enn det en har ved intervjuundersøkelser av denne type, er det vanlig å operere med langt strengere krav.

Vårt flytterutvalg besto av 2 900 personer som svarte. Det betyr at vi kan gi utsagn innen de definerte sikkerhetsmarginer for grupper som utgjør noe i underkant av én prosent i materialet. Sagt på en annen måte betyr det at vi med de valgte sikkerhetsmarginer ikke kan slutte fra en gruppe i utvalget til den samme gruppen i populasjonen dersom denne gruppen utgjør mindre enn 0,9 prosent av utvalget. For ikke-flytterne vil vi under de samme betingelser kun kunne gi utsagn om grupper som utgjør minst 1,9 prosent av materialet (Antallet som svarte var ca. 1 300).

De formelle representativitetskravene som her settes opp, legger store begrensninger på hvor langt det er mulig å bearbeide materialet. I spørsmålet om hvorfor intervjuobjektene valgte akkurat dette tilflyttingsstedet (spm. 37, vedlegg 2), er det oppgitt 14 svarkategorier. Setter vi fordelingen av disse kategoriene sammen med f.eks. kjønn og handelsfelt, får vi $14 \times 2 \times 4$ celler = 112 celler. Et større antall av cellene vil da nødvendigvis ha observasjoner som utgjør mindre enn én prosent av materialet. Dermed har vi allerede overskredet grensen for oppsplittingsmulighetene ved materialet. Løsningen på problemet er at en slår sammen enkelte kategorier og eventuelt konstruerer indekser. Dette kan ofte være hensiktsmessig også av andre grunner, f.eks. for å lette oversikten over materialet eller å trekke fram generelle trekk ved materialet. Men samtidig kan mange viktige og interessante nyanser i materialet forsvinne.

Enkelte variable eller kategorier som kunne vært av stor interesse må utelukkes fra undersøkelsen fordi det er for få observasjoner i materialet. Eksempelvis vet vi at mange yrkesaktive i utkant-Norge henter sin inntekt fra en kombinasjon av jordbruk og fiske og at denne måten å skaffe inntekt på er blitt mindre vanlig i de senere år. En analyse av slike yrkesaktives situasjon før og etter flyttingen ville vært av stor interesse. Slik materialet er, må imidlertid kombinasjonsbrukere i analysen slås sammen med andre sysselsatte i jordbruk og fiske. På den måten går vi glipp av verdifull informasjon. Tilsvarende vil gjelde for andre grupper. Vi tenker f.eks. på personer som flytter p.g.a. dødsfall i familien eller på en videreanalyse av de typiske pensjonistflyttingene. Ut fra materialet kan vi si noe om hvor stor andel av flytterne som er over en viss alder, men vi har ingen mulighet til å følge dem videre, f.eks. ved å si noe generelt om hvor strømmen av pensjonistflyttere går.

Disse begrensningene viser noen av de viktigste svakheter ved materialet. Det er viktig at potensielle brukere er oppmerksomme på dem slik at de ikke får overdrevne forestillinger om materialets anvendbarhet.

4.3. Spørreskjemaets oppbygging

4.3.1. Generelt

Spørreskjemaets oppgave er å måle de kjennemerker som er funnet tjenelige og nødvendige i planleggings- og utprøvningsfasen. Det finnes få sikre holdepunkter for hvordan et spørreskjema skal se ut for best å oppfylle denne målsettingen. Det er klart at det finnes en grense for hvor mange spørsmål en kan stille i et intervju. Det er også klart at det er en grense for hva en kan spørre om uten å belaste intervjuobjektet på en utilbørlig måte eller risikere å få mangelfulle eller lite pålitelige svar. Både spørsmålenes karakter og rekkefølgen de stilles i påvirker kvaliteten av den informasjonen som samles inn. Sjansen for å få pålitelige svar er større ved bruk av enkle faktaspørsmål enn ved bruk av vurderings- og holdningsspørsmål. Spørsmål som gjelder samtidige tilstander og hendinger er enklere å besvare enn spørsmål som gjelder fortida. Prestisjeladde eller ømfintlige temaer byr på større problemer enn andre temaer. Spørsmålene må dessuten være holdt i et språk som er forståelig og entydig for alle intervjuobjektene. Spørsmålene skal ikke forutsette noe om intervjuobjektene, de skal ikke være

tvetydige, upresise eller ledende. De skal være spesifikke og gjøre det helt klart hvilke dimensjoner de er ment å skulle dekke, slik at svarene fra de forskjellige intervjuobjektene blir sammenliknbare.

Ved utarbeiding av spørreskjema står av og til ulike hensyn i strid med hverandre. Ofte gjør problemstillinger krav på måleinstrumenter (spørsmål) som på flere vis avviker fra de krav som er antydnet foran. Enkelte slike problemer er drøftet i kap. 4.4.

I dette kapitlet skal vi redegjøre for innhold, redigering og den spørreteknikk som er nyttet i Flyttemotivundersøkelsens spørreskjema.

4.3.2. Redigering

Et godt spørreskjema skal være et hjelpemiddel til å etablere en avslappet og tillitsfull atmosfære under intervjuet og gjøre intervjuobjektet motivert til å svare mest mulig oppriktig og fullstendig på de spørsmålene som blir stilt. Det skal også være enkelt å bruke for intervjueren, slik at intervjuerens arbeidssituasjon blir rimelig god og slik at feil og forglemmelser kan unngås (f.eks. at enkelte IO får spørsmål de ikke skulle hatt og omvendt). Rekkefølgen av temaer og enkeltspørsmål i skjemaet er betydningsfullt i denne forbindelsen.

Vi har nevnt at intervjuet ikke bør være for langt. Enda viktigere er det at intervjuobjektets interesse holdes ved like under hele intervjuet. Erfaringene fra prøveundersøkelsen viste at vi kunne få en del problemer som først og fremst skyldtes oppbyggingen av skjemaet (vedlegg 1, kap. 3.3 og 4.5.2). Kartleggingen av flere forhold ved ulike tidspunkter (oppveksten, før og etter flyttingen) og for flere husholdningsmedlemmer medførte mange gjentakelser og hyppige sprang fra det ene tidspunkt til det andre. Det var ingen måte å eliminere dette problemet helt på uten at det gikk ut over dekningen av undersøkelsens problemstillinger. Vi har imidlertid forsøkt å bøte på problemet ved å skjære ned på spørsmålene om andre husholdningsmedlemmer enn IO og redigere skjemaet på en måte som tilnærmet følger hendingsforløpet.

Redigeringsprinsippet i skjemaet til prøveundersøkelsen tok utgangspunkt i de enkelte variabelgruppene. Hver variabelgruppe ble gjennomgått for hvert tidspunkt i sammenheng. Det nye prinsippet tar utgangspunkt i tidspunktet og følger flyttehistorien kronologisk (alle variabelgruppene blir gjennomgått for hvert tidspunkt).

Prøveundersøkelsen gav også en del erfaringer m.h.t. bruk av henvisninger og "filter-spørsmål" (vedlegg 1, kap. 3 og 4). Disse erfaringene har hatt betydning spesielt for spørsmålsrekkefølgen innenfor den enkelte spørsmålssekvensen i skjemaet.

Andre veiledende regler har vært følgende: Intervjuet bør åpnes med en spørsmålssekvens som vekker interesse samtidig som det ikke stilles så store krav at IO bringes i forlegenhet. Spørsmålene bør henge naturlig sammen slik at formålet med hvert spørsmål blir rimelig klart for intervjuobjektet. Det bør ikke gis inntrykk av et kryssforhør eller at IO's evne til å svare skikkelig blir betvilt. Rekkefølgen av spørsmålene bør dessuten være slik at ikke de foregående spørsmål påvirker svarene på dem som følger etter. Hvor vidt disse "reglene" er tilfredsstillende etterlevd er en vurderingssak.

De to utvalgene er intervjuet med hvert sitt spørreskjema. Spørreskjema A (flyttere) og spørreskjema B (ikke-flyttere) følger som henholdsvis vedlegg nr. 2 og 3.

I skjema A har de enkelte spørsmålssekvenser fått følgende rekkefølge:

Spørsmålsnummer	Spørsmålssekvens
1- 5	IO's oppvekst (inntil fylte 16 år)
6- 19	Bosteder, bostedstyper og flyttinger etter fylte 16 år
20- 24	Husholdningen før og etter flyttingen
25- 36	Flyttemotiver, fra åpne til lukkede spørsmål
37- 41	Motiver for stedsvalg

Spørsmålsnummer	Spørsmålssekvens
42- 43	Økonomisk støtte til flyttingen
44	Opplevelse av flyttingen
45- 52	Vurdering av resultatene av flyttingen
53- 58	Framtidig flytting
59- 71	Bolig og bosted i forrige bostedskommune
72- 97	Arbeidsforhold før flytting
98-102	Utdanning, utdanningsplaner
103-113	Dagens bolig og bosted
114-143	Arbeidsforhold etter flytting
144-150	Økonomiske forhold før flytting
151-157	Økonomiske forhold etter flytting
158-159	Avslutningsspørsmål

Tilsvarende for skjema B:

Spørsmålsnummer	Spørsmålssekvens
1- 5	IO's oppvekst (inntil fylte 16 år)
6- 22	Bosteder, bostedstyper og flyttinger etter fylte 16 år
23- 25	Husholdningen
26- 31	Framtidig flytting
32- 46	Bolig og bosted
47- 74	Arbeidsforhold
75- 79	Utdanning
80- 86	Økonomiske forhold
87	Adresse i forhold til IO-listen

Spørsmålsrekkefølgen innenfor hver sekvens går fram av spørreskjemaene. Der vi ber om mange opplysninger om samme emne, har vi åpnet sekvensen med spørsmål om de enkleste og mest grunnleggende forhold. Når vi har nyttet en kombinasjon av faktaspørsmål og vurderingss spørsmål, har vi latt vurderingss spørsmålene komme til slutt.

I den sekvensen hvor vi kartlegger intervjuobjektene oppgitte flyttegrunner (spm. 25-36), gjør vi bruk av både åpne og lukkede spørsmål. Ved de lukkede (prekodede) spørsmålene får IO se kort med påtrykte svaralternativer. IO peker selv ut det/de svaralternativer som høver best for ham/henne og rangerer dem etter viktighet.

4.3.3. Innhold

Vi skal skissere innhold og oppbygging i de enkelte spørsmålssekvensene. Gjennomgåelsen tar sitt utgangspunkt i skjema A. De sekvensene som også inngår i skjema B er bygd opp på samme måte som i skjema A.

i) Oppvekstforholdene. Denne sekvensen inneholder spørsmål om hvilket bosted og hvilken bostedstype flytterne bodde på det meste av tiden før fylte 16 år. Dessuten er flyttehistorien i oppveksten (antall bosteder før fylte 16 år) kartlagt. Som indikatorer på sosio-økonomisk bakgrunn er nyttet yrke og utdanning for intervjuobjektets hovedforsørger under oppveksten.

ii) Bostedserfaring etter fylte 16 år. Etter en kartlegging av tallet på bosteder etter fylte 16 år, registreres bosted, bostedstype og tilflyttingsår og -måned for de inntil fire siste bosteder etter fylte 16 år.

iii) Familie og husholdning før og etter flyttingen. Sekvensen inneholder spørsmål om ekteskapelig status, tallet på personer i husholdningen og husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til intervjuobjektet. For å kunne si noe om hovedflytter/medflytter, spør vi også om flyttingen skyldtes forhold som angikk bare IO, bare andre i husholdningen eller hele husholdningen.

iv) Oppgitte grunner til flyttingen. Sekvensen åpner med to åpne spørsmål hvor IO blir bedt om å redegjøre mest mulig utførlig for sine flyttegrunner. Dersom det er oppgitt flere forskjellige grunner eller grunner som berører flere forhold, er IO bedt om å peke ut det forhold som har hatt størst betydning for beslutningen om å flytte.

Alle svarene på de åpne spørsmålene er kodet direkte av intervjueren etter syv grovere kategorier som er stilt opp på forhånd. Hver av disse kategoriene leder til et lukket spørsmål hvor IO blir bedt om å peke ut husholdningens flyttegrunner på en detaljert liste med mulige grunner. Dersom flere grunner er aktuelle under enkelte av de lukkede temaspørsmålene, blir IO bedt om å rangere disse etter viktighet.

v) Stedsvalget. Grunner til stedsvalget er oppgitt i ett lukket spørsmål. Det er også forsøkt kartlagt om stedsvalget var resultat av en avveining mellom flere aktuelle steder, eller om det valgte stedet var det eneste som ble overveidd. Husholdningens forhåndskjennskap til stedet og måten husholdningen hadde fått den nødvendige kunnskap på, er kartlagt gjennom to lukkede spørsmål. Til slutt er avstanden (i mil langs vei) mellom forrige og nåværende bosted registrert.

vi) Kostnader ved flytting. To spørsmål tar sikte på å finne ut om husholdningen fikk økonomisk støtte i forbindelse med flyttingen og eventuelle kilder for den økonomiske støtten. I ett spørsmål (spm. 44, vedlegg 2) har vi registrert hvor vidt intervjuobjektene opplevde en del forhold i samband med flyttingen som problemfylte.

vii) Vurdering av resultatene av flyttingen. Sekvensen tar for seg en serie forhold og ber om intervjuobjektets vurdering av hva flyttingen har betydd for hvert enkelt av dem. Blant de vurderte "forbedringer" og "forverringer" har intervjuobjektet pekt ut de mest betydningsfulle. Spørsmålsserien rundes av med en totalvurdering av de endringer flyttingen har ført med seg, sett på bakgrunn av hvordan husholdningen hadde det før flyttingen fant sted. Vi stiller et spørsmål om husholdningens hypotetiske atferd dersom flyttebeslutningen skulle foretas på nytt mot dagens erfaringer (spm. 49, vedlegg 2). Dette følges opp med et spørsmål om begrunnelse for at de da eventuelt ville handlet annerledes enn de gjorde i virkeligheten. De som fremdeles ville flyttet, får spørsmål om de ville flyttet til samme sted. Sekvensen avsluttes med et spørsmål om hvilket sted intervjuobjektet føler seg sterkest knyttet til.

viii) Framtidig flytting. Intervjuobjektets holdning til nåværende bosted og til flytting i framtida blir kartlagt i en serie spørsmål. Holdningene til flytting/bofasthet begrunnes i to spørsmål.

ix) Bolig- og bostedsforhold før og etter flyttingen. I disse sekvensene har vi kartlagt en serie forhold i tilknytning til boligen (hustype, tallet på rom, disposisjonsforhold etc.) og bostedet. De faktiske opplysningene er supplert med vurderingss spørsmål.

x) Arbeidsforhold før og etter flyttingen. Sekvensen åpner med et "filterspørsmål" hvor IO-ene blir fordelt etter viktigste gjøremål/viktigste kilde til livsopphold. Intervjuobjekter med inntektsgivende arbeid eller arbeid som familiemedlem i familiebedrift blir ledet videre i

sekvensen til spørsmål om yrke, næring, yrkesstatus, evt. binæring, arbeidsstedets lokalisering, arbeidsreisefrekvens og -tid, og arbeidsledighet. Spørsmål om yrke, næring og arbeidsledighet blir også stilt til personer som er arbeidsledige ved intervjudtidspunktet.

Personer som ikke selv er hovedinntektstakere i husholdningen, får stilt spørsmål om hovedinntektstakerens arbeidsforhold.

I et spørsmål blir IO bedt om å sammenlikne en rekke trekk ved dagens arbeidssituasjon med de tilsvarende trekk ved arbeidssituasjonen før flyttingen. Spørsmålssekvensen om arbeidsforholdene etter flyttingen rundes av med en vurdering av dagens arbeid i forhold til en ønsket framtidssituasjon.

xi) Utdanning. Høyeste allmennutdanning og varighet av samlet spesialutdanning kartlegges i to spørsmål. Til personer med planer om videreutdanning blir det stilt spørsmål om planlagt endelig utdanningsnivå.

xii) Økonomiske forhold før og etter flyttingen. Spørsmålene om IO's egen og husholdningens månedlige disponible inntekt (Statistisk Sentralbyrå 1974 s. 11) kombineres med spørsmålene om husholdningens boutgifter og totale reiseutgifter til skole og arbeid for husholdningsmedlemmene. Til sammen utgjør dette et inntektsmål som vi kaller husholdningens rådighetsbeløp (Statistisk Sentralbyrå 1974, s. 12). Dersom én eller flere av økonomisørsmålene ikke kan besvares, blir IO bedt om å anslå rådighetsbeløpet tilnærmet ved å plassere husholdningen på en forevist liste med inntektskategorier. Beregningsmåten for de ulike beløp er angitt i spørreskjemaet, og det er avsatt plass til intervjuerens beregninger.

4.3.4. Åpne og prekodete spørsmål

Det er i prinsippet fire måter å stille spørsmål og registrere svar på:

- i) Åpne spørsmål, dvs. spørsmål uten faste svaralternativer hvor intervjuobjektets svar noteres ned mest mulig ordrett for senere å bli kodet sentralt.
- ii) Halvåpne spørsmål, dvs. spørsmål hvor intervjueren under intervjuet koder intervjuobjektets svar direkte etter en liste med ferdiglagde svaralternativer.
- iii) Lukkede spørsmål uten kort, dvs. spørsmål hvor svaralternativene inngår i spørsmålet og blir lest opp for intervjuobjektet.
- iv) Lukkede spørsmål med kort, dvs. spørsmål hvor intervjuobjektet blir vist et kort hvor svaralternativene er påtrykt. Intervjuobjektet skal selv velge det svaralternativ som høver best for ham/henne.

Ved valg av spørsmålstype er det flere hensyn som spiller inn, bl.a.:

- i) Formålet med spørsmålet
- ii) Intervjuerens arbeidssituasjon
- iii) Kravet til informasjonskvaliteten
- iv) Kostnadshensyn

Åpne spørsmål velges dersom formålet er å få mest mulig detaljerte svar eller når en ikke på forhånd har kunnskap nok til å bestemme seg for én felles referanseramme for svarene. En ønsker å finne ut hvilke sider eller dimensjoner ved et saksforhold som har betydning for respondentene, hvilken dimensjonsbredde fenomenet har. Åpne spørsmål krever mer arbeid under databehandlingen og en mister den klargjøringseffekten og uniformeringen av spørsmålet's referanseramme som presentasjon av svaralternativene gir. Det er vanskeligere å kode åpne spørsmål slik at mulighetene til sammenlikning av ulike respondenters svar blir gode. Til gjengjeld kan en oppnå spontane og upåvirkede reaksjoner. I pilot-studier og prøveundersøkelser er det derfor ofte hensiktsmessig å nytte en del åpne spørsmål. I hovedundersøkelsen kan spørsmålene lukkes på grunnlag av svarene fra pilot- eller prøveundersøkelsen.

Dersom variasjonsbredden i svarene på et spørsmål er klart begrenset og helt fastlagt, er det ofte fornuftig å nytte lukkede eller halvåpne spørsmål. Mange faktaspørsmål er av denne typen.

Den endimensjonalitet som oppnås ved bruk av strukturerte opplegg, vil nødvendigvis gi liten plass for en antatt nyanserikdom i svarene. I noen grad er det tale om å presse "firkantede hatter nedover runde hoder". Den detaljrikdom som kan oppnås med ustrukturerte opplegg vil til gjengjeld, i hvert fall i noen grad, være avhengig av respondentenes personlige egenskaper, f.eks. pratsomhet. Det åpne spørsmålet vil uunngåelig produsere en god del informasjon som ikke er relevant og derfor heller ikke vil bli brukt. Utstrakt bruk av åpne spørsmål vil således være mer tid- og kostnadskrevende enn intervjuing med et mer strukturert spørreskjema.

Begge typer spørsmål vil medføre tap av informasjon, men på forskjellig vis. Den viktigste forskjellen knytter seg til hvilket stadium informasjonen blir kodet på, av intervjuobjektet selv ved rapporteringen, av intervjueren ved registreringen av intervjuobjektets svar eller på etterhånd i Byrået. Det ligger en klar kilde til feil i komprimeringen av de nedskrevne kvalitative svarene til "meningsenheter" som lar seg plassere i enkle endimensjonale kodekategorier. Meningsinnholdet i et svar blir formidlet delvis gjennom måten det blir avgitt på, noe som ikke blir reflektert i intervjuernes skrevne rapporter.

Koderne som skal arbeide med de ferdig utfylte skjemaene, vil savne den informasjonen som rommes i intervjuobjektets ansiktsuttrykk, tone, nøling, reformuleringer, små digresjoner og gjentakelser. De lengre svarene vil bare bli nedtegnet i utdrag og sammendrag, og det er sannsynlig at denne utvelgelsen vil være preget av intervjuerens forhåndsoppfatninger og holdninger.

Intervjuerfeil kan også oppstå når intervjueren koder i felten (spørsmålstype ii). Intervjueren må tolke intervjuobjektets svar og velge ut den kodekategori som høver best. Ved bruk av spørsmålstypene iii) og iv) er en avhengig av at intervjuobjektet oppfatter alle svaralternativene og gir en korrekt tolkning av dem. Ved koding i felten har en imidlertid den fordel at en kan bringe svarerne til å utdype sine svar ved enkle tillegsspørsmål.

All koding medfører en mulighet for informasjonstap fordi tallet på kodekategorier nødvendigvis må begrenses. Spørsmålet er egentlig hvor i prosessen det er mest skadelig å tape informasjon. Dette er et problem som må vurderes fra spørsmål til spørsmål.

For intervjuernes arbeidssituasjon vil begge former kunne by på både fordeler og ulemper. Intervjuing med strukturerte spørreskjema vil kunne utføres på kortere tid og gjøre arbeidet mer effektivt. Til gjengjeld kan et altfor strukturert skjema irritere intervjuobjektene og hemme utviklingen av en behagelig og tillitsfull atmosfære under intervjuet.

4.3.5. Eksempler på bruk av åpne og prekodete spørsmål i Flyttemotivundersøkelsen

I Flyttemotivundersøkelsen har vi nyttet alle spørsmålstypene i)-iv). Kodingen er utført i felten av intervjueren der hvor svaralternativene er naturlig gitte (f.eks. spm. 20, vedlegg 2 og enkle ja/nei spørsmål) eller svarene er enkle kvantitative mål med en kjent variasjonsbredde (f.eks. spm. 3 og 6, vedlegg 2 og 3 og spm. 21, vedlegg 2) og det ikke er noen tvil om hvilken dimensjon spørsmålet dekker. Enkelte av den sist nevnte spørsmålstypen er lukket etter studium av svarfordelingene fra tilsvarende åpne spørsmål i prøveundersøkelsen.

Kort eller opplesing av svaralternativene er nyttet der spørsmålsteksten ikke gjør det klart hvilken dimensjon spørsmålet gjelder og vi på forhånd har hatt informasjon nok til å fastlegge en referanseramme for spørsmålet (f.eks. spm. 18, 37 og 59, vedlegg 2). Kort er i særlig grad nyttet der hvert svaralternativ inneholder mye informasjon som IO skal vurdere og ta standpunkt til. Spørsmål av denne typen har vi i mange tilfelle lukket etter å ha stilt tilsvarende åpne spørsmål i prøveundersøkelsen. Denne teknikken medfører tap av informasjon om andre dimensjoner enn den som går fram av de oppstilte svaralternativene. Valg av dimensjon

har imidlertid et formål som er basert på den teoretiske begrunnelsen for å ta spørsmålet med i undersøkelsen.

Helt åpne spørsmål har vi brukt der vi på forhånd ikke har ønsket å begrense svarene til å gjelde én enkelt dimensjon og/eller ikke har kjent variasjonsbredden for svarene. Spørsmålene gjelder først og fremst temaer som det er ønskelig å studere i større detalj fordi vi på forhånd ikke har hatt kunnskap nok om dem (f.eks. spm. 26, 27, 55 og 56 i vedlegg 2). Dette gjelder selvsagt først og fremst undersøkelsens hovedproblemstilling, grunnene til flytting.

4.4. Måleproblemer

Vanlige krav til vitenskapelige målinger er at de skal gi valide og reliable resultater. At data er valide betyr at de er gyldige uttrykk for de egenskaper en har ment å måle, dvs. at måleinstrumentet (i dette tilfelle intervju spørsmålet) virkelig har målt den egenskapen det er konstruert for å måle. Data er valide forutsatt at:

- i) Det er samsvar mellom den teoretisk definerte egenskapen vi ønsker et mål for og den operasjonelt definerte egenskapen som vi lar representere denne (definisjonsmessig validitet).
- ii) Det er foretatt reliable målinger. Med reliabilitet menes påliteligheten av de foretatte målinger. Reliabiliteten avhenger av nøyaktigheten i alle ledd i måleprosessen (datainnsamling, koding, punching etc.). Kriteriet på reliabilitet er graden av konsistens mellom data fra uavhengige målinger, utført med samme metode.

Høy reliabilitet er med andre ord en nødvendig betingelse for at data skal ha høy validitet. Imidlertid er det til liten hjelp at innsamling og behandling av data er nøyaktig utført dersom de innsamlede data ikke er relevante, dvs. gyldige representasjoner av de fenomen som ønskes målt (se f.eks. Hellevik 1971, Selltitz et al. 1959, Moser and Kalton 1971)

Det vil ofte være en konflikt mellom kravene til definisjonsmessig validitet og nøyaktighet i målingene (Hellevik 1971). Ved intervjuundersøkelser, hvor datakvaliteten er avhengig av menneskelige egenskaper ved intervjuobjektene som hukommelse, kunnskap, ærlighet etc., vil kravene til reliabilitet trekke i retning av en forenkling av måleinstrumentet, ofte på bekostning av den definisjonsmessige validiteten. (Det er f.eks. lettere å få nøyaktige oppgaver over nettoinntekt ifølge selvangivelsen enn over realdisponibel inntekt.) Ved å holde på kravene til definisjonsmessig validitet i slike tilfelle vil en risikere unøyaktige målinger og stor "vet ikke"-andel.

Enkelte av de egenskaper som er relevante for samfunnsvitenskapelige problemstillinger, er av en slik karakter at det vanskelig kan oppnås reliable målinger uten å komme litt på kant med den definisjonsmessige validiteten (f.eks. måling av holdninger, aspirasjoner, preferanser etc.). I slike tilfelle vil en ofte være tilbøyelig til å velge en framgangsmåte som mer direkte forsøker å måle den relevante egenskapen, på bekostning av kravene til høy reliabilitet. Ved tolkingen av data må en da ha dette for øyet.

Et eksempel kan være en husholdnings økonomiske ressurser. I en intervjuundersøkelse vil det antakelig være lettest å få et reliabelt mål for nettoinntekt på selvangivelsen ved siste likning. Et valid mål vil imidlertid måtte ta i betraktning en rekke egenskaper som det kan være vanskeligere å måle på en reliabel måte, f.eks. overføringer fra det offentlige og fra private, skattetrekk, store faste utgifter, markedskunnskap etc. Et annet eksempel er levekårsbegrepet. Det kan lettest defineres og måles i økonomiske termer. Et mer valid mål, men hvor det er vanskeligere å oppnå høy reliabilitet, vil måtte omfatte helseforhold, politiske ressurser etc.

Alle som planlegger intervjuundersøkelser, støter på dette dilemmaet. I det følgende skal vi redegjøre for enkelte slike problemer i Flyttemotivundersøkelsen. Vi skal begrense oss

til å drøfte spørsmål som er problematiske utover den margin for manglende reliabilitet og validitet som normalt må aksepteres ved tolkingen av resultatene av intervjuundersøkelser. Diskusjonen vil ikke være uttømmende. Ved tolkingen av data vil det også kunne tenkes at andre problemer enn de vi har hatt oversikt over, vil gjøre seg gjeldende.

Vi skal først ta for oss to spørsmålstyper som det knytter seg problemer til og som dessuten inntar en viktig plass i undersøkelsen. Herunder skal vi drøfte noen problematiske spørsmålstyper. Til slutt skal vi forsøke å gi en generell kvalitetsvurdering av Flyttemotivundersøkelsens data.

4.4.1. Retrospektive fakta- og vurderingsspørsmål

Retrospektive eller tilbakeskuende spørsmål brukes ved kartlegging av alle forhold fram til situasjonen etter flytting. Det gjelder et par enkle mål for oppvekstforholdene, flytتهistorie i voksen alder og situasjonen i tiden umiddelbart før flyttingen fant sted. Mest problematisk er den delen som tar for seg intervjuobjektets oppfatning av grunnene til at husholdningen besluttet å flytte.

Alle spørsmål om faktiske forhold stiller krav til intervjuobjektets hukommelse. Avstanden i tid til den situasjonen/hendingen det spørres om og hendings karakter, er avgjørende for i hvilken grad det kan oppnås pålitelige svar på slike spørsmål. Glemselseffekten vil gjøre seg sterkere gjeldende jo lenger tilbake i tiden hendingen ligger. For hendinger som ikke er helt glemt vil dessuten hukommelsen virke selektivt slik at noen sider ved den blir glemt, mens andre blir bevart. Seleksjonsmekanismen virker heller ikke vilkårlig, men er et produkt av vanlige psykologiske prosesser som fortregning, rasjonalisering etc. Dette kan noen ganger føre til at f.eks. bare de hendinger eller sider ved hendinger som gir positive assosiasjoner blir bevart i hukommelsen, mens de negative opplevelsene undertrykkes ("grønn var min barndoms dal-effekt").

Her er vi kommet over på den andre faktoren, den aktuelle hendingens eller situasjonens karakter. De hendinger som har hatt stor betydning for intervjuobjektet vil være lettere å huske enn de mer trivielle og dagligdagse. Blant de mer trivielle hendinger vil kanskje de hyggelige kuskes bedre enn de mindre hyggelige. Til gjengjeld vil de mer betydningsfulle begivenheter sannsynligvis være mer utsatt for de psykologiske raffineringssprosessene som er nevnt foran.

Flyttemotivundersøkelsens spørsmål om intervjuobjektene oppveksttid behandler forhold som må sies å være betydningsfulle for et hvert menneske (spm. 1-5 i vedlegg 2 og 3). Det er dessuten forhold som er forutsatt å ha vært typiske for individets situasjon over en lengre periode. På tross av at oppvekstforholdene for en del av utvalget ligger langt tilbake i tiden, vurderer vi det slik at glemselseffekten har hatt liten betydning for påliteligheten av disse informasjonene. Vi har liten mulighet til å etterprøve kvaliteten på svarene, men de lave vet-ikke-andelene tyder på at spørsmålene ikke har bydd på store hukommelsesproblemer. Forskjellen i svarfordelingen mellom flyttere og ikke-flyttere går alle steder i den retning en kan vente, og der vi har offentlig statistikk over de samme kjennemerker, er ikke avvikene særlig store. Ett unntak er hovedforsørgers utdanning, hvor våre svarere oftere har forsørgere med utdanning ut over folkeskolen enn det folketellingene viser for de aktuelle aldersgruppene.

De spørsmål som gjelder faktiske forhold før flyttingen er i ulik grad utsatt for glemselseffekten. Også her gjelder stort sett at spørsmål om betydningsfulle forhold ikke har bydd på store problemer. Det er imidlertid fire spørsmålsserier som krever en nærmere kommentar:

- i) vurderinger av faktiske forhold før flyttingen,
- ii) sammenlikning av forhold før og etter flyttingen,
- iii) spørsmål om økonomiske forhold,
- iv) spørsmål om grunnene til flyttingen.

De spørsmålene som sorterer under i) er vanskelige å tolke. Vurderingen av forholdene på forrige bosted må antas å skje innen en eller annen referanseramme. Den mest naturlige referanse ville være de tilsvarende forhold for andre på stedet eller i nabolaget, eller også et gitt aspirasjonsnivå. Det er sannsynlig at også forholdene etter flyttingen trekkes inn som vurderingsgrunnlag. Dette gjør tolkingen enda vanskeligere. Referansen kan m.a.o. velges blant andres situasjon før flytting eller andres eller egen situasjon etter flytting. Dette innebærer at den samme situasjon kan være vurdert ulikt av ulike intervjuobjekt eller at ulike situasjoner vurderes likt, avhengig av hvilken referanse som velges. Det kan til dels forventes systematiske skjevheter, bl.a. etter sosio-økonomisk status, slik at en viss standard vurderes som dårligere av personer med høy sosio-økonomisk status enn av personer med lav. Vi vil også anta at jo større forskjell det er i standard mellom situasjonene før og etter flytting, jo større er sannsynligheten for at vurderingen av forholdene før flyttingen skjer i lys av situasjonen etter flytting.

Ved vurderingen av forskjeller mellom forholdene før og etter flyttingen er det dessuten flere kompliserende faktorer. Vi har kontaktet flytterne på tilflyttingsstedet etter at de har bodd der i relativt kort tid. Boerfaringene på det nye stedet kan være fra noen få dager og opptil to år. Enkelte sider ved opplevelsen av det nye bostedet vil være svært avhengig av botiden. Den første tiden vil en ofte være uten nære kontakter på det nye stedet, og en ferdes kanskje i uferdige omgivelser som kan minne om en byggeplass. Det vil også ofte ta en tid før en lærer seg å utnytte de tilbud av offentlig og privat service som finnes. På den annen side kan det i omgivelsene være irritasjonsmomenter som slår ut for fullt først når de har virket en tid.

Et annet problem er at en vanskelig kan si hvilket tidspunkt som bør velges ut som typisk for situasjonen før flytting.

En flytting må i de fleste tilfelle antas å være en betydningsfull og på mange vis krevende begivenhet. Det er en handling som må forsvares for individet selv og andre med henvisning til forventninger om visse velferdsgevinster. Dette kan føre til en oppvurdering av forholdene på tilflyttingsstedet i forhold til fraflyttingsstedet. En slik bearbeiding av hukommelsen er sannsynligvis mer utbredt jo mer ønsket ("pull"-motivert) flyttingen er. Flyttinger som er preget av tvang ("push"-motivert) vil antakelig lettere føre til en idealisering av fraflyttingsstedet.

Spørsmålene om økonomiske forhold, spesielt før flyttingen (spm. 144-150, vedlegg 2), skiller seg fra de øvrige retrospektive spørsmålene om faktiske forhold. De krever kunnskap av mer eksakt karakter og at IO foretar enkle regneoperasjoner i hodet. Dessuten spørres det (indirekte) om egenskaper ved andre personer enn intervjuobjektet selv. Undersøkelsens inntektsbegrep (Statistisk Sentralbyrå 1974 s. 11-12) krever i det vanskeligste tilfelle at en rekke beløp huskes og summeres. De oppgitte beløp skal representere den mest typiske situasjonen før flyttingen.

I spm. 150 i vedlegg 2 får vi antallet som har svart "vet ikke" på ett eller flere av de foregående økonomisørsmålene, og som heller ikke er i stand til å gjette på en kategori som rådighetsbeløpet ligger innenfor. "Vet ikke"-svaret utgjør her 10 prosent, over det dobbelte av tilsvarende spørsmål om de økonomiske forhold for flytterne etter flytting (spm. 157 vedlegg 2) og for ikke-flytterne (spm. 86 vedlegg 3). Tallet indikerer et betydelig glemsels- eller kunnskapsproblem. Vi har ingen holdepunkter for å tro at dette frafallet er systematisk skjevt fordelt langs den økonomiske rangskalaen. Vi ser imidlertid at andelen "vet ikke" øker kraftig med stigende antall medlemmer i husholdningen og er helt oppe i 24 prosent for intervjuobjekt i husholdninger med fem eller flere medlemmer. Også erfaringer fra intervjusituasjonen tyder på at det er andre husholdningsmedlemmers økonomiske forhold som skaper svarproblem. I husholdninger med tre eller flere personer vil en stor del av intervjuobjektene være ikke-yrkesaktive sønner og døtre som ikke kan forventes å ha full

oversikt over husholdningens økonomi. Det er også rimelig å anta at mer regelmessige inntekts-situasjoner er mer pålitelig rapportert enn uregelmessige (mye overtid, ulike tillegg, nærings-inntekter etc.).

De relativt kompliserte inntektbegrep som er nyttet førte til forventninger om en høy vet ikke-andel. Etter gode erfaringer fra prøveundersøkelsen (kap. 4.5.3 vedlegg 1) holdt vi likevel fast ved disse begrepene, men forsøkte å gjøre måleinstrumentene noe bedre. Intervjuobjektene ble allerede i introduksjonsbrevet fra Byrået varslet om at slike spørsmål ville bli stilt, og intervjuerne hadde instruks om å forberede IO ved inngåelse av intervjuavtale. Intervjuerne var dessuten instruert om å innhente slike opplysninger på etterhånd (evt. gjennom telefonen) dersom IO ikke kunne svare på stående fot.

Det siste eksemplet på problematiske retrospektive spørsmål som skal behandles her, er spørsmålene om flyttegrunner (spm. 26-35, vedlegg 2). Disse spørsmålene har fått en stor plass i undersøkelsen (se kap. 4.3.). Vi er imidlertid oppmerksomme på flere faktorer som svekker validiteten til slike subjektive oppgaver: Problemet med intervjuobjektets referanseramme vil gjøre seg gjeldende også her. Svært like situasjoner kan tenkes tolket og opplevd ulikt. Eksempelvis er det mulig at en innsnevring på arbeidsmarkedet på fraflyttingsstedet kan bli utlagt henholdsvis som en "push"-faktor (forverring av arbeidsforholdene) eller en "pull"-faktor (ønske om bedre arbeid/bedre valgmuligheter på arbeidsmarkedet). De åpne spørsmålene (spm. 26 og 27, vedlegg 2) gir anledning for IO til å utdype svarene sine, men denne muligheten er bare delvis nyttet. Intervjuobjektene vil også ha varierende evne til å beskrive sine opplevelser og tolkinger.

Glemselseffekten har også betydning for denne spørsmålssekvensen. Av en så konsekvensrik avgjørelse som å flytte, kan en vente en viss psykologisk bearbeiding på etterhånd. En slik bearbeiding vil ofte virke til å gjøre handlingen mest mulig rasjonell og akseptabel. Rasjonaliseringen vil være avhengig bl.a. av forholdet mellom de faktiske konsekvenser som flyttingen fikk og det som var forventet.

Dersom spørsmål gir definisjonsmessig valide informasjon, dvs. at de subjektivt opplevde grunnene er gyldige beskrivelser av de situasjonstrekk som skapte flyttingene, er det likevel ikke sikkert at data er valide m.h.t. en målsetting om å forklare flyttingene. Logisk sett kan en hver årsaksfaktor knyttes til en tidligere faktor i en stadig voksende årsakskjede som, om den ble fulgt tilbake, ville ende med en fullstendig biografi av intervjupersonen. Forhistorien til beslutningen om å flytte kan godt bestå i en lang kjede med begivenheter eller en gradvis endring over lengre tid. Spm. 26-35 (vedlegg 2) kan ikke bringe oss dette perspektivet fullstendig. Det er sannsynlig at de "oppgitte grunner til flyttingen" bare beskriver de siste leddene i årsakskjeden; de subjektivt opplevde utløsende årsaker til en komplisert beslutning med svært sammensatt forhistorie.

4.4.2. Hypotetiske spørsmål

Spørsmålene om holdning til framtidig flytting (spm. 54 i vedlegg 2 og spm. 27 i vedlegg 3) er kanskje de spørsmålene som bør tolkes med størst forsiktighet. Det skal spesielt advares mot å betrakte svarene på disse spørsmålene som forutsigelser av hva som faktisk vil skje. (For en generell vurdering av bruk av slike spørsmål, se Foss 1974a). Spørsmålene er ment som indikatorer på intervjuobjektens forventninger om sin egen framtid uten å stille for store krav til realisme i vurderingene. Intervjuobjektene har ikke den nødvendige oversikt over alle de elementer som vil inngå i en framtidig beslutning av så alvorlig karakter. En beslutning av denne typen vil i de fleste tilfellene ikke fattes av eller på vegne av intervjupersonen alene, og den vil være en avveining av til dels motstridende holdninger og de faktiske forhold. Uforutsette begivenheter kan endre beslutningspremissene på kort varsel. Spørsmålene om holdning til framtidig flytting er dessuten generelle, mens en faktisk beslutningssituasjon vil være mer konkret; en spesifikk flytting til et bestemt sted.

Graden av realisme i svarene vil trolig variere fra intervjuobjekt til intervjuobjekt. Tidligere mobile individer vil sannsynligvis ha bedre forutsetninger for å gi en "selv-prediksjon" av egen flytteeatferd enn andre fordi de er kjent med og har opplevd den aktuelle hypotetiske situasjonen. De som i intervjuøyeblikket har planlagt eller alvorlig overveid å flytte, vil kunne gi en mer pålitelig prediksjon enn de som ikke har overveid beslutningen på forhånd. En prediksjon som er ledsaget av et ønske, vil trolig også ha større sjanse til å bli fulgt opp enn en forventning om en uønsket hypotetisk handling.

4.4.3. "Vet ikke"- og "ubesvart"-kategoriene

En skal være oppmerksom på at "vet ikke"-kategorien har forskjellige funksjoner for ulike typer spørsmål. I spørsmål om faktiske forhold betyr "vet ikke" at intervjuobjektet ikke kjenner eller husker den informasjonen vi ber om. I vurderingsspørsmålene er "vet ikke" også uttrykk for et mellomstandpunkt (f.eks. spm. 54 i vedlegg 2). Det er imidlertid grensetilfeller. "Vet ikke"-svar kan i vurderingsspørsmål også gjenspeile usikkerhet i den forstand at intervjuobjektet mener ikke å ha den informasjon som er påkrevd for å gi en sikker vurdering. Det som vurderes kan også være uaktuelt eller likegyldig for intervjuobjektet. Denne dobbeltfunksjonen til "vet ikke"-kategorien er spesielt sannsynlig i vurderingsspørsmål hvor "vet ikke" inngår som et av de svaralternativ som leses opp for intervjuobjektet. I de tilfeller hvor vi har funnet fram til en annen naturlig mellomkategori, er det rimelig å tro at intervjuerne i noen grad har sortert de intervjuobjektene som fremdeles ikke kan svare henholdsvis i kategoriene "vet ikke" og "ubesvart".

Tolkingen av "vet ikke"-kategorien må foretas på basis av det aktuelle spørsmålets karakter, og vil variere fra spørsmål til spørsmål.

Det er ikke noe enkelt spørsmål som har så mange "ubesvart" at det skaper vansker i tillegg til de problemer som frafallet generelt fører med seg.

4.4.4. Generell vurdering av datakvaliteten

Feil kan oppstå på mange ledd i undersøkelsen. I det foregående har vi omtalt noen problemer forbundet med måleinstrumentet. Feil som følge av frafall, er behandlet i kap.4.2.4. Vi har data fra et utvalg, og vil på grunnlag av disse gjøre estimater for alle personer med en gitt egenskap. Slike estimater vil alltid være gitt med tilfeldige (stokastiske) feil. Størrelsen på disse feilene er behandlet i Statistisk Sentralbyrå 1974 (Prinsipper og definisjoner). I kap. 4.2.5. er det behandlet noen praktiske konsekvenser som disse feilene får ved analyse av ulike undergrupper av de to utvalgene.

I dette kapitlet skal vi behandle de feil som kan oppstå i alle faser av databehandlingen, fra datainnsamlingen til tabellutskrift, og hva vi har gjort for å unngå dem.

For å forberede og motivere intervjuobjektene fikk de en tid før intervjuingen tilsendt et brev med omtale av undersøkelsen. Denne omtalen ble forsøkt gjort slik at svarene ikke skulle påvirkes. Intervjueren fikk tilsendt en fyldig instruks, som omhandlet undersøkelsen generelt og de enkelte spørsmål. IO-brev og instruks er omtalt i vedlegg 1 (kap. 4.3 og 4.4).

I selve intervjusituasjonen kan det oppstå flere typer feil som en har liten kontroll og oversikt over. En del slike feil er omtalt i det foregående, og noen flere skal nevnes her. Samspillet mellom intervjuer og intervjuobjekt er det kritiske punkt. Det er viktig at intervjueren greier å etablere et tillitsfullt forhold, og ikke lar sine egne holdninger på noen måte prege samtalen. Når intervjuer skriver ned svar på åpne spørsmål, vil det som regel være umulig å gi en ordrett gjengivelse av svaret. Den utvelgelse som skjer under noteringen må i noen grad preges av intervjuerens egen vurdering av hva som er vesentlig. Også i andre sammenhenger kan intervjueren komme til å gi et skjevt (biased) bilde av intervjuobjektets

svar, uten at en etterpå kan kontrollere for dette. Dette er et generelt problem ved alle intervjuundersøkelser, og det legges i opplæringen av Byråets intervjuere vekt på å unngå feil på dette området. Feilene blir trolig mindre ved bruk av en slik fast, opplært intervjuerstab enn når det opprettes et intervjuerkorps spesielt for den undersøkelsen som skal utføres.

Behandlingen av de utfylte skjemaene i Byrådet fulgte vanlige rutiner. Kodingen av skjemaene ble utført ved Kontoret for manuell databehandling på Kongsvinger i nært samarbeid med planleggerne av undersøkelsen. Vi hadde nøye kontroll av de første kodete skjemaene, og dessuten telefonisk kontakt når problemer oppstod. Vi tok også hyppige stikkprøver under storparten av kodeperioden. Med ett enkelt unntak (en stor "annet"-kategori under arbeidsforhold, spm. 26-27) ble kodingen meget godt gjennomført. Senere kontroller og tabeller ville avslørt eventuelle andre kodefeil.

Skjemaer som var ferdig kodet, ble punchet og overført til magnetbånd. Alt punchearbeid ble kontrollpunchet, og magnetbåndet ble kontrollert gjennom validitetstester (kontroll med at bare gyldige koder forekommer) og logiske tester (et gitt svar på ett spørsmål kan utelukke eller kreve bestemte svar på andre spørsmål). Etter denne kontrollprosedyren kan ikke punche- og kodefeil av betydning ha sluppet gjennom. Det var for øvrig svært få feil av begge typer.

I forbindelse med spesifisering av avledete kjennetegn (slike som konstrueres ved å føre sammen svar fra flere spørsmål) vil det kunne oppstå feil. Noen feil av denne typen ble oppdaget og kunne rettes på grunnlag av tabeller som ble kjørt ut.

Med de begrensninger som data fra en intervjuundersøkelse alltid vil ha, kan en ikke se tiltak som ville ha gitt vesentlig forbedret datakvalitet.

LITTERATURLISTE

- Arnljot, H.A., 1969. Hægebostad, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 14. Oslo
- Asheim, B.T., 1974. En teoretisk modell for analyse av geografisk mobilitet på individnivå. Levekårskundersøkelsen, arbeidsnotat nr. 35. Bergen
- Aubert, V. og E. Karlsen, 1965. Flytting fra utkanten. Tidsskrift for Samfunnsforskning. 6. S. 182-212
- Becker, H.C., 1963. Outsiders. Free Press, New York
- Blau, P., 1968. Social Exchange. International Encyclopedia of the Social Sciences. Sills, D. (ed), vol. 5, Collin & Macmillan
- Bogue, D.J., 1959. The Population in the United States. Free Press of Glencoe, Illinois
- Borge, T., 1969. En rapport om norske flergangsflyttinger 1966. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 69/5
- Brox, O., 1966. Hva skjer i Nord-Norge. Pax Forlag, Oslo
- Brox, O., 1971. Avfolking og lokalsamfunnsutvikling i Nord-Norge. Sosialantropologisk institutt. Bergen
- Coleman, J., 1971. Resources for Social Change. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Cullingworth, J.B., 1969. Housing and Labour mobility. OECD. Paris
- Dahl, G., 1973. Om frafallsproblemet ved statistiske undersøkelser. En drøfting av problemet spesielt i forbindelse med forbruksundersøkelser. Statistisk Sentralbyrå, Metodehefte nr. 4, ANO IO 73/3
- Dolven, A., 1965. Aurskog-Høland, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 1. Oslo
- Dolven, A., 1968. Aurskog-Hølandinger i Oslo. N.I.B.R., Rapport 10. Oslo
- Dolven, A., 1974. Bostedspreferanser. N.I.B.R., arbeidsrapport 4/74. Oslo
- Eisenstadt, S.N., 1954. The Absorption of Immigrants. London
- Erikson, R., 1971. Uppväxtförhållanden och social rörlighet. Kapitel 6 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmenna Förlaget, Stockholm
- Festinger, L., 1957. A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford University Press, Stanford
- Foss, O., 1974a. Holdninger og atferd. Noen synspunkter på problemet med prediksjon av handlinger på grunnlag av utsagn. Statistisk Sentralbyrå, Metodehefte nr. 13, ANO IO 74/25
- Foss, O., 1974b. Flytting og levekår. Statistisk Sentralbyrå. ANO under utarbeidelse
- Friedlander, O. and R.J. Roshier, 1966. A Study of Internal Migration in England and Wales. Recent Internal Migrants - their Movements and Characteristics. Demography 20. S. 45-61
- Gerger, T., 1969. Den svenska flyttingen i mitten av 1960-talet - med særskild hensyn til storstadsregionernas roll. Urbaniseringsprosessen 20, Stockholm
- Givard, A., N. Bastide and G. Pourcher, 1970. Geographical Mobility and Urban Concentration in France: A study in the Provinces. S. 203-253 i Jansen, C.J. (ed.), Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Toronto
- Goldstein, S., 1954. Repeated Migration as a Factor in high Mobility Rates. Am.Soc.Rev. 19. S. 536-541
- Hannan, D., 1970. Rural Exodus. Geoffrey Chapman, London
- Hellevik, O., 1971. Forskningsmetode i Sosiologi og Statsvitenskap. Universitetsforlaget. Oslo
- Hoffmann-Nowotny, H-J., 1970. Migration, ein Beitrag zu einer Soziologischen Erklärung. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart.

- Homans, G.L., 1958. Social behavior as exchange. The American Journal of Sociology. Vol. LXII, s. 597-606
- Hägerstrand, T., 1969. On the Definition of Migration. Yearbook of Population Research in Finland XI
- Hägerstrand, T., 1972. Om en konsistent, individorienterad samhällsbeskrivning för framtidsstudiebruk. Lund - Stockholm
- Illsey, I.R., A Finlayson and B Thomson, 1970. The Motivation and Characteristics of Internal Migrants: A Socio-Medical Study of Young Migrants in Scotland. S. 123-157 i Jansen, C.J. (ed.), Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Toronto
- Israel, J., 1963. Socialpsykologi. Universitetsforlaget, Oslo
- Israel, J., 1969. Velfærdssamfundet og Derefter. Spektrums aktuelle, København
- Jacksom, J.A., 1969. Migration. The University Press, Cambridge
- Jakobsson, A., 1969. Omflyttingen i Sverige 1950-1960. Komparativa studier av migrationsfält, flyttningsavstånd och mobilitet. Monografiserie 5. Statistiska Centralbyrå och Bostadsstyrelsen. Lund
- Jansen, C.J. (ed), 1970. Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Toronto
- Johansson, S., 1970. Om levnadsnivåundersökningen. Utkast till kap. 1 och 2 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Kristensen, H., 1971. Levevilkårene i Nordjylland, Bilag V. Landsplanudvalgets sekretariat, København
- Kommunal- og arbejdsdepartementet, 1967. St.meld. 87 (1966-67). Om distriktsplanlægging
- Kommunal- og arbejdsdepartementet, 1970. St.meld. 6 (1970-71). Om arbeidet med prøvesentrene og utviklingsområdene
- Ladinsky, J., 1967a. Occupational determinants of geographic mobility among professional workers. Am.Soc.Rev. 32. S. 253-264
- Ladinsky, J., 1967b. Sources of geographic mobility among professional workers: A Multivariate Analysis. Demography 4. S 293-310
- Lee, E.S., 1969. A theory of migration. S 282-297 i Jackson, J.A. (ed.), Migration. The University Press, Cambridge
- Martinussen, W., 1973. Samsvaret mellom flytteønsker og flytting i befolkningen. Institutt for samfunnsforskning
- Maslow, A.H., 1954. Motivation and Personality. Harper & Row, New York
- Miljøverndepartementet, 1972. Om landsdelsplan for Nord-Norge. NOU 1972:33
- Mills, C.W., 1970. Situated actions and the vocabularies of motive. I Horowitz, I.L. (ed.), 1970. Power, Politics and People. The Collected Essays of C. Wright Mills. Oxford University Press. London
- Mook, R. og V. Aubert, 1970. Flyttemønsteret og lokalsamfunnets struktur. Tidsskrift for Samfunnsforskning. 11, s. 13-32
- Moser, C.A. and G. Kalton, 1971. Survey Methods in Social Investigation. Heinemann Educational Books Ltd., London
- Neymark, E., 1961. Selektiv rörlighet. Flyttetendenser och yrkesval i relation till utbildning, begåvning och härkomst. Stockholm
- Noordhoeck, J.A., 1969. Sociale klassifikationer. Socialforskningsinstituttet, Studie 17. København
- NOU 1972:33 Se Miljøverndepartementet 1972
- Petersen, W., 1969. Population. Collier-Macmillan Ltd., London
- Pourcher, G., 1970. The Growing Population of Paris. S. 179-202 i Jansen, C.J. (ed.), Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Toronto

- Ravenstein, E.G., 1885. The laws of migration. Journal of the Royal Statistical Society, s. 167-227
- Ringen, S., 1973. An introduction to the level of living study. Memorandum No. 23. The level of living study, Bergen
- Rossi, P.F., 1955. Why Families Move? A Study in Social Psychology of Urban Residential Mobility. Free Press of Glencoe, Illinois
- Salomon, R., 1969. Ytre Senja, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 12. Oslo
- Seierstad, S., 1967. Om bruken av økonomiske synspunkter i sosiologien. Tidsskrift for samfunnsforskning, 7
- Selltiz, C., M. Jahoda, M. Deutsch and S.W. Cook, 1959. Research Methods in Social Relations. Methuen & Co. Ltd., N.Y.
- Simon, H.A., 1957. A comparison of organization theories. S. 170-182 i Simon, H.A.: Models of Man. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Solstad, K.J., 1968. Seleksjon ved flytting fra utkantstrøk. Tidsskrift for samf.forskn. 9, s. 291-310
- Spengler, J.J. and O.D. Duncan, 1956. Population Theory and Policy. The Free Press, Glencoe, Illinois
- Statistisk Sentralbyrå, 1968a. Boligundersøkelsen 1967. Rapport nr. 3 fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå, 1968b. Ønsker og behov for sysselsetting blant gifte kvinner. Rapport nr. 7 fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå, 1969. Pensjonsalderundersøkelsen 1969. Rapport nr. 11 fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå, 1970a. Langtidsprogrammet 1971-1975, ANO IB 70/2
- Statistisk Sentralbyrå, 1970b. Offentlig informasjon og publikums informasjonsbehov 1970. Rapport nr. 17 fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå, 1972a. Flyttemotivundersøkelse. Stensilert notat LØ/TK, 6/3-72
- Statistisk Sentralbyrå, 1972b. Noen referanser for listen over hovedvariable. Vedlegg til kap. 2 i notatet "Flyttemotivundersøkelse" (LØ/TK, 6/3-72). Stensilert notat OF/TK, 7/3-72
- Statistisk Sentralbyrå, 1972c. Holdninger til norsk utviklingshjelp. Rapport nr. 19 fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå, 1974. Flyttemotivundersøkelsen 1972, NOS A 617
- Stordahl, E., 1974a. Flytteindeks. En metode for beskrivelse av den geografiske mobiliteten i Norge. Statistisk Sentralbyrå. Notat, del 1 av hovedfagsoppgave i samfunnsgeografi
- Stordahl, E., 1974b. Flytting til og fra kommuner i 121 Askim/Mysen handelsdistrikt i 1971. En prøveundersøkelse for Flyttemotivundersøkelsen 1972. Statistisk Sentralbyrå. Notat, del 2 av hovedfagsoppgave i samfunnsgeografi
- St.meld. 87 (1966-67) Se Kommunal- og arbeidsdepartementet 1967
- St.meld. 6 (1970-71) Se Kommunal- og arbeidsdepartementet 1970
- Tamsfoss, S., 1970. Om bruk av stikkprøver ved Kontoret for intervjuundersøkelser, Statistisk Sentralbyrå. ART 37
- Tetzschner, H., P. Gundelach, K. Hillestrøm og H. Brogaard, 1974. Arbeidskraftens Mobilitet 1. Teknisk forlag, København
- Østby, L., 1970. Geografisk Mobilitet, en gjennomgåelse av dens teoretiske grunnlag og behandling av flyttingene i Norge 1966-67. Medd. Geogr. Inst. Univ. i Oslo. Kulturgeografisk serie nr. 4. 2 bd. Oslo

- Åberg, R., 1972. Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter. Rapport nr. 5, Sysselsättning och vissa arbetsförhållanden i relation till aspekter på strukturomvandlingen. Umeå
- Ås, D., 1973. Norske boliger 4. Resultater fra Boligundersøkelsen 1967. Husholdninger. Rapport 69-4 fra Norges Byggeforskningsinstitutt. Oslo
- Åstrøm, T., 1970. En sociologisk undersökning av femglesbygdsområden. I Urbaniseringen i Sverige, en geografisk samhällsanalys, Bilaga 3, Bilagedel 1 till Balanserad regional utveckling, S.O.U. 1970:14, Stockholm

P R Ø V E U N D E R S Ø K E L S E N

INNHold

	Side
1. Innledning og formål	54
2. Utvalg og feltarbeid	55
2.1 Utvalg	55
2.2 Feltarbeid	58
3. Noen erfaringer fra feltarbeidet	58
3.1 Feltperioden	58
3.2 Frafall	58
3.3 Rapportskjemaene	60
3.4 Spørreskjemaenes to siste spørsmål	60
3.5 Spørreskjemaenes siste side	60
4. Erfaringer fra prøveundersøkelsen som ble tatt til følge i hovedundersøkelsen	60
4.1 Definisjon av hovedflytting	61
4.2 Definisjon av sted/bosted	61
4.3 IO-brevet (introduksjonsbrev til intervjuobjektene)	62
4.4 Orientering og instruks for intervjuerne	62
4.5 Spørreskjemaet	62
4.5.1 Generelt	62
4.5.2 Redigeringsprinsippet	63
4.5.3 De enkelte spørsmålssekvenser	63
4.5.4 Bruk av vurderingsspørsmål	65
4.5.5 Tre eksempler på vanskelige spørsmål	65
5. Sluttord om prøveundersøkelsen	67
Litteraturliste for vedlegg 1	69

1. INNLEDNING OG FORMÅL

Prøveundersøkelsen for Flyttemotivundersøkelsen 1972 ble planlagt og gjennomført som test- og justeringsgrunnlag for opplegget av en omfattende intervjuundersøkelse. Dessuten var den feltfasen i en mindre flytteundersøkelse i Askim/Mysen handelsdistrikt (Indre Østfold). Dette gjør at både omfanget og utformingen avviker noe fra vanlige prøveundersøkelser i Statistisk Sentralbyrå.

Flyttemotivundersøkelsen er blant de store og kostbare undersøkelser som er utført i Statistisk Sentralbyrås regi. Den har et utvalg på ca. 5 000 intervjuobjekter (IO), og et ganske omfattende spørreskjema. At undersøkelsen i denne formen er tenkt som en engangsundersøkelse, stiller tilsvarende store krav til planleggingen.

Et hovedformål med prøveundersøkelsen var å teste spørreskjemaet. En slik test omfatter bl.a. følgende forhold¹⁾:

i) Test av sentrale definisjoner

Flytterne ble i prøveundersøkelsen definert som personer i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som har fått registrert flytting fra en norsk kommune til en annen i løpet av 1971 (se kap. 4.1.). Ikke-flyttere er personer i samme aldersgruppe som ikke fikk registrert slik flytting. For personer som hadde fått registrert to eller flere flyttinger i 1971 lot vi spørsmålene om hovedflyttingen knytte seg til den siste av de registrerte flyttingene i 1971.

Ville dette vise seg å være fruktbare definisjoner? Hva med for eksempel flyttinger foretatt i 1972?

ii) Valg av emneområder

I prøveundersøkelsen la vi opp til en kartlegging av følgende emneområder:

- Erfaringer fra oppveksten
- Familie og livssyklusforhold
- Utdanning
- Registrert flytteeatferd
- Flyttemotiver
- Holdninger til flytting
- Arbeidsforhold
- Økonomiske forhold
- Bo- og bostedsforhold
- Bo- og bostedspreferanser
- Helseforhold
- Kontaktforhold
- Kommunikasjonsforhold

Er disse emneområdene nødvendige og tilstrekkelige ut fra formålet med Flyttemotivundersøkelsen?

iii) Valg av spørsmål innen hvert emneområde

Er hvert enkelt spørsmål nødvendig og er spørsmålsserien tilstrekkelig i forhold til formålet med det enkelte emneområde?

iv) Utforming av det enkelte spørsmål

Det er viktig at det enkelte spørsmål er entydig, klart formulert og enkelt å forstå for alle (korte setninger uten fremmedord osv.). I hvilken grad kunne vi bruke spørsmål med gitte svaralternativer? Hvordan skulle disse utformes?

1) Anvendt litteratur: Faye (1971), Hedman og Lagerkvist (1971), Moser and Kalton (1971), Thomsen og Høst (1973).

v) Krevende spørsmål

Vi trenger å få vite om IO kan forutsettes å gi rimelig pålitelige svar på våre spørsmål om forhold langt tilbake i tid (oppvekst), spørsmål som forutsetter detaljkunnskaper (økonomi), spørsmål som kan oppfattes som ubehagelige (familieforhold, helse), spørsmål som går på framtidig atferd (flytteplaner) osv.

vi) Redigering av skjemaet

Er rekkefølgen på emneområdene og enkeltspørsmålene i skjemaet psykologisk og logisk fornuftig valgt?

vii) Henvisninger

Er det helt klart hvilket spørsmål som er det neste i spørsmålsrekken for de ulike kategorier av IO?

viii) Orientering og instruks for intervjuerne

Som et supplement til skjemaet ble det utarbeidd en instruks til intervjuerne. Dekker den behovet for utfyllende forklaring, orientering, definisjoner osv.?

Et annet formål med prøveundersøkelsen var å teste opplegget av feltarbeidet og å få et anslag på frafallet. En kjenner til at personer som har flyttet, med større sannsynlighet enn andre vil flytte i framtida. I tidsrommet mellom flyttingen i 1971 og intervjuperioden omkring årsskiftet 1972/73 kunne vi på grunnlag av Borge (1969) forvente at anslagsvis 15 prosent av flytterne skiftet bostedskommune. Senere har vi kunnet konstatere at dette var et for lavt anslag. For å få redusert frafallet som følge av videreflytting mest mulig var det viktig å utarbeide en detaljert oppfølgingsprosedyre.

Frafall er også et spørsmål om forhåndsinformasjon og belastning under intervjuet. En prøveundersøkelse bør kunne gi svar på om spørreskjemaet er for omfattende i forhold til hva det er rimelig å belaste IO med. Videre må prøveundersøkelsen gi svar på om feltoenkostningene (intervjutid, reisetid) ligger innenfor den økonomiske rammen som er satt.

Et tredje formål med prøveundersøkelsen gjaldt spesielt den delen som ble lagt til Indre Østfold. Disse dataene tillater mer inngående analyser som er representative for flytterne i et lite område. Dette bør kunne gi anledning til å vurdere hvordan deler av undersøkelsesopplegget egner seg til analyseformål. Spesielt er det viktig å få prøvd utkast til indekskonstruksjoner og ideer til tabellserier i undersøkelsens tabellpublikasjon. Indre Østfold-undersøkelsen vil gi anledning til å teste enkelte sider ved analyseopplegget for hovedundersøkelsen og utvikle idéer for denne.

2. UTVALG OG FELTARBEID

2.1 Utvalg

Det omfattende formålet med Flyttemotivundersøkelsen gjorde det nødvendig å nytte et utvalg som er en del større enn vanlig for Byråets prøveundersøkelser. I alt ble det trukket 400 flyttere og 97 ikke-flyttere.

Undersøkelsen ble gjennomført i to deler. I den mest omfattende delen, heretter omtalt som Indre Østfold-undersøkelsen, trakk vi et utvalg på 350 av flytterne til og fra kommunene i

Indre Østfold. Vi nyttet en utvalgsplan som avgrenset feltarbeidet til det sør-østre Østlandsområdet. For å få mer allsidige felteferfaringer med undersøkelsesopplegget ble det utført en supplerende undersøkelse. I suppleringsundersøkelsen ble det lagt vekt på å dekke ulike landsdeler og områder med ulik næringsstruktur, og dessuten få prøvet skjemaet for ikke-flyttere. Denne undersøkelsen omfattet et utvalg på i alt 147 IO, 50 flyttere og 97 ikke-flyttere.

Indre Østfold-undersøkelsen ble planlagt og gjennomført som en selvstendig undersøkelse av flyttinger til og fra kommunene i Indre Østfold. Vi skal her hovedsakelig se på Indre Østfold-undersøkelsen som prøveundersøkelse for Flyttemotivundersøkelsen 1972. Det utarbeides en egen rapport med de resultatene fra flytteundersøkelsen i Indre Østfold som har selvstendig interesse (Stordahl 1974).

Indre Østfold egner seg godt som prøveområde av flere grunner. Det er relativt heterogent m.h.t. bosettingsmønster, næringsstruktur og sentralitet og bør derfor gi allsidige felteferfaringer. Videre ligger området så nær Oslo at det gir gode muligheter for planleggerne av hovedundersøkelsen til å delta aktivt i feltarbeidet.

Vi trakk et utvalg på 350 flyttere etter en spesiell to-trinns utvalgsplan. I første trinn ble trukket de av kommunene i handelsområdene Østfoldbyenes h.o. og hovedstadens h.o. utenom Indre Østfold som har intervjuere (fra Byråets intervjuerstab). I annet trinn trakk vi et stratifisert utvalg blant flytterne til de 30 utvalgskommunene. Vi grupperte sammen kommunene i Indre Østfold ut fra sentralitet, næringsstruktur og netto-mobilitet til fem geografiske strata (I-V). Hvert geografisk stratum ble deretter delt i to flytterstrata, slik at vi i alt fikk ti flytterstrata (1-10). I tabell 1 er vist utvalgets fordeling på geografiske strata og slytterstrata.

Tabell 1. Utvalget av 350 flyttere i Indre Østfold-undersøkelsen (5 geografiske strata) fordelt på de ti flytterstrataene 1-10

Flytterstratum:	1	2	3	4	5	
	I	II	III	IV	V	
Geografisk stratum	Marker, Rømskog, Rakkestad	Trøgstad, Eidsberg, Skiptvet	Spydeberg	Askim	Hobøl	I alt
Antall tilflyttere	35	38	31	39	31	174
Flytterstratum:	6	7	8	9	10	
	I	II	III	IV	V	
Geografisk stratum	Marker, Rømskog, Rakkestad	Trøgstad, Eidsberg, Skiptvet	Spydeberg	Askim	Hobøl	I alt
Antall fraflyttere	40	42	28	38	28	176

Flyttestratum 1-5 består av flytterne fra hele landet til kommuner i de geografiske strataene I-V, flyttere innen Indre Østfold inkludert. Flyttestratum 6-10 består av flytterne fra kommunene i stratum I-V til kommuner i handelsområdene 11 og 12.

Flytterne ut fra Indre Østfold ble fordelt på tilflyttingskommuner (utvalgskommuner) som vist i tabell 2.

Tabell 2. Utvalget i stratum 6-10 fordelt på utvalgskommuner

Utvalgs- kommune	Antall flyttere	Utvalgs- kommune	Antall flyttere
0101 Halden	25	0229 Enebakk	11
0103 Fredrikstad	5	0230 Lørenskog	5
0104 Moss	17	0236 Nes	0
0115 Skjeberg	6	0237 Eidsvoll	3
0134 Onsøy	2	0301 Oslo	38
0136 Rygge	4	0402 Kongsvinger	3
0213 Ski	30	0418 Nord-Odal	0
0217 Oppegård	8	0420 Eidskog	1
0219 Bærum	8	0423 Grue	2
0220 Asker	3	0533 Lunner	1
0226 Sørums	4	S u m	176

Det teoretiske grunnlaget for trekking av utvalget er presentert hos Dagsvik (1972) og Stordahl (1974).

I den supplerende del av prøveundersøkelsen gjorde vi bruk av en meget enkel utvalgsplan, også denne var to-trinns. I første trinn valgte vi etter skjønn elleve av Byråets utvalgsområder. Områdene ble valgt fra ulike landsdeler og fra kommuner med varierende sentralitet og næringsstruktur.

Fra fem av utvalgsområdene trakk vi et utvalg på i alt 50 ikke-flyttere. Fra de øvrige seks utvalgsområdene trakk vi ett utvalg på i alt 50 innflyttere til utvalgsområdene og ett på i alt 47 ikke-flyttere.

Utvalgsmrådene og utvalgenes fordeling på disse er vist i tabell 3.

Tabell 3. Utvalgene i den supplerende prøveundersøkelsen fordelt på utvalgsmråder

Utvalgsmråde	Antall til-flyttere	Antall ikke-flyttere
Oslo		10
Ringsaker		10
Vang		10
Fitjar		10
Bjerkreim	10	10
Bergen	10	10
Herøy		10
Bjugn	10	7
Tromsø I	5	5
Tromsø II	5	5
Måsøy	10	10
I a l t	50	97

I denne delen av undersøkelsen la vi først og fremst vekt på å få den ønskede intervjuerfaring. Arbeidet med å redusere frafallet ble tillagt liten vekt. Vi trakk derfor et reser-veutvalg etter de samme kriterier som ved trekking av hovedutvalget. I stedet for å legge arbeid i å oppsøke vanskelig tilgjengelige IO flere ganger, fikk intervjuerne instruks om å kontakte reserve-IO.

2.2 Feltarbeid

Feltarbeidet for Indre Østfold-undersøkelsen ble utført i tiden 5. april - 15. mai 1972. For den supplerende prøveundersøkelsen var feltperioden 15.-25. juni 1972. I alt 39 av Statistisk Sentralbyrås faste intervjuere deltok sammen med planleggerne i Flyttemotivundersøkelsens prosjektgruppe.

To uker før feltperioden startet ble det sendt ut brev til intervjuobjektene. Hver intervjuer fikk, sammen med intervjumaterialet, navn- og adresseliste over personer de skulle oppsøke og eventuell liste over reserver.

Det ble lagt særlig vekt på å innhente reaksjoner, både av spesiell og generell art, fra intervjuere og intervjuobjekter. IO-enes vurderinger av intervjuet ble innhentet gjennom to spørsmål til slutt i intervjuet. På spørreskjemaets siste side var det satt av plass for intervjuernes merknader om vanskeligheter eller spesielle erfaringer med de enkelte spørsmål. Disse skulle noteres ned fortløpende under intervjuet. Det var også satt av plass for intervjuerens eventuelle merknader om IO og intervjusituasjonen. Intervjuerne ble pålagt å fylle ut et rapportskjema ved avslutningen av feltperioden. Her ble intervjueren bedt om å gi reaksjoner på en rekke forhold omkring undersøkelsen som forhåndsorientering, detaljer ved instruksen og tekniske detaljer ved spørreskjemaet.

3. NOEN ERFARINGER FRA FELTARBEIDET

I rapporter fra prøveundersøkelser blir ofte de enkelte spørsmål gitt en omfattende behandling med angivelse av antall feil, gjengivelse av kommentarer fra intervjuerne, delvis gjengivelse av svarfordelinger osv. (se Lingsom og Olsen (1972), Andersen og Houg (1973) og Otnes (1974)). Vi har i denne rapporten valgt å gi en kort oppsummering av de viktigste erfaringene fra prøveundersøkelsen. Bruken av disse erfaringene i hovedundersøkelsen behandles i neste kapittel.

3.1 Feltperioden

Opprinnelig var feltarbeidet for Indre Østfold-undersøkelsen tenkt utført i tidsrommet 5.-15. april. Det viste seg snart at vi trengte lenger tid for å få en tilfredsstillende gjennomføring. Viktigste grunn til forsinkelsene var arbeidet med å følge opp de mange som hadde flyttet og de som var midlertidig fraværende. Her lå det store muligheter for å få frafallet betydelig redusert, dels ved oppfølging på den nye adressen, dels ved forlengelse av feltperioden. Feltarbeidet ble endelig avsluttet ca. en måned senere enn planlagt.

3.2 Frafall¹⁾

Vi var forberedt på at frafallet kunne bli relativt stort, særlig blant flytterne. Vi la derfor arbeid i å samle erfaringer som kunne gi et sikkert grunnlag for utarbeiding av en oppfølgingsprosedyre for hovedundersøkelsen.

I Indre Østfold-undersøkelsen la vi mye arbeid i å redusere frafallet. Videreflyttere ble oppsøkt på sitt nye bosted i de tilfellene hvor det lå innenfor ca. 1/2 times reiseavstand

1) Anvendt litteratur: Thomsen (1971).

fra en av intervjuerne. Personer som var bortreist eller ikke til stede ved intervjuerens første besøk, ble oppsøkt på nytt. Antall besøk, før det ble fylt ut frafallsskjema, varierte bl.a. med reiseavstanden. Enkelte IO ble oppsøkt opptil elleve ganger. Arbeidet med å redusere frafallet kunne drives vesentlig mer intenst enn hva vi kunne gjøre regning med i hovedundersøkelsen. Det skyldtes at vi opererte innenfor et relativt lite geografisk område med gode kommunikasjoner og at vi selv kunne delta aktivt i intervjuingen.

Resultatet av en slik omfattende oppfølging ble at 19 prosent av utvalget, 66 personer, ikke lot seg intervju. I tabell 4 er frafallene fordelt på frafallsgrunn, kjønn og alder. Tabellen viser at frafallet er større blant menn enn blant kvinner og større blant yngre enn blant eldre.

Tabell 4. Antallet som ikke svarte (frafallet) blant flyttere i forskjellige grupper for kjønn, alder og flytteretning etter årsaken til frafallet

	Årsak til frafallet						Sum	Frafallsprosent
	Nekting	Bortreist midlertidig	Flyttet utenfor rekkevidde	Sykdom/død	Anbrakt i institusjon (ikke oppsøkt)	Annet		
Kjønn:								
Menn	12	6	5	0	9	7	39	23
Kvinner	8	2	4	0	11	2	27	15
Alder:								
16-24	8	4	6	0	14	5	37	20
25-49	10	4	3	0	2	3	22	20
50-74	2	0	0	0	4	1	7	13
Flytteretning:								
Til eller innenfor								
Indre Østfold	9	4	4	0	5	3	25	14
Fra Indre Østfold	11	4	5	0	15	6	41	23
I alt	20	8	9	0	20	9	66	
Prosent av hele utvalget.	5,7	2,4	2,6	0	5,7	2,6		19,0

Av dem som nektet å la seg intervju, oppgav fem personer mistillit til Statistisk Sentralbyrå som grunn. Sju personer oppgav manglende interesse eller manglende tid, mens åtte oppgav andre grunner (herunder uspesifisert).

Av de 20 som var anbrakt på institusjon, hadde 15 flyttet til et hjem for psykisk utviklingshemmede. Det store tallet skyldes hovedsakelig endringer i 1970 av reglene for registrering av denne type flyttinger. Om vi tillater oss å se bort fra denne frafallskategorien, står vi igjen med en frafallsprosent på snau 15 - tilnærmet den samme for flyttere til og fra Indre Østfold.

Dahl (1973) viser at av 21 intervjuundersøkelser foretatt av Statistisk Sentralbyrås intervjuorganisasjon fram til 1972 har 13 en frafallsprosent under 15. Ytterligere tre undersøkelser har frafall mellom 16 og 20 prosent. Mot denne bakgrunn, og vårt intense oppfølgingsarbeid tatt i betraktning, gav 19 prosent frafall grunn til å ta frafallsproblemet meget alvorlig i Flyttemotivundersøkelsen.

I den supplerende prøveundersøkelsen ble frafallet ofret liten oppmerksomhet. Reserve-IO ble oppsøkt så snart det var visse vansker med å oppnå kontakt hos et ordinært IO. Dette førte til at 33 flyttere ble erstattet med reserve-IO (66 prosent). Tilsvarende tall for ikke-flyttere var 55 reserve-IO (57 prosent).

En andel nektning på 5-6 prosent i prøveundersøkelsen under ett understreker nødvendigheten av en grundig forberedt introduksjon av undersøkelsen overfor intervjuobjektene.

3.3 Rapport skjemaene

Rapport skjemaene skulle fylles ut av intervjuerne når all intervjuingen var fullført. Skjemaene var ment å skulle oppsummere intervjuernes inntrykk fra feltarbeidet. 15 prosent av intervjuerne savnet orientering om undersøkelsens formål og gjennomføring. For to intervjuere hadde dette ført til vanskeligheter under intervjuingen. Hver tredje intervjuer mente at instruks til de enkelte spørsmål enten var uklar eller ufullstendig. Til 34 av spørsmålene ble det gitt til dels meget nyttige merknader om behovet for instruks.

Mange mente at de hadde vansker med å forstå henvisninger i skjemaet. Det ble konkret vist til 17 av spørsmålene. Over halvparten av intervjuerne oppgav dessuten at det var vanskeligheter med å oppfatte enkelte av spørsmålene. Problemene gjaldt hovedsakelig formuleringer og bruk av mindre kjente ord og uttrykk.

Vi var oppmerksomme på at skjemaet i prøveundersøkelsen kunne virke noe omfattende og omstendelig. Derfor stilte vi spørsmålet: "Synes De stort sett at dette skjemaet er lettere, omtrent som vanlig eller vanskeligere å bruke enn andre intervju skjemaer De har brukt?" Halvparten svarte "vanskeligere", mens én svarte "lettere". De som svarte vanskeligere, begrunnet dette med at det først og fremst var for mange og for lange spørsmål og at skjemaet var for dårlig redigert. Derne ble det pekt på noen rent tekniske svakheter.

3.4 Spørreskjemaenes to siste spørsmål

Til slutt i begge skjemaene hadde vi to spørsmål som skulle gi intervjuobjektens reaksjoner på skjemaets totale innhold, de enkelte spørsmål og på intervjusituasjonen. Vi fikk i alt om lag 600 reaksjoner. Mange av kommentarene var konstruktiv kritikk som vi kunne nyttiggjøre oss.

Mange mente intervjuet var for langt og omfattende, mens bare én syntes det var for lite omfattende. I alt 16 reagerte på at spørsmål ble gjentatt, mens 12 pekte på at spørsmål var tungt formulert eller uklare.

3.5 Spørreskjemaenes siste side

Siste side i de to skjemaene var laget for løpende kommentering av enkeltspørsmål under intervjuet. Intervjuerne hadde instruks om å gjøre merknader til spørsmål hvor det oppstod misforståelser eller andre vanskeligheter. I alt 108 av i alt 194 spørsmål ble kommentert.

4. ERFARINGER FRA PRØVEUNDERSØKELSEN SOM BLE TATT TIL FØLGE I HOVEDUNDERSØKELSEN

Som grunnlag for å gjennomføre endringer av prøveundersøkelsens opplegg nyttet vi reaksjonene fra intervjuerne og intervjuobjektene, enkle frekvensfordelinger (straight runs) for alle spørsmålene og et antall toveistabeller. Vi skal her presentere et utvalg av de viktigere forandringene.

4.1 Definisjon av hovedflytting

I prøveundersøkelsen lot vi hovedflyttingen være identisk med den siste registrerte flyttingen i 1971, dvs. den flyttingen som IO var blitt trukket ut på grunnlag av. Dette viste seg i en del tilfeller å skape vanskeligheter for personer som hadde flyttet videre i tiden mellom 1971 og intervjuetidspunktet.

For beskrivelse av situasjonen etter flytting gjaldt i alle tilfeller situasjonen på intervjuetidspunktet. Dette skapte vanskeligheter for personer som hadde flyttet etter 1971. Det virket kunstig på IO når situasjonen på intervjuetidspunktet skulle tjene som vurderingsgrunnlag for en annen flytting enn den siste. Likedan var det vanskelig å vurdere effektene av en flytting ved sammenlikning av to situasjoner med mer enn en mellomliggende flytting. Vanskelighetene ble bekreftet ved kontroller som i flere tilfeller viste manglende samsvar mellom den flyttingen som ble beskrevet i intervjuet og den flyttingen som det ifølge IO-listen skulle vært intervjuet om.

Vi valgte i hovedundersøkelsen å definere hovedflyttingen som den siste foretatte flytting mellom to kommuner. Situasjonen etter flytting ble fortsatt definert som dagens situasjon. Dette gjaldt også flyttere som etter den registrerte flyttingen i 1971 har flyttet innen tilflyttingskommunen.

4.2 Definisjon av sted/bosted

Et sentralt begrep i undersøkelsen er "sted" eller "bosted". Begrepet går igjen i en rekke spørsmål om skifte av bosted og beskrivelse av ulike sider ved bostedet (bostedstype, kommunikasjonsforhold osv.). I instruks for prøveundersøkelsen definerte vi "sted" slik:

"Steder" omfatter hvert sted - hver adresse - hvor IO har vært bosatt. Hver enkelt adresse innenfor den samme kommune regnes som eget bosted. Steder hvor IO har bodd to eller flere ganger regnes som to eller flere steder.

Bosteder utenlands regnes også med. Ferieopphold regnes ikke med, heller ikke fast opphold på sommersted i sommerhalvåret.

For sjøfolk regnes deres registrerte boligadresse på land som bosted."

Definisjonen viste seg å skape en del vansker. Den lar f.eks. uvesentlige flyttinger innenfor samme hus registreres som skifte av bosted. Dessuten gir den ingen anvisning for avgrensning av bosted ved spørsmål som går på kvaliteter som f.eks. kommunikasjonsforhold. Problemet er også berørt i kap. 4.5.5, eks. 3 (Vedlegg 1).

For hovedundersøkelsen gav vi en mer detaljert og i innhold noe annerledes definisjon:

"Hva menes med "sted"? Her og ellers hvor "sted" eller "bosted" forekommer overlater vi til en viss grad til IO å avgjøre hva som er et "sted". Folk som blir spurt, har som regel en umiddelbar oppfatning av "stedet" de bor på, uten at "sted" kan gis en generell definisjon. Vår mening er at "sted" skal omfatte mer enn hva som vanligvis er en boligadresse (gatenavn/-nummer eller gårdsnavn).

Samtidig mener vi det vanligvis skal omfatte noe mindre enn en hel kommune. "Sted" kan altså være en bydel, en grend eller en del av en kommune. Som oftest vil et "sted" ha eget navn.

Dette medfører at endring av bosted minst krever flytting fra en grend til en annen eller fra en bydel til en annen. Enhver endring av bostedskommunen er imidlertid også endring av bosted. Et "sted" hvor IO har bodd to eller flere ganger teller som to eller flere steder.

"Bosteder" utenlands regnes med. Ferieopphold regnes ikke med, heller ikke fast opphold på sommersted i sommerhalvåret el.l.

For sjøfolk regnes deres registrerte boligadresse på land som bosted."

4.3 IO-brevet (introduksjonsbrev til intervjuobjektene)

Intervjuobjektene burde gjennom IO-brevet i god tid i forveien vært gjort bedre kjent med formålet med undersøkelsen. Det kan også tenkes at en mer aktiv oppmuntring til å delta i undersøkelsen ville gitt mindre frafall i kategorien nekting. Prøveundersøkelsens 5-6 prosent nekting synes å være mye. I hovedundersøkelsens IO-brev lovte vi derfor å sende hvert IO en kort oversikt over undersøkelsens viktigste resultater.

4.4 Orientering og instruks for intervjuerne

Instruksen ble betydelig utvidet og sendt intervjuerne til orientering før feltperioden startet. Her gav vi en beskrivelse av undersøkelsen som vi antok kunne dekke intervjuernes personlige informasjonsbehov og gi grunnlag for svar på eventuelle spørsmål fra IO.

Som veiledning for det praktiske feltarbeid oppsummerte vi bl.a. noen av erfaringene fra prøveundersøkelsen og la særlig vekt på å gi klare instruksjoner for oppfølging av IO som var fraværende eller hadde flyttet.

I den oppfølgingsprosedyren vi valgte, inngikk tre hovedelementer. Prosedyren ble beskrevet i instruksen.

- i) IO-brevene ble sendt ut med beskjed til postkontoret om ikke å omadressere brev til IO som har oppgitt ny adresse til postverket, men returnere det til Byrået med opplysning om den nye adressen.
- ii) Intervjuerne ble bedt om at frafallsskjema med frafallsgrunn "videreflytting" ble påført IO's nye adresse og snarest mulig returnert Byrået.

Gjennom punktene i) og ii) regnet vi med å få kartlagt videreflytterne. Som punkt iii) skulle vi i neste omgang sende ut nye IO-brev og fordele videreflytterne på nærmeste intervjuer. Videreflyttere bosatt klart utenfor rekkevidde, kunne vi i Byrået klassifisere som frafall ved å sammenholde intervjuernes adresse med IO's adresse.

For ytterligere å skjerpe oppfølgingen ble intervjuerne instruert om i en del tilfeller å foreta intervju utenfor grensene for sine utvalgsområder. Dette ble gjort når IO ikke bodde for langt unna. Som grense satte vi her ca. 1/2 times reisetid med bil og overløt avgjørelsen i noen grad til intervjuernes skjønn.

Instruksen til enkeltspørsmålene ble i stor grad omarbeidd på grunnlag av de innkomne kommentarene. Resultatet ble at om lag halvparten av spørsmålene ble gitt en kommenterende tekst i instruksen for hovedundersøkelsen. I prøveundersøkelsen var andelen ca. 25 prosent.

4.5 Spørreskjemaet

4.5.1 Generelt

Spørreskjemaet ble gjenstand for omfattende forandringer. I skjemaet søker vi opplysninger hovedsakelig av fire typer.

- i) Opplysninger om oppvekstforholdene
- ii) Opplysninger om flyttehistorie med særlig vekt på en nærmere definert flytting (hovedflyttingen)
- iii) Opplysninger både på individ- og på områdenivå for situasjonen på bostedet før hovedflyttingen og
- iv) de samme for situasjonen på bostedet på intervjutidspunktet

Kartleggingen foregår langs en rekke nærmere definerte kjennemerker (kap. 4.3.3).

4.5.2 Redigeringsprinsippet

I prøveundersøkelsen ble spørsmål om situasjonen før hovedflyttingen og situasjonen på intervjuetidspunktet redigert sammen under de respektive emner. Dette førte til at intervjuet fikk et forløp med mange skiftinger mellom nåtid og fortid. På grunnlag av de mange reaksjoner og argumenter mot en slik redigering valgte vi i hovedundersøkelsen å redigere skjemaet etter et strengere kronologisk mønster. Vi skilte i hovedundersøkelsen mellom situasjonen på bostedet før flyttingen og situasjonen på intervjuetidspunktet. Redigeringsprinsippet er behandlet mer inngående i kap. 4.3.2.

4.5.3 De enkelte spørsmålssekvenser

Prøveundersøkelsen gav flere indikasjoner på at spørreskjemaet burde gjøres mindre omfattende. Den økonomiske rammen for undersøkelsen var satt ut fra en stipulert intervjuetid på 60 min. Intervjuetid på 75 minutter i prøveundersøkelsen var da et tilstrekkelig argument for å redusere skjemaet. Den omfattende oppfølgingsprosedyren som vi så oss nødt til å velge, ville belaste budsjettet hardere enn på forhånd antatt og gjorde det ytterligere ønskelig med en nedskjæring av skjemaet. Hensynet til intervjuobjektet pekte i samme retning. Flere IO og intervjuere reagerte på intervjuets lengde.

En del nedskjæring i prøveskjemaet var det en forutsetning at vi skulle gjøre. Dette gjaldt først og fremst opplysninger for konstruksjon av indekser, hvor vi var henvist til i noen grad å prøve oss fram. En del problemstillinger som ble testet i prøveundersøkelsen, viste seg å være mindre interessante. Disse ble helt eller delvis tatt ut. Øvrige kuttinger i skjemaet ble gjort etter prinsippet: best mulig kartlegging av forhold som gjelder IO personlig, mindre vekt på opplysninger om husholdningsmedlemmer, spesielt hovedinntektstaker. Alle spørsmål som innebar vurderinger på vegne av tredjeperson ble konsekvent utelatt.

Vi skal i det følgende ta for oss noen av de mer betydelige forandringer som ble gjort med enkelte av spørsmålssekvensene.

Husholdningen. I prøveundersøkelsen ble det gjort en meget omfattende kartlegging av husholdningsmedlemmenes personkjennermerker og slektskapsforhold til IO. Spørsmålene viste seg å være tunge å administrere, og gi en informasjonsmengde som klart lå over hva som kan nyttiggjøres og hva som kreves for våre analyseformål. I hovedundersøkelsen ble husholdningsopplysningene dekket gjennom enklere spørsmål, (spm. 20-24 vedlegg 2).

Flytting. Kartleggingen av flytting og flyttemotiver tilla vi, naturlig nok, stor vekt i undersøkelsen. Oppgitt(e) grunn(er) til hovedflyttingen ble i prøveundersøkelsen kartlagt gjennom åtte spørsmål. Vi stilte innledningsvis to åpne spørsmål der IO redegjorde for årsakene til flyttingen. Intervjuer skrev ned svarene og grupperte dem under en eller flere av seks oppstilte hovedkategorier. Hver av hovedkategoriene ledet til nye spørsmål der IO ved hjelp av kort, som var påført nyanserte svarkategorier, kunne gi mer detaljerte opplysninger om flyttemotivene. Vi valgte her å skille mellom flyttegrunner som var knyttet til IO selv og flyttegrunner knyttet til eventuelle andre i husholdningen.

Hovedtrekkene i dette prinsippet beholdt vi i hovedundersøkelsen, (spm. 26-35 vedlegg 2), men med to vesentlige endringer.

- i) Vi valgte å ikke skille mellom flyttegrunn for IO og for andre husholdningsmedlemmer. Erfaringene tyder på at en slik distinksjon fungerer vilkårlig.
- ii) I de detaljerte motivspørsmålene ble det ofte angitt to eller flere motiver innenfor samme motivgruppe. I hovedundersøkelsen gav vi anledning til å oppgi inntil tre flyttegrunner innen hver motivgruppe og la vekt på at motivene ble rangert etter viktighet.

I prøveundersøkelsen kartla vi IO's flyttehistorie med angivelse av flyttegrunn for de inntil tre siste flyttingene forut for hovedflyttingen. Bakgrunnen for et slikt opplegg var å kunne utføre analyser ut fra hypotesen om at flyttegrunn varierer med livssyklusfase og type flytting i flyttekarrieren.

I hovedundersøkelsen valgte vi å utelukke spørsmålene om grunner for tidligere flyttinger. Begrunnelsen for dette var først og fremst at kartlegging av flyttegrunner er en vanskelig oppgave som krever flere spørsmål. Resultatene fra prøveundersøkelsen viste dette klart ved at svarene ble for generelle og for dårlige. En vet dessuten at selektiv glemsels-effekt ytterligere vil forringe verdien av opplysninger om flyttegrunner fra lang tid tilbake.

Helseforhold. Helseforholdene i IO's husholdning ble i prøveundersøkelsen viet relativt stor oppmerksomhet. Vi forsøkte å kartlegge husholdningsmedlemmenes helsetilstand, behandlingsmuligheter på bostedet og helsemessige konsekvenser av flyttingen for den/de med nedsatt helse. Bakgrunnen for at vi dekket dette aspektet relativt godt, var usikkerhet omkring flytteres helsetilstand og i hvilken grad helseforhold var medvirkende årsak til flytting. Prøveundersøkelsen viste at bare 3-4 prosent av flytterne oppgav helseforhold som flyttemotiv. Dessuten kunne vi ut fra enkle tabellkjøringer på materialet konstatere at variasjonsbredden i svarene var svært liten.

I hovedundersøkelsen er helseforhold en av motivgruppene ved kartlegging av flyttegrunner. Av denne grunn valgte vi å ta med ett spørsmål om flyttingens konsekvenser for helseforholdene (spm. 36, vedlegg 2). Spørsmålet ble bare stilt til personer som hadde oppgitt helseforhold som en grunn til flyttingen.

Kontaktforhold. I prøveundersøkelsen dekket vi kontaktforhold med 17 spørsmål. Bakgrunnen for å ha med dette emnet var en antakelse om at kontaktmønster og kontakthypighet på og utenfor bostedet kunne ha betydning for beslutningen om å flytte og spesielt påvirke valget mellom alternative flyttemål.

Vi utelot denne problemstillingen i hovedundersøkelsen. Dels syntes den å være perifer. Dels syntes det vanskelig å få den tilfredsstillende dekket. Etablering av kontakter eller endring av kontaktmønster foregår vanligvis over lengre tid. Flyttemotivundersøkelsen, der flytterne oppsøkes relativt kort tid etter etableringen på et nytt bosted, synes derfor ikke å egne seg for en slik kartlegging.

I hovedundersøkelsen begrenset vi oss til å ta med spørsmål om deltakelse i lags- og foreningsvirksomhet før flyttingen (spm. 70 og 71, vedlegg 2).

Utdanning. Også gruppen utdanning viste seg å være for stort lagt opp, med 15 spørsmål i prøveskjemaet. Noen av spørsmålene som angikk andre husholdningsmedlemmer syntes IO å ha dårlige forutsetninger for å besvare. Dessuten ville opplysningene være perifere for de fleste analyseformål. I hovedskjemaet (spm. 98-102, vedlegg 2) konsentrerte vi oss om IO's utdanning, med noe mer vekt på utdanningsplaner enn i prøveskjemaet.

Økonomi. Kartlegging av de økonomiske forholdene vurderte vi som viktig både for beskrivelse av "sosioøkonomisk status" og som et sentralt kjennemerke ved kartlegging av effekter av flyttingen. I prøveundersøkelsen planla vi denne spørsmålssekvensen ut fra en frykt for at spørsmål om økonomi lett kunne vekke uvilje hos IO. Vi unngikk bevisst å nevne inntektsbeløp ved å la IO få seg forelagt et kort hvor det var påført svarkategorier. IO kunne så velge svarkategori og oppgi svaret i kode.

Erfaringene fra prøveundersøkelsen var overraskende på dette punktet. IO-ene var langt mer åpne og samarbeidsvillige enn hva vi antok. Visse vanskeligheter med å huske tall, særlig

boutgifter, gjorde at det i mange tilfeller ble trukket fram regnskap og selvangivelser som grunnlag for svaret, eller at spørsmålet ble diskutert med andre i husholdningen. Resultatet av disse erfaringene var at vi i hovedundersøkelsen (spm. 144-157, vedlegg 2) valgte å operere åpent med tall for inntekt og utgifter og la delvis opp til at intervjuer og IO i fellesskap beregnet rådighetsbeløpet. For å lette dette arbeidet og spare tid bad vi i IO-brevet om at IO på forhånd gjorde et overslag over sine og/eller husholdningens boutgifter.

4.5.4 Bruk av vurderingsspørsmål

Vi utformet prøveeskjemaet ut fra den antakelsen at vi ville få sikrere opplysninger ved å redusere omfanget av vurderingsspørsmål til fordel for objektive kartlegginger. Ut fra enkle analyser av dataene fra prøveundersøkelsen valgte vi i hovedundersøkelsen i noe større grad å ta inn vurderingsspørsmål, hovedsakelig som supplement til objektiv kartlegging. Eksempel på dette er hovedundersøkelsens spørsmål 45-47 (vedlegg 2). Her ville vi med små anstrengelser i et nøtteskall samle IO's subjektive oppfatning av effektene av flyttingen. Spørsmålene 46 og 47 gir dessuten den eneste anledning til direkte rangering av de forskjellige effektene etter viktighet.

4.5.5 Tre eksempler på vanskelige spørsmål

Et av formålene med prøveundersøkelsen var å vurdere utformingen av en del spørsmål. Dette gjaldt dels spørsmålsformuleringer, dels lukking av åpne spørsmål eller testing av allerede utformede svaralternativer.

Vi oppnådde å lukke de spørsmål vi mente det var ønskelig å lukke (stille spørsmålene med ferdige svaralternativer). Videre oppnådde vi å supplere eller omarbeide en del svarkategorier.

Mange spørsmål ble helt utelukket fra hovedundersøkelsen, og noen nye spørsmål ble tatt inn. Om vi ser bort fra at enkelte spørsmål ble splittet opp i flere mindre mens andre ble slått sammen, reduserte vi i hovedundersøkelsen prøveundersøkelsens skjema for flyttere med ca. 40 spørsmål eller ca. 20 prosent. Prosentvis var reduksjonen noe større for ikke-flytterskjemaet.

Vi vil her gå nærmere inn på bakgrunnen for noen viktige typer av endringer, vist ved tre eksempler.

Eksempel 1: Spørsmål som IO har manglende forutsetninger for å besvare

Spørsmål 16 (prøveundersøkelsen)

Kan De oppgi hvor lang tid til sammen
Deres hovedforsørger hadde vært under
utdanning. Regn med all utdanning,
allmennutdanning såvel som yrkes-
utdanning. Oppgi antall år (inkl.
folkeskole)

Antall år

--	--

Det viste seg at IO ofte hadde manglende forutsetninger for å besvare spørsmålet. Litt overraskende var det å konstatere at dette spørsmålet kanskje mer enn noe annet bragte IO i en slags forlegenhet. At IO's foreldregenerasjon gjennomgående har lite utdanning avfødte påfallende mange unnskyldende eller forklarende kommentarer. IO hadde i mange tilfeller små forutsetninger for å besvare spørsmålet. Effekten av glemsel og manglende detaljkunnskaper gjorde seg gjeldende.

På dette grunnlaget valgte vi i hovedundersøkelsen en mindre krevende formulering (spm. 5, vedlegg 2).

Eksempel 2: Spørsmål der svarene er vanskelige å tolke.

Spørsmål 17 (prøveundersøkelsen)

Hvordan vil De stort sett si at de økonomiske forholdene i oppveksthjemmet Deres var?

(LES OPP SVARALTERNATIVENE 1-5)

Svært gode
Gode
Middels
Dårlige
Svært dårlige
Svært varierende

Spørsmålet var ment å inngå som et element i kartlegging av sosioøkonomisk status under oppveksten. Slik spørsmålet er formulert, er det ikke klart hvilken referanse som legges til grunn for vurderingene. Erikson (1971, s. 43) drøfter påliteligheten av et liknende spørsmål i Låginkomstutredningen:

"Hade Er familj det svårt ekonomiskt under Er uppvexttid?"

IO kan nytte som referanse en eller annen familie han/hun kjente til i oppveksttiden. Referansen kan også være IO's egen eller en annen families situasjon i dag. I Låginkomstutredningen gav en i instruksjonen beskjed om at dersom diskusjon oppstod omkring valg av referanse, skulle vurderingen foretas med referanse til forholdene i oppveksttiden. Instruksjonen viste seg sjelden å komme til anvendelse, da diskusjonen om referansen som regel uteble.

Vi overveide som en løsning å innarbeide en liknende instruks i selve spørsmålet. Men problemet ville fortsatt være uløst. Vi ville ikke få vite om referansen var familie(r) med eller uten økonomiske vanskeligheter. Overveielsene resulterte i at spørsmålet ble utelukket fra undersøkelsen.

Eksempel 3: Spørsmålsformulering som skaper vanskeligheter i intervjusituasjonen.

Spørsmål 48 (prøveundersøkelsen)

Kan vi først få vite hvor mange steder De i alt har bodd etter at De fylte 16 år. Regn ikke med nåværende bosted.

Antall steder _____

(REGN IKKE MED FERIEOPPHOLD, VERNEPLIKTSTJENESTE ETC. ELLERS ALLE BOSTEDER)

Spørsmål 49 (prøveundersøkelsen)

Hvilket sted/hvilke steder var dette?
Oppgi stedsnavn og kommune

(START MED FORRIGE BOSTED. TA MED INNTIL DE SYV SISTE BOSTEDER)

(DERSOM FLERE ENN ETT STED)

Vi vil også gjerne vite hvilket år De flyttet til stedet/hvert sted.

Kan vi også få vite hva slags sted/steder dette var?

(VIS KORT NR. 10)

Bo- sted nr.	Steds- navn	Kommune	År	Steds- type
1	_____	_____	__ __	__
2	_____	_____	__ __	__
3	_____	_____	__ __	__
4	_____	_____	__ __	__
5	_____	_____	__ __	__
6	_____	_____	__ __	__
7	_____	_____	__ __	__

Spørsmål 49 er ett av flere eksempler på at vi i prøveundersøkelsen forsøkte å komprimere spørsmålene for mye.

Fra intervjuerne fikk vi bl.a. følgende kommentarer: "Spørsmålet er klosset formulert og vil være altfor tidkrevende." "Var vel unødvendig når IO oppga "ett sted" i spm. 48." "IO syntes det var bakvendt at en skulle begynne med forrige bosted, og gå bakover i tiden."

Mengden av kommentarer og de mange ulike aspektene som kommenteres, indikerer at spørsmålet på flere punkter skapte vansker både for IO og for intervjuer. Allerede tolkingen av spørsmålet byr på problemet: Hva er et bosted og hva er kriteriet på skifte av bosted? Instruksen gav ikke tilfredsstillende svar på spørsmålet. Definisjon av bosted er behandlet i kap. 4.2 (vedlegg 1).

For best mulig å imøtekomme kommentarene, valgte vi i hovedundersøkelsen å splitte opp i flere enkle spørsmål, og la større vekt på å instruere om hvem spørsmålene skulle stilles til (spm. 6-19, vedlegg 2).

5. SLUTTORD OM PRØVEUNDERSØKELSEN

Vi kan slå fast at prøveundersøkelsen ikke bare har muliggjort forbedringer av undersøkelsesopplegget for Flyttemotivundersøkelsen 1972. Den har vært en nødvendig forutsetning for å oppnå et faglig forsvarlig resultat. Det gjelder blant annet løsningen av spesielle problemer med oppfølging av vårt meget mobile flytterutvalg. Vi fikk utarbeidd en framgangsmåte for oppfølging av intervjuobjektene som, med en rimelig forlengelse av intervjuperioden, gav en svarprosent på nesten 80 for flytterne. Dette anser vi som både økonomisk og faglig tilfredsstillende. Prøveundersøkelsen gav grunnlag for arbeidet med å finne en anvendelig løsning på noen av undersøkelsens helt sentrale definisjoner, som "hovedflytting" og "sted/bosted". Videre la den grunnlaget for det endelige valget av problemstillinger og emneområder, og for utforming av skjema og instruks.

Av erfaringer som vi tror kan ha generell interesse ved planlegging av prøveundersøkelser, nevner vi følgende forhold:

i) Merknader fra intervjuere og intervjuobjekter

Vi la større vekt på å innhente reaksjoner på et høyt detaljeringsnivå fra intervjuere og intervjuobjekter enn hva som er vanlig i Byråundersøkelser. Som avslutning på intervjuet stilte vi to spørsmål til IO om synspunkter på intervjuet. Videre gav vi, på skjemaets siste side, plass til løpende merknader til enkeltspørsmål fra intervjueren som et supplement til intervjuerens rapportskjema. Vi vil anbefale denne framgangsmåten. Vi vil også anbefale at det for enkelte undersøkelser legges vekt på å innhente løpende kommentarer fra IO under intervjuet. Dette kan gjøres ved å opplyse IO på forhånd om at intervjuet også skal tjene til utprøving av undersøkelsesopplegget.

ii) Antall intervjuer i prøveundersøkelser

Det spesielt store utvalget i prøveundersøkelsen ble valgt først og fremst av hensyn til de planlagte analysens av flyttinger til og fra Indre Østfold. Det viste seg at utvalgsstørrelse og utvalgsplan, i langt sterkere grad enn vi ventet, var til direkte nytte i prøveundersøkelsen. I prøveundersøkelser legges det først og fremst vekt på å hente erfaringer fra forskjelligartede strøk av landet. Vanligvis gjennomføres disse med utvalg på om lag 100 IO fordelt med en håndfull på hver av intervjuerne. Vi tror at så få prøveintervju pr. intervjuer for enkelte undersøkelser, blant andre Flyttemotivundersøkelsen, ikke kan gi tilstrekkelig realistisk prøve på mulige vansker i feltarbeidet. Den spesielle utvalgsplanen gav oss meget nyttige erfaringer med hensyn til vanskene med oppfølging av flytterne. Intervjuingen av om lag 20 IO i hver av kommunene Marker og Askim viste klart nødvendigheten av en streng oppfølgingsplan og gav ideer til hvordan den kunne utformes.

iii) Planleggerens deltakelse i intervjuingen

Som planleggere av undersøkelsen skaffet vi oss meget verdifulle erfaringer ved selv å gjennomføre om lag 50 intervjuer. Dette gav oss førstehåndskjennskap til hvordan spørreskjema, instruks og enkeltspørsmål fungerte. Vi vil framheve som helt sentralt i en prøveundersøkelse, at planleggeren personlig bør gjennomføre et større antall intervjuer.

iv) Retningslinjer for prøveundersøkelser

Vi erfarte at den tiden som var avsatt til bearbeiding av prøveundersøkelsens data og forberedelser av hovedundersøkelsen var for knapp. Dels skyldtes dette spesielle forhold som planlegging av spesielle analyser på prøvematerialet og vanskeligheter med oppfølging av flytterne. Dels skyldtes det savnet av skriftlige instruksjoner om hvordan en bør nyttiggjøre seg de muligheter som en prøveundersøkelse gir. Vi tror det vil svare seg både økonomisk og faglig om det for Byråets prøveundersøkelser utarbeides en mer detaljert prosedyre med hensyn til innhenting og bearbeiding av erfaringer fra intervjuerne, intervjuobjektene og planleggerne.

LITTERATURLISTE FOR VEDLEGG 1

- Andersen, A.S. og T. Houg (1973): Rapporter fra prøveundersøkelser. Levekårsundersøkelsen. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 73/29
- Borge, T. (1969): En rapport om norske flergangsflyttinger 1966. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 69/5
- Dagsvik, J. (1972): Utvalgsplan for Flyttemotivundersøkelsen 1972; prøveundersøkelse. Statistisk Sentralbyrå, notat JD/WA, 4/4-72
- Dahl, G. (1973): Om frafallsproblemet ved statistiske undersøkelser. En drøfting av problemet spesielt i forbindelse med forbruksundersøkelser. Statistisk Sentralbyrå, Metodehefte nr. 4, ANO IO 73/3
- Erikson, R. (1971): Uppväxtförhållanden och social rörlighet. Kapitel 6 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmänna Förlaget, Stockholm
- Faye, A. (1971): Forberedt innlegg om prøveundersøkelser. Rapport fra Nordisk seminar i datainnsamlingsteknikk. Kongsberg, Norge, 22.-25. mars 1971
- Hedman, B. og C. Lagerkvist (1971): Hovedinnlegg om prøveundersøkelser. Rapport fra Nordisk seminar i datainnsamlingsteknikk. Kongsberg, Norge, 22.-25. mars 1971
- Lingsom, S.P. og O. Olsen (1972): Boligundersøkelse 1973. Rapport fra prøveundersøkelsen. Statistisk Sentralbyrå, maskinskrevet notat SPL/OO/WA, 3/11-72
- Moser, C.A. and G. Kalton (1971): Survey Methods in Social Investigation. Heinemann Educational Books Limited. London
- Otnes, B. (1974): Rapporter fra prøveundersøkelser. Forbruksundersøkelse blant studenter og skoleungdom. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 74/20
- Stordahl, E. (1974): Flytting til og fra kommuner i 121 Askim/Mysen handelsdistrikt i 1971. En prøveundersøkelse for Flyttemotivundersøkelsen 1972. Statistisk Sentralbyrå. Notat, del 2 av hovedfagsoppgave i samfunnsgeografi
- Tamsfoss, S. (1970): Om bruk av stikkprøver ved Kontoret for intervjuundersøkelser. Statistisk Sentralbyrå. ART 37
- Thomsen, I. (1971): Noen feilkilder ved statistiske undersøkelser med særlig vekt på frafall. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 71/8
- Thomsen, I. og S. Høst (1973): Rutiner ved intervjukontoret. Statistisk Sentralbyrå, ANO IB 73/1

Statistisk Sentralbyrå
Kontoret for intervjuundersøkelser
Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. 41 38 20, 41 36 60

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

Prosjektnr.	5	6	Ko1.
Utvalgsområdenr.			1- 2
IO nr.			3- 5
Korttype	0	1	6- 8
		0	9-10
			11

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972

FLYTTERE

IO's navn _____

Adresse _____

For Byrådet

Fødselsdag,-mnd.,-år						Personnummer			

12-22

Intervjuet ble foretatt: Dato ____/____ 1972

Intervjutid fra kl. ____ til kl. ____, i alt antall minutter:

--	--	--

 23-25

I alt ble IO oppsøkt antall ganger:

--

 26

Intervjuer nr. _____

Intervjuerens navn _____

ORIENTERING

I denne undersøkelsen vil vi se spesielt på den siste flyttingen
De har foretatt mellom to kommuner. Det gjelder flyttingen hit til

_____ kommune fra Deres forrige bostedskommune

som var _____ kommune

(SPØR IO HVILKEN KOMMUNE HAN/HUN FLYTTET FRA.)

Gjennom hele undersøkelsen vil vi særlig søke opplysninger om tre forhold: Situasjonen umiddelbart før flyttingen, selve flyttingen og situasjonen der De bor nå. Før vi går løs på dette, vil vi først stille noen spørsmål om Deres oppvekst.

Tilflyttingskommune _____

For Byrået

Fraflyttingskommune _____

For Byrået

IO'S OPPVEKST (INNTIL FYLTE 16 ÅR)

1. Hvor bodde De det meste av tiden for De fylte 16 år?

Sted _____

Kommune _____

For Byrået

2. (VIS KORT NR. 1)

Hva slags sted var dette bostedet da De vokste opp der?

- 39
- 1 Spredtbygd
2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
4 Større by (20 000-100 000 innb.)
5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9 Vet ikke

3. Hvor mange steder hadde De bodd på før De fylte 16 år?

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD O.L. REGNES IKKE MED.]

- 40
- 1 Bare ett sted
2 To steder
3 Tre steder
4 Fire eller flere steder

4. Hvilket yrke hadde Deres hovedforsørger under mesteparten av Deres oppveksttid?

Yrke _____

Yrkeskode

5. Hadde Deres hovedforsørger noen utdanning utover vanlig folkeskole?

- 43
- 1 Ja
2 Nei

BOSTEDER ETTER FYLTE 16 ÅR

Vi ønsker et par opplysninger om noen av Deres bosteder etter at De fylte 16 år.

6. Kan vi først få vite hvor mange bosteder De i alt har hatt etter at De fylte 16 år?

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD, VERNEPLIKTTJENESTE O.L. REGNES IKKE MED]

- 44
- 1 To bosteder
2 Tre bosteder
3 Fire bosteder
4 Fem eller seks bosteder
5 Sju til ni bosteder
6 Ti eller flere bosteder

7. (VIS KORT NR. 1)

Hva slags sted bor De på nå?

- 45
- 1 Spredtbygd
2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
4 Større by (20 000-100 000 innb.)
5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9 Vet ikke

8. Når flyttet De hit? Oppgi måned og år

46-47 Måned nr.
48-49
19 Årstall

9. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrået

10. (VIS KORT NR. 1)

Hva slags sted var Deres forrige bosted?

- 54
- 1 Spredtbygd
2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
4 Større by (20 000-100 000 innb.)
5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9 Vet ikke

11. Når flyttet De til Deres forrige bosted? Oppgi måned og år

55-56 Måned nr.
57-58
19 Årstall

Født på stedet

12. DERSOM DET ER SVART "TO BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 6: ELLERS:

→ 20
→ 13

13. Hvor hadde De Deres tredje siste bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrået

14. [VIS KORT NR. 1]

Hva slags sted var Deres tredje siste bosted? (Slik det var da De bodde der.)

- 63
1	☐	Spredtbygd
2	☐	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	☐	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	☐	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	☐	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9	☐	Vet ikke

15. Når flyttet De dit? Oppgi måned og år

64-65

☐	☐	Måned nr.
--------------------------	--------------------------	-----------

66-67

19	☐	Årstall
----	--------------------------	---------

Født på stedet

16. DERSOM DET ER SVART "TRE BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 6: ELLERS:

→ 20
→ 17

17. Hvor hadde De Deres fjerde siste bosted:

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

☐	☐	☐	☐	68-71
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------

18 [VIS KORT NR. 1]

Hva slags sted var Deres fjerde siste bosted? (Slik det var da De bodde der.)

- 72
1	☐	Spredtbygd
2	☐	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	☐	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	☐	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	☐	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9	☐	Vet ikke

19. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

73-74

19	☐	Årstall
----	--------------------------	---------

Født på stedet

HUSHOLDNINGEN

Vi vil nå stille noen spørsmål om den husholdningen De tilhører i dag og den De tilhørte i forrige bostedskommune.

20. Først vil vi gjerne vite om De selv var gift, tidligere gift eller ugift like før De flyttet, og om De er det samme i dag.

- 75 76
	Før	I dag	
1	☐	☐	Gift
2	☐	☐	Tidligere gift
3	☐	☐	Ugift

21. Hvor mange personer var det i husholdningen i forrige bostedskommune og hvor mange er det i den husholdningen De tilhører i dag? (TIL HUSHOLDNINGEN REGNES VANLIGVIS DE PERSONER SOM BOR I SAMME LEILIGHET OG VANLIGVIS SPISER SAMMEN)

- 77 78
	Før	I dag	
1	☐	☐	Bare IO
2	☐	☐	To personer
3	☐	☐	Tre personer
4	☐	☐	Fire personer
5	☐	☐	Fem personer
6	☐	☐	Seks personer
7	☐	☐	Syv personer
8	☐	☐	Åtte personer
9	☐	☐	Ni eller flere persone

22. Til intervjueren:

ER DET PÅ SPM. 21 SVART "BARE IO" BADE I DAG OG FØR FLYTTING? Ja → 26 Nei → 23

23. Kan vi få vite de forskjellige husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til Dem. (FOR EGNE HJEMMEBOENDE BARN: SPØR OGSÅ OM ALDER. FØR OPP I RUTENE TALLET PÅ BARN SOM FALLER I HVER ALDERSGRUPPE)

Korttype 020 Kol. 9-11

	Før	I dag	
IO's far	☐	☐	12-13
IO's mor	☐	☐	14-15
Ektefelle	☐	☐	16-17
Ektefelles far (svigerfar)	☐	☐	18-19
Ektefelles mor (svigermor)	☐	☐	20-21
Tallet på egne, hjemmeboende barn 16 år og over	☐	☐	22-23
Tallet på egne, hjemmeboende barn 7-15 år	☐	☐	24-25
Tallet på egne, hjemmeboende barn 3-6 år	☐	☐	26-27
Tallet på egne, hjemmeboende barn 0-2 år	☐	☐	28-29
Tallet på IO's hjemmeboende søsken	☐	☐	30-31
Andre (antall)	☐	☐	32-33

24. Til intervjueren:

ER DET PÅ SPM. 21 SVART "BARE IO" ENTEN I DAG ELLER FØR FLYTTING? SVART "BARE IO" I DAG → 25 SVART "BARE IO" FØR FLYTTING → 26

FLYTTEMOTIVER

I en del spørsmål framover skal vi ta for oss den flyttingen vi nevnte innledningsvis. Det gjelder altså flyttingen fra

_____ kommune til _____ kommune

25. Skyldtes flyttingen forhold som angikk bare Dem personlig, som angikk hele husholdningen eller som angikk bare andre husholdningsmedlemmer og ikke Dem selv?

- 34
1	☐	Forhold som bare angikk Dem personlig
2	☐	Forhold som angikk <u>hele</u> husholdningen
3	☐	Forhold som angikk bare andre husholdningsmedlemmer og <u>ikke</u> Dem selv

31. (VIS KORT NR. 4)

De har vært inne på boligforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med boligforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste

	56-57	58-59	60-61	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
01				Ble oppsagt fra boligen, tidsbegrenset leiekontrakt
02				Boligen brant, ble kondemnert
03				Boligen var for liten
04				Boligen var for stor
05				Boligen var for dyr
06				Boligen var umoderne, dårlig
07				Ønsket å bo i en annen hustype
08				Fikk tilbud om bedre bolig på tilflyttingsstedet
09				For å få egen leilighet/hus
10				Boligen var lite egnet for barn
11				Dårlig forhold til hus-eier
12				Bodde i tjenestebolig/ arbeidsgivers bolig
13				Var ikke mulig å få bolig på stedet
14				Annet (spesifiser):

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

32. (VIS KORT NR. 5)

De har vært inne på bosteds- og miljøforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med bosteds- og miljøforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	62-63	64-65	66-67	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
01				Ønsket å bo mer sentralt
02				Ønsket å bo mindre sentralt
03				Ønsket bedre/flere fritidsmuligheter
04				Ønsket bedre muligheter for lek og utfoldelse for barn
05				Farlige trafikkforhold på stedet
06				Mye støy og forstyrrelser på stedet

	62-63	64-65	66-67	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
07				Sterk forurensning på stedet
08				Dårlig klima på stedet
09				Dårlig miljø på stedet
10				Dårlig miljø på stedet spesielt for barna
11				Kjente ikke folk på stedet
12				Trivdes ikke i boligområdet/på stedet
13				Ønsket miljøforandring, ønsket å prøve noe nytt
14				Ønsket å bo nærmere familie eller venner
15				Ønsket å bo i et roligere strøk
16				Annet (spesifiser):

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

33. (VIS KORT NR. 6)

De har vært inne på familieforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med familieforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	68	69	70	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1				Giftermål
2				Familieførkning
3				Barna/noen av barna flyttet hjemmefra
4				Flyttet selv hjemmefra
5				Skilsmisse/separasjon
6				Dødsfall
7				Uoverensstemmelse i familien
8				Flyttet etter andre familiemedlemmer
9				Annet (spesifiser):

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

34. (VIS KORT NR. 7)

De har vært inne på service- og kommunikasjonsforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med service- og kommunikasjonsforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	71	72	73	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1				Ønsket å bo mer sentralt
2				Dårlig servicetilbud på stedet
3				Farlige trafikkforhold på stedet
4				Langt til nødvendige kontor eller forretninger
5				Langt til nærmeste offentlige kommunikasjonsmiddel (båt, buss, tog o.l.)
6				Dyre eller ubehagelige reiser
7				Sjeldne ruteavganger
8				Dårlige eller ingen vei-forbindelse
9				Annet (spesifisér):

(GÅ TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

35. (VIS KORT NR. 8)

De har vært inne på helseforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med helseforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	74	75	76	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1				Dårlig helsetjeneste på stedet
2				Kunne ikke få behandling på stedet
3				Ønsket å skifte klima av helsemessige grunner
4				Skulle pleie/hjelpe syke familiemedlemmer på tilflyttingsstedet
5				Måtte bytte arbeid p.g.a. helsen
6				Måtte bytte bolig p.g.a. helsen
7				Annet (spesifisér):

(NB: ALLE SOM HAR FATT SPM. 35 SKAL OGSÅ HA SPM. 36)

36. Mener De at flyttingen har ført til forbedring eller forverring med hensyn til helseforholdene?

(LES OPP SVAR-MULIGHETENE)

- 77
1	☐	Sterk forbedring
2	☐	Forbedring
3	☐	Både forbedring og forverring
4	☐	Forverring
5	☐	Sterk forverring
6	☐	Ingen forandring
9	☐	Vet ikke

MOTIVER FOR STEDSVALGET

37. (VIS KORT NR. 9)

Vi har nå fått vite hvorfor De/dere besluttet å flytte. På kortet har vi listet opp noen mulige grunner til at De/dere valgte å flytte nettopp hit til dette stedet. Kan De si hvilken grunn som passer best.

Korttype 030 Kol. 9-11

- 12-13
01	☐	Eneste eller nærmeste stedet det var mulig å skaffe brukbar bolig
02	☐	Bedre boligtilbud her enn andre steder
03	☐	Eneste eller nærmeste stedet med brukbare arbeidsmuligheter
04	☐	Bedre arbeidsmuligheter her enn andre steder
05	☐	Eneste eller nærmeste stedet med brukbare skoletilbud
06	☐	Bedre skoletilbud her enn andre steder
07	☐	Ble beordret eller forflyttet hit
08	☐	Nær slekt og venner/gode muligheter for kontakt med andre
09	☐	Har selv/ektefelle har tidligere bodd på stedet
10	☐	Kulturtilbudet (kino, teater etc.)
11	☐	Tilbudet av butikker og annen service
12	☐	Klimaet/omgivelsene
13	☐	Rene tilfeldigheter (spesifisér):

14 Andre grunner (spesifisér):

38. Var det noen gang på tale å flytte andre steder enn hit?

- 14
1	☐	Ja
2	☐	Nei

39. (VIS KORT NR. 10)

Hvordan fikk De/dere den kunnskapen om dette stedet som gjorde at det kom på tale å flytte hit? Dersom det er flere måter, nevnt bare den viktigste.

- 15
- 1 Gjennom slekt og venner på stedet
- 2 Gjennom arbeidsgiver, firma eller forretningsforbindelser på stedet
- 3 Gjennom radio/TV
- 4 Gjennom annonser
- 5 Gjennom aviser, blader
- 6 Gjennom arbeidsformidlingen
- 7 Fikk kunnskap på annen måte (spesifiser):
- _____
- _____
- _____

40. Var De godt kjent, litt kjent eller ikke kjent i det hele tatt med dette stedet før De kom hit?

- 16
- 1 Godt kjent
- 2 Litt kjent
- 3 Ikke kjent i det hele tatt

41. Kan De angi omtrent hvor stor avstand det er mellom Deres bosted i dag og Deres bosted før flyttingen? Angi avstand i mil langs vei.

- 17
- 1 Mindre enn to mil
- 2 2 - 4 mil
- 3 5 - 9 mil
- 4 10 - 19 mil
- 5 20 - 49 mil
- 6 50 mil eller mer
- 9 Vet ikke

ØKONOMISK STØTTE

42. Fikk De/husholdningen noen form for økonomisk støtte i forbindelse med flyttingen?

- 18
- 1 Ja → 43
- 2 Nei → 44

43. Hvem fikk De/husholdningen denne støtten gjennom? Dersom De har fått støtte fra flere hold, er vi bare interessert i den De selv mener er den viktigste.

- 19
- 1 Gjennom familie eller slektninger
- 2 Gjennom arbeidsgiver
- 3 Gjennom offentlig arbeidsformidling
- 4 Gjennom andre organisasjoner enn 2 og 3
- 5 Gjennom andre (spesifiser):
- _____
- _____
- _____

OPPLEVELSE AV FLYTTINGEN

44. Vi vil gjerne vite hva De synes om noen sider ved flyttingen. Kan De si om noe av det følgende var problemfylt, ikke problemfylt eller både og:

- å finne noen til å overta den boligen De flyttet fra?
- å skaffe penger til å dekke utgiftene ved flyttingen?
- å løsrive Dem fra bostedet og miljøet der?
- forberedelsene og gjennomføringen av selve flyttingen?
- tilpasse Dem et nytt sted og nye miljøer?
- å ferdes i uferdig hus og omgivelser på tilflyttingsstedet?

	1	2	3	4	
Problemfylt	Både og	Ikke problemfylt	Ikke aktuelt		
					20
					21
					22
					23
					24
					25

VURDERING AV RESULTATENE AV FLYTTINGEN

45. Mener De at flyttingen har ført til at De/dere har fått det dårligere, omtrent som før eller bedre når det gjelder følgende forhold: (LES OPP HELE LISTEN FOR IO)

	1	2	3	
	Dårligere	Som før	Bedre	
01 Arbeidsforhold				26
02 Egen/andres arbeidsreide				27
03 Økonomi				28
04 Råderett over bolig				29
05 Boligstandard				30
06 Familieforhold				31
07 Kontakt med slekt og venner				32
08 Omgivelser, klima				33
09 Muligheter for aktivitet og utfoldelse for barn				34
10 Muligheter for en rolig livsform				35
11 Kulturtilbud(kino, teater etc.)				36
12 Servicetilbud(butikker etc.)				37
13 Råderett over egen tid				38
Er det noe annet De vil nevne? (spesifiser):				
14 _____				39
15 _____				40
16 _____				41

(DERSOM DET ER KRYSSSET I SPALTE 1, "DÅRLIGERE", FOR TO ELLER FLERE FORHOLD, STILLES SPM. 46. ELLERS GÅ TIL SPM. 47)

46. Hvilken av forandringene til det dårligere mener De er den viktigste? 42-43 Forhold nr.

(DERSOM DET ER KRYSSSET I SPALTE 3, "BEDRE", FOR TO ELLER FLERE FORHOLD, STILLES SPM. 47. ELLERS GA TIL SPM. 48)

47. Hvilken av forandringene til det bedre mener De er den viktigste? 44-45
 Forhold nr.
48. Mener De at De/husholdningen stort sett har det bedre eller dårligere i dag enn før De/dere forlot forrige bostedskommune? 46
 1 Bedre
 2 Omtrent som før
 3 Dårligere
49. Tror De at flyttingen ville kommet i stand dersom De kunne tatt hensyn til de erfaringene De har i dag? 47
 1 Ja, helt sikkert → 51
 2 Ja, antakelig → 51
 3 Vet ikke → 52
 4 Nei, antakelig ikke → 50
 5 Nei, helt sikkert ikke → 50
50. Hvorfor ville De ikke ha flyttet? Dersom det er flere grunner, oppgi bare den viktigste. 48
 1 Stiller andre krav til bostedet i dag enn da jeg/vi flyttet → 52
 2 Forventningene til dette stedet er ikke blitt oppfylt → 52
 3 Familiesituasjonen har endret seg siden jeg/vi flyttet → 52
 4 Det har skjedd forandringer på det stedet vi flyttet fra → 52
 5 Andre grunner, (spesifisér):

 _____ → 52
51. Tror De at De ville ha flyttet hit til dette stedet, til et annet sted i denne kommunen eller til en annen kommune? 49
 1 Hit til dette stedet
 2 Til et annet sted i denne kommunen
 3 Til en annen kommune
52. Hvilket sted føler De Dem alt i alt sterkest knyttet til? 50
 1 Nåværende bosted
 2 Annet sted:
 Sted _____
 Kommune _____
 For Byrådet 51-54
 3 Føler ingen sterk tilknytning til noe sted
 9 Vet ikke
- FRAMTIDIG FLYTTING**
53. Alt tatt i betraktning, vil De i dag si at De er tilfreds med å bo her på stedet, eller ville De egentlig bodd på et annet sted? 55
 1 Tilfreds med å bo her på stedet
 2 Både og
 3 Ville egentlig bodd på et annet sted
 9 Vet ikke

54. Tror De at De kommer til å flytte fra dette stedet? 56
 1 Ja, helt sikkert → 56
 2 Ja, antakelig → 56
 3 Vet ikke → 59
 4 Nei, antakelig ikke → 55
 5 Nei, helt sikkert ikke → 55

55. Hva er det særlig som gjør at De regner med å bli boende på dette stedet? Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

57-58
 For Byrådet

→ 59

56. Hvorfor regner De med å flytte igjen? Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste

59-60
 For Byrådet

57. Hvor lenge tror De at De blir boende her på stedet før De flytter? 61
 1 0-1 år → 58
 2 2-4 år → 58
 3 5 år eller mer → 59
 9 Vet ikke → 59

58. Har De faste planer om å flytte herfra? 62
 1 Ja
 2 Nei

BOLIG OG BOSTED/FORRIGE BOSTEDSKOMMUNE

Vi vil nå stille noen spørsmål om boligforholdene og om bostedet Deres i forrige bostedskommune.

59. (VIS KORT NR. 11) 63
 1 Våningshus på gårdsbruk
 2 Frittliggende enebolig
 3 Kjedehus, rekkehuis, inkl. vertikalt delt tomannsbolig
 4 To- til firemannsbolig, horisontalt delt
 5 Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjedehus)
 6 Hus med 11 eller flere leiligheter
 7 Kombinert bolig- og forretningsbygg
 8 Annen hustype (spesifisér):

60. Hvor mange rom disponerte De/husholdningen i boligen? (Regn ikke med kjøkken, bad, gang, kott, kjeller, loft o.l.)

- 64
- 1 Ett rom
2 To rom
3 Tre rom
4 Fire rom
5 Fem rom
6 Seks rom
7 Sju rom
8 Åtte eller flere rom

61. [VIS KORT NR. 12]

Hva slags eiendoms- eller leieforhold hadde De/husholdningen til boligen?

- 65
- 1 Bodde på internat
2 Hadde tjenestebolig
3 Bodde på framleie
4 Vanlig leieforhold uten innskudd
5 Andelseier i borettslag eller aksjeeier i boligselskap
6 Vanlig leieforhold med innskudd
7 Selveierleilighet
8 Eier av huset
9 Annet eie- eller leieforhold, (spesifiser):

62. Fantest noe av det følgende i boligen?

[LES OPP SVAR-MULIGHETENE OG KRYSS AV DER DET SVARES "JA"]

- 001 Innlagt vann
002 Vannklosett
004 Varmtvannsanlegg
008 Bad eller dusj
016 Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring
100 Kjøleskap
200 Vaskemaskin, vaskeri

66-68

For Byrådet

63. Ble De i noen særlig grad sjenert av støy i boligen?

- 69
- 1 Ja
2 Nei

64. Måtte De/dere selv ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene?

- 70
- 1 Ja
2 Nei

65. Hva synes De alt i alt om de boligforholdene som De/husholdningen hadde før flyttingen?

- 71
- 1 Svært gode
2 Gode
3 Både og
4 Dårlige
5 Svært dårlige

66. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning?

- 72
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over

67. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til nærmeste barneskole?

- 73
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over

68. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til kommunesenteret?

[DERSOM DET ER FLERE SENTRA, VELGES DET NÆRMESTE. MED KOMMUNESENTER MENES HER ET STED I KOMMUNEN HVOR LIKNINGSKONTORET, TRYGDEKONTORET, FORMANNSKAPSKONTORET ELLER ANDRE KOMMUNALE KONTOR LIGGER]

- 74
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over

69. Hva syntes De alt i alt om kommunikasjonsforholdene på stedet; var de dårlige, ganske bra eller gode?

- 75
- 1 Dårlige
2 Ganske bra
3 Gode

70. Deltok De noen gang i lags- eller foreningsmøter i løpet av det siste året før De flyttet?

- 76
- 1 Ja → 71
2 Nei → 72

71. Hvor ofte deltok De i lags- eller foreningsmøter?

[LES SVARMULIGHETENE ØVENFRA TIL DET SOM PASSER BLIR NEVNT]

- 77
- 1 Minst 2 ganger pr. uke
2 Minst 1 gang pr. uke
3 Minst 1 gang hver 14. dag
4 Minst 1 gang pr. måned
5 Minst 4 ganger pr. år
6 Sjeldnere

ARBEIDSFORHOLD FØR FLYTTINGEN

De spørsmålene som kommer nå gjelder noen sider ved Deres arbeidsforhold før De flyttet.

Korttype 040. Kol. 9-11

(VIS KORT NR. 13)

72. Hva var Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold umiddelbart før De flyttet?

- 12
- 1 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 73
2 Arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdbrukers hustru) → 73
3 Vernepliktstjeneste → 91
4 Husarbeid for egen familie → 84
5 Skolearbeid, studier → 86
6 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 91
7 Hjemneværende → 91
8 Arbeidsledig, arbeids-søkende → 87

73. Hva slags virksomhet arbeidet De ved?

Virksomhetens art: _____
 _____ 13-14 Næringskode

74. Hva var Deres hovedyrke?

Hovedyrke: _____
 _____ 15-16 Yrkeskode

75. Var De i Deres hovedyrke ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?

- 17
 1 Ansatt
 2 Selvstendig uten leid hjelp
 3 Selvstendig med leid hjelp

(Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn grupperes som ansatt)

76. Lå arbeidsplassen i samme kommune som den De bodde i, eller lå den i en annen kommune?

- 18
 1 Lå i bostedskommunen
 2 Lå i en annen kommune (DERSOM IO ER I TVIL: FA OPPGITT STEDSNAVNET: _____)

[VIS KORT NR. 14]

77. Hvor lang tid brukte De vanligvis fra boligen til arbeidsplassen en vei?

- 19
 0 Bodde på arbeidsstedet → 79
 1 10 minutter eller mindre
 2 Ca. ett kvarter (11-22 min.) → 78
 3 Ca. en halv time (23-37 min.) → 78
 4 Ca. tre kvarter (39-52 min.) → 78
 5 Ca. en time (53-77 min.) → 78
 6 Ca. halvannen time → 78
 7 Ca. to timer eller mer → 78
 8 Varierende frammotested → 78
 (DERSOM REISTIDEN VARIERTE MED ÅRSTIDEN ELLER MED FRAMKOMSTMIDDEL, REGNES DET MEST BRUKTE FRAMKOMSTMIDDEL OG VÅRLIGSTE REISETID I SOMMERHALVÅRET)

78. Hvor ofte tilbakela De vanligvis strekningen fra bolig til arbeidsplass?

- 20
 1 Hver arbeidsdag
 2 To-fire ganger pr. uke
 3 En gang pr. uke
 4 Sjeldnere
 5 Varierende

79. Var det noen periode de to siste årene før De flyttet at De var helt eller delvis uten arbeid?

- 21
 1 Ja → 80
 2 Nei → 83

80. Ønsket De arbeid/mer arbeid i denne tiden?

- 22
 1 Ja → 81
 2 Nei → 83

81. Hva var grunnen til at De ikke hadde arbeid/mer arbeid i denne tiden?

Dersom det er flere grunner, nevnt den viktigste.

- 23
 1 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
 2 Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet
 3 Egen sykdom eller skade
 4 Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas
 5 Andre forhold (spesifiser): _____

82. Hvor lang tid til sammen hadde De for lite arbeid/var De uten arbeid i løpet av de to siste årene før De flyttet?

- 24
 1 1 - 4 uker
 2 5 - 8 uker
 3 9 - 16 uker
 4 17 uker eller lenger

83. Hadde De noe inntektsgivende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

- 25
 1 Ja → 85
 2 Nei → 91

84. Hadde De noe inntektsgivende arbeid ved siden av husarbeidet?

- 26
 1 Ja → 85
 2 Nei → 91

85. Hva slags virksomhet var dette?

Virksomhetens art: _____

_____ 27-28 Næringskode
 → 91

86. Hva slags skole gikk De på før flyttingen?

Skoleslag: _____
 _____ 29-30 For Byrådet
 → 91

87. Hva slags virksomhet hadde De arbeid ved før De ble arbeidsledig?

Virksomhetens art: _____
 _____ 31-32 Næringskode

88. Hva var Deres yrke?

_____ 33-34 Yrkeskode

<p>(VIS KORT NR. 15)</p> <p>89. Hva var grunnen til at De var uten arbeid?</p> <p>Dersom det er flere grunner, nevnt den viktigste.</p> <p>1 ☐ 35 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold</p> <p>2 ☐ Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet</p> <p>3 ☐ Egen sykdom eller skade</p> <p>4 ☐ Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas</p> <p>5 ☐ Andre forhold (spesifiser):</p>	<p>96. Hadde han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?</p> <p>1 ☐ Ja → 97</p> <p>2 ☐ Nei → 98</p> <p>97. Hva slags virksomhet var dette?</p> <p>Virksomhetens art: _____</p> <p style="text-align: right;">45-46 ☐☐ Næringskode</p>
<p>90. Hvor mange uker til sammen var De uten arbeid i løpet av de to siste årene før flyttingen?</p> <p>1 ☐ 36 1 - 4 uker</p> <p>2 ☐ 5 - 8 uker</p> <p>3 ☐ 9 - 16 uker</p> <p>4 ☐ 17 uker eller lenger</p> <p>91. Var det De selv eller andre som normalt hadde den største inntekten i husholdningen i forrige bostedskommune?</p> <p>1 ☐ 37 10 selv → 98</p> <p>2 ☐ Andre → 92</p> <p>(VIS KORT NR. 16)</p> <p>92. Hva var viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold rett før flyttingen for den som hadde størst inntekt i husholdningen?</p> <p>1 ☐ 38 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 93</p> <p>2 ☐ Vernepliktstjeneste → 98</p> <p>3 ☐ Skolearbeid, studier → 98</p> <p>4 ☐ Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 98</p> <p>5 ☐ Arbeidsledig, arbeidsøkende → 93</p> <p>6 ☐ Annet (spesifiser): → 98</p>	<p style="text-align: center;">UTDANNING</p> <p>Vi vil nå stille noen spørsmål om utdanning og utdanningsplaner.</p> <p>98. Hvilken allmennutdanning har De fullført? (MERK AV FOR HØYESTE UTDANNING IO HAR FULLFØRT)</p> <p>1 ☐ 47 Folkeskole</p> <p>2 ☐ Framhaldsskole eller fortsettelsesskole</p> <p>3 ☐ 9-årig grunnskole (eventuelt med 10. frivillig år)</p> <p>4 ☐ Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole</p> <p>5 ☐ Real- eller middelskole</p> <p>6 ☐ Artium eller økonomisk gymnas</p> <p>99. Har De fullført noen annen utdanning?</p> <p>1 ☐ 48 Ja → 100</p> <p>2 ☐ Nei → 101</p> <p>100. Hvor lang tid varte denne utdanningen i alt? Angi nærmeste hele år.</p> <p>49-50 ☐☐ Antall år</p> <p>101. Har De faste planer om videre utdanning?</p> <p>1 ☐ 51 Ja → 102</p> <p>2 ☐ Nei → 103</p> <p>102. Hva slags endelig eksamen tar De sikte på? (NOTER KURSTYPE, LINJE ELLER FAGOMRADE OG EVENTUELT SKOLENS NAVN)</p>
<p>93. Hva slags virksomhet arbeidet han/hun ved?</p> <p>Virksomhetens art: _____</p> <p style="text-align: right;">39-40 ☐☐ Næringskode</p> <p>94. Hva slags yrke hadde han/hun?</p> <p>Yrke: _____</p> <p style="text-align: right;">41-42 ☐☐ Yrkeskode</p> <p>95. Var han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?</p> <p>1 ☐ 43 Ansatt</p> <p>2 ☐ Selvstendig uten leid hjelp</p> <p>3 ☐ Selvstendig med leid hjelp</p>	<p style="text-align: right;">52-53 For Byrådet ☐☐</p> <p style="text-align: center;">DAGENS BOSTED</p> <p>Vi har tidligere spurt om forholdene på forrige bosted. Nå følger noen spørsmål om boligen Deres i dag og om en del forhold ved dette bostedet.</p> <p>103. Til intervjueren:</p> <p>1 ☐ 54 Våningshus på gårdsbruk</p> <p>2 ☐ Frittliggende enebolig</p> <p>3 ☐ Kjede- eller rekkehus inkl. vertikalt delt tomannsbolig</p> <p>4 ☐ To- til firemannsbolig, horisontalt delt</p> <p>5 ☐ Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjede-)</p> <p>6 ☐ Hus med 11 eller flere leiligheter</p> <p>7 ☐ Kombinert bolig- og forretningsbygg</p> <p>8 ☐ Annen hustype (spesifiser):</p>

104. Hvordan skaffet De/husholdningen den boligen De/dere har i dag?

[HVIS IO NEVNER FLERE SVARMULIGHETER, KRYSS AV BARE VED DEN VIKTIGSTE]

- 55
- 1 Ved å bygge selv
 - 2 Gjennom medlemskap i boligbyggelag
 - 3 Gjennom eiendomsmegler eller advokat
 - 4 Gjennom arbeidsgiver/arbeid
 - 5 Bor hos foreldre/svigerforeldre
 - 6 Gjennom slektninger
 - 7 Gjennom kjente
 - 8 Gjennom annonsering eller svar på annonse
 - 9 På annen måte:

105. Hvor mange rom disponerer De/husholdningen i boligen?

[REGN IKKE MED KJØKKEN, BAD, GANG, KOTT, KJELLER, LOFT O.L.]

- 56
- 1 Ett rom
 - 2 To rom
 - 3 Tre rom
 - 4 Fire rom
 - 5 Fem rom
 - 6 Seks rom
 - 7 Sju rom
 - 8 Atte eller flere rom

[VIS KORT NR. 17]

106. Hva slags eiendoms- eller leieforhold har husholdningen til boligen?

- 57
- 1 Bor på internat
 - 2 Har tjenestebolig
 - 3 Bor på framleie
 - 4 Vanlig leieforhold uten innskudd
 - 5 Andelseier i borettslag eller aksjeeier i boligselskap
 - 6 Vanlig leieforhold med innskudd
 - 7 Selveierleilighet
 - 8 Eier av huset
 - 9 Annet eie- eller leieforhold (spesifiser):

107. Finnes noe av det følgende i boligen?

[LES SVARMULIGHETENE]

- 001 Innlagt vann
- 002 Vannklosett
- 004 Varmtvannsanlegg
- 008 Bad eller dusj
- 016 Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring
- 100 Kjøleskap
- 200 Vaskemaskin, vaskeri

58-60
For Byrådet

108. Bli De i noen særlig grad sjenert av støy i boligen?

- 61
- 1 Ja
 - 2 Nei

109. Må De/dere ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene?

- 62
- 1 Ja
 - 2 Nei

110. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning?

- 63
- 1 0-3 minutter
 - 2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
 - 3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
 - 4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
 - 5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
 - 6 Ca. ½ time
 - 7 Ca. 3 kvarter
 - 8 Ca. 1 time eller over

111. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste barneskole?

- 64
- 1 0-3 minutter
 - 2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
 - 3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
 - 4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
 - 5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
 - 6 Ca. ½ time
 - 7 Ca. 3 kvarter
 - 8 Ca. 1 time eller over

112. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til kommunesenteret?

[DERSOM DET ER FLERE SENTRA, VELGES DET NÆRMESTE. MED KOMMUNESENTER MENES HER ET STED I KOMMUNEN HVOR LIKNINGSKONTORET, TRYGDEKONTORET, FORMANNSKAPSKONTORET ELLER ANDRE KOMMUNALE KONTOR LIGGER]

- 65
- 1 0-3 minutter
 - 2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
 - 3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
 - 4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
 - 5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
 - 6 Ca. ½ time
 - 7 Ca. 3 kvarter
 - 8 Ca. 1 time eller over

113. Synes De dette stedet er så godt å bo på at De ville råde andre til å flytte hit?

- 66
- 1 Ja
 - 2 Nei
 - 9 Vet ikke

ARBEIDSFORHOLD ETTER FLYTTINGEN

I noen spørsmål framover skal vi snakke litt om Deres arbeidsforhold etter flyttingen.

(VIS KORT NR. 18)

114. Hva er Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold i dag?

- 67
- 1 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 115
 - 2 Arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdbrukers hustru) → 116
 - 3 Vernepliktig → 137
 - 4 Husarbeid for egen familie → 128
 - 5 Skolearbeid, studier → 130
 - 6 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 137
 - 7 Hjemneværende → 137
 - 8 Arbeidsledig, arbeids-søkende → 131

115. Til intervjueren:
ER DET SVART INN-
TEKSTGIVENDE ARBEID
PA SPM. 72?
- 1 Ja → 116
2 Nei → 117

116. Har De skiftet enten
arbeid, arbeidsgiver
eller arbeidssted i
og med flyttingen?
- 1 Ja → 117
2 Nei → 123

[BESVARES MED JA SELV OM BARE EN AV DELENE ER SKIFTET.]

117. Hva slags virksomhet arbeider De ved nå?

Virksom-
hetens art: _____

70-71
Næringskode

118. Hva er Deres hovedyrke?

Hoved-
yrke: _____

72-73
Yrkeskode

119. Er De i Deres hoved-
yrke ansatt, selvsten-
dig uten leid hjelp
eller selvstendig med
leid hjelp?
(Familiemedlemmer uten
fast avtalt lønn
grupperes som ansatt)
- 1 Ansatt → 120
2 Selvstendig uten
leid hjelp → 122
3 Selvstendig med
leid hjelp → 122

- (GA TIL 123 DERSOM
DET ER SVART FAMILIE-
MEDLEM (KODE 2)
PA SPM. 114)
120. (VIS KORT NR. 19)
På hvilken måte
skaffet De Dem det
arbeidet De har
i dag?
- 74
- 1 Gjennom offentlig arbeids-
formidling
2 Svarte på annonse/oppslag
3 Egen annonse
4 Tok direkte kontakt med ar-
beidsgiveren
5 Arbeidsgiveren tok direkte
kontakt med Dem
6 Gjennom familie, venner
7 På annen måte (spesifisér):

[SPM. 121 STILLES IKKE DERSOM DET ER SVART "NEI"
PA SPM. 115]

121. Hvis De sammenlikner Deres
arbeidsforhold nå med ar-
beidsforholdene før De
flyttet, vil De si at for-
holdene nå er bedre, dårlig-
ere eller omtrent de samme
når det gjelder:

	1	2	3	9	
	Bedre	Samme	Dårlig- ere	Vet ikke	
Ansettelsesvilkår (f.eks. oppsigelsestid, fast anset- telse kontra engasjement, åremålsansettelse, midler- tidig ansettelse etc.)					12
Lønns- eller inntekts- nivå					13
Muligheter for lønns- opprykk					14
Muligheter for stillingsopp- rykk (forfremmelse, avanse- ment)					15

(forts.)

	1	2	3	9	
	Bedre	Samme	Dårlig- ere	Vet ikke	
Muligheter for videreut- danning (opplæring, kurser etc.)					16
Arbeidstid (lengde, skift- arbeid, fast arbeidstid etc.)					17
Arbeidssituasjon (arbeid ute/inne, tempo, tyngde, arbeidstemperatur, for- urensninger, helseisiko etc.)					18
Miljøet på arbeidsplassen (kontakt med arbeidskame- rater, overordnede, under- ordnede, foreningsliv etc.)					19
Arbeidsreise (om reisen er lettere eller vanskeligere å gjennomføre, bruk av tid og penger på reisen)					20
Trygghet på arbeidsplassen (bedre eller dårliger muligheter til å kunne bli i arbeidet så lenge De ønsker)					21

(GA TIL SPM. 123)

122. Hvis De vurderer
dagens arbeid med
tanke på framtida,
vil De si at det er
tryggere, mindre trygt
eller omtrent like trygt
som det arbeidet De hadde
før flyttingen?
- 22
- 1 Tryggere
2 Omtrent like trygt
3 Mindre trygt

123. Ligger arbeidsplassen
i samme kommune som
den De bor i, eller
ligger den i en annen
kommune?
- 23
- 1 Ligger i denne kommune
2 Ligger i en annen kommune
(DERSOM IO ER I TVIL, FA
OPPGITT STEDSNAVNET:

(VIS KORT NR. 20)

124. Hvor lang tid bruker
De vanligvis fra
boligen til arbeids-
plassen én vei?
(Regn tiden fra De
drar hjemmefra til De
begynner arbeidet, og
regn med all ventetid
og tidstap p.g.a.
dårlig korrespondanse
o.l.
(DERSOM REISETIDEN
VARIERER MED ÅRSTIDEN
ELLER MED FRAMKOMST-
MIDDEL, REGNES DET
MEST BRUKTE FRAMKOMST-
MIDDEL OG VANLIGSTE
REISETID I SOMMER-
HALVARET)
- 24
- 0 Bor på arbeidsstedet → 126
1 10 min. eller mindre → 125
2 Ca. ett kvarter
(11-22 min.) → 125
3 Ca. en halv time
(23-37 min.) → 125
4 Ca. tre kvarter
(38-52 min.) → 125
5 Ca. en time
(53-77 min.) → 125
6 Ca. halvannen time → 125
7 Ca. to timer eller mer → 125
8 Varierende framme-
sted → 125

125. Hvor ofte tilbake-
legger De vanligvis
strekningen fra
bolig til arbeids-
plass?
- 25
- 1 Hver arbeidsdag
2 To-fire ganger pr. uke
3 En gang pr. uke
4 Sjeldnere
5 Varierende

126. Vil De si at det arbeidet De har i dag er tilfredsstillende med hensyn til Deres ønsker for framtida?
- 1 Ja
2 Nei
9 Vet ikke

127. Har De noe inntekts-givende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?
- 1 Ja → 129
2 Nei → 137

128. Har De noe inntekts-givende arbeid ved siden av husarbeidet?
- 1 Ja → 129
2 Nei → 137

129. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: _____

29-30

Næringskode

→ 137

130. Hva slags skole går De på?

Skoleslag: _____

31-32

For Byrået

→ 137

131. Hvor mange uker har De vært uten arbeid etter flyttingen?
- 1 1 - 4 uker
2 5 - 8 uker
3 9 - 16 uker
4 17 uker eller lenger

132. Har De hatt inntekts-givende arbeid etter flyttingen?
- 1 Ja → 133
2 Nei → 137

133. Hva slags virksomhet arbeidet De ved sist?

Virksomhetens art: _____

35-36

Næringskode

134. Hva var Deres yrke?

37-38

Yrkeskode

135. På hvilken måte kom De i forbindelse med denne arbeidsplassen?
- [DERSOM FLERE MATER ÅNGIS, KRYSSSES BARE AV FOR DEN SOM HADDE STØRST BETYDNING]
- 1 Gjennom offentlig arbeidsformidling
2 Svarte på annonse/oppslag
3 Egen annonse
4 Tok direkte kontakt med arbeidsgiveren
5 Arbeidsgiveren tok direkte kontakt med Dem
6 Gjennom familie, venner
7 Annet (spesifiser): _____

- (VIS KORT NR. 21)
136. Hva er grunnen til at De nå er uten arbeid?

Dersom det er flere grunner, nevnt den viktigste.

40

- 1 Driftsinnskrenkning, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
2 Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet
3 Egen sykdom eller skade
4 Venter på at søknader på nytt arbeid skal avgjøres, f.eks. etter avsluttet skolegang
5 Andre forhold (spesifiser): _____

137. Er det De selv eller andre som normalt har den største inntekten i husholdningen i dag?
- 1 IO selv → 144
2 Andre → 138

41

- (VIS KORT NR. 22)

138. Hva er viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold for den som har størst inntekt i husholdningen?
- 1 Inntekts-givende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 139
2 Vernepliktig → 144
3 Skolearbeid, studier → 144
4 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 144
5 Arbeidsledig, arbeidssøkende → 139
6 Annet (spesifiser): _____

42

139. Hva slags virksomhet arbeider han/hun ved?

Virksomhetens art: _____

43-44

Næringskode

140. Hva slags yrke har han/hun?

Hovedyrke: _____

45-46

Yrkeskode

141. Er han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?
- 1 Ansatt
2 Selvstendig uten leid hjelp
3 Selvstendig med leid hjelp

47

142. Har han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?
- 1 Ja → 143
2 Nei → 144

48

143. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: _____

49-50

Næringskode

ØKONOMISKE FORHOLD F Ø R FLYTTINGEN

144. Hvor stor var normalt Deres disponible inntekt pr. måned det siste året før flyttingen? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturalinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygder, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.
- 51-54 Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPM. 145 DERSOM IO VAR ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPM. 21)
- 0000 Hadde ingen inntekt
0009 Vet ikke

145. Hvor stor var normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned det siste året før flyttingen? Ta også med eventuelle egne inntekter.
- 55-58 Samlet månedlig disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 149)
- 0000 Hadde ingen inntekt
0009 Vet ikke

DERSOM IO IKKE KAN GI SUMMEN DIREKTE, F.EKS. I NÆRMESTE 100 KR., SPESIFISERES DISPONIBEL INNTÉKT FOR HVER PERSON OG SUMMERES AV INTERVJUER (OMTRENTLIGE TALL). SPØR IO OM SUMMEN SYNES TILNÆRMET RIKTIG. ETTER EVENTUELL JUSTERING FØRES BELØPET I SVAR-RUBRIKKEN FOR SPØRSMAL 145. MERK: VI ØNSKER ANSLAGSVISE GJENNOMSNITTSTALL PR. MÅNED.	Husholdningsmedlemmenes disponible inntekt	kr. _____
		kr. _____
		kr. _____
	Fellehusholdningsinntekter (f.eks. bostøtte, barnetrygd o.l.)	kr. _____
	SUM	kr. _____

146. Kan De anslå hvor store reiseutgifter husholdningen samlet hadde til skole- og arbeidsreiser pr. måned det siste året før flyttingen? Ta også med egne utgifter.
- 59-61 Samlede månedlige arbeidsreiseutgifter (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 149)
- 000 Ingen reiseutgifter
009 Vet ikke
147. Kan De anslå hvor mye De/husholdningen hadde i samlede boutgifter pr. måned. Ta med husleie, renter og avdrag på boliglån, brensel, elektrisk strøm og vedlikeholdsutgifter. For eneboliger også vann- og renovasjonsavgifter.
- 62-65 Totale månedlige boutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 149)
- 0000 Ingen boutgifter
0009 Vet ikke

148. Til intervjuer:

DERSOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV SPØRSMALENE 145, 146 OG 147, GÅ TIL 150. ELLERS GÅ TIL 149.

149. Til intervjuer:

UTFØR REGNESTYKKET NEDENFOR. PLASSÉR SVARET DIREKTE I EN AV INNTÉKTSGRUPPENE PÅ SPM. 150. MERK AV VED DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG GÅ DERETTER TIL SPM. 151 UTEN Å STILLE 150.

Samlet disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 145)

kr. _____

Samlede reiseutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 146)

kr. _____

Boutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 147)

+ kr. _____

÷ Sum fradrag

= kr. _____ ÷ kr. _____

Til rådighet pr. måned når de ovenstående utgiftene var betalt

= kr. _____

66-67

- (VIS KORT NR. 23)
01	☐	Under 250 kr.
02	☐	250 - 499 kr.
03	☐	500 - 749 kr.
04	☐	750 - 999 kr.
05	☐	1 000 - 1 499 kr.
06	☐	1 500 - 1 999 kr.
07	☐	2 000 - 2 499 kr.
08	☐	2 500 - 2 999 kr.
09	☐	3 000 - 3 499 kr.
10	☐	3 500 - 3 999 kr.
11	☐	4 000 - 4 999 kr.
12	☐	5 000 kr. og over
13	☐	Vet ikke
14	☐	Nekter å oppgi
150. Et av beløpene vi er interessert i i denne undersøkelsen er det De/husholdningen hadde igjen pr. måned når boutgiftene og eventuelle utgifter til arbeidsreiser var trukket fra husholdningens disponible inntekt. Kan De si hvilken gruppe på kortet som passer best for dette beløpet for Deres husholdning i forrige bostedskommune?
- MERK: VI ØNSKER ET ANSLAGSVIS GJENNOMSNITTSBELØP PR. MÅNED.

ØKONOMISKE FORHOLD E T T E R FLYTTINGEN

151. Hvor stor er normalt Deres disponible inntekt pr. måned i dag? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturalinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygder, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.
- 68-71 Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 152 DERSOM IO ER ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPØRSMAL 21)
- 0000 Har ingen inntekt
0009 Vet ikke

Korttype 060. Kol. 9-11

12-15

Samlet månedlig
disponibel hushold-
ningsinntekt etter
skatt (OVERFØRES
TIL SPØRSMAL 156)

152. Hvor stor er normalt
husholdningens
samlede disponible
inntekt pr. måned
i dag?

Ta også med even-
tuelle egne
inntekter.

0000 Har ingen inntekt0009 Vet ikke

Husholdnings-
medlemmenes
disponible
inntekt

DER SOM IO IKKE KAN
GI SUMMEN DIREKTE,
F.EKS. I NÆRMESTE
100 KR., SPESIFISERES
DISPONIBEL INNTEKT
FOR HVER PERSON OG
SUMMERES AV INTERVJUER
(OMTRENTLIGE TALL).
SPØR IO OM SUMMEN
SYNES TILNÆRMET
RIKTIG. ETTER EVEN-
TUELL JUSTERING
FØRES BELØPET I
SVARRUBRIKKEN FOR
SPØRSMAL 152.

kr. _____

kr. _____

kr. _____

Felleshushold-
ningsinntekter
(f.eks. bostøtte,
barnetrygd o.l.)

kr. _____

MERK: VI ØNSKER
ANSLAGSVISE GJENNOM-
SNITTSTALL PR. MANED.

SUM kr. _____

16-18

Samlede månedlige
arbeidsreiseutgifter
(OVERFØRES TIL
SPØRSMAL 156)

153. Kan De anslå hvor store
reiseutgifter hushold-
ningen samlet har til
skole- og arbeids-
reiser pr. måned?

Ta også med egne
utgifter.

000 Ingen reiseutgifter009 Vet ikke

19-22

Totale månedlige bo-
utgifter
(OVERFØRES TIL
SPØRSMAL 156)

154. Kan De anslå hvor mye
De/husholdningen har
i samlede boutgifter
pr. måned. Ta med
husløn, renter og
avdrag på boliglån,
bensel, elektrisk
strøm og vedlikeholds-
utgifter. For ene-
boliger også vann- og
renovasjonsavgifter.

0000 Ingen boutgifter0009 Vet ikke

155. Til intervjuer:

DER SOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV
SPØRSMALENE 152, 153 OG 154, GÅ TIL 157. ELLERS GÅ
TIL 156.

156. Til intervjuer:

UTFØR REGNESTYKKET NEDENFOR. PLASSÉR SVARET DIREKTE
I EN AV INNTEKTSGRUPPENE PÅ SPM. 157. MERK AV VED
DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG GÅ DERETTER TIL
SPM. 158 UTEN Å STILLE 157.

Samlet disponibel
husholdningsinntekt
(OVERFØRT FRA
SPØRSMAL 152)

kr. _____

Samlede reiseut-
gifter (OVERFØRT
FRA SPØRSMAL 153)

kr. _____

Boutgifter
(OVERFØRT FRA
SPØRSMAL 154)

+ kr. _____

÷ Sum fradrag = kr. _____

÷ kr. _____

Til rådighet pr.
måned når de
ovenstående ut-
giftene er betalt

= kr. _____

23-24

(VIS KORT NR. 23)

157. Et av beløpene vi er
interessert i i denne
undersøkelsen er det
De/husholdningen har
igjen pr. måned når
boutgiftene og even-
tuelle utgifter til
arbeidsreiser er
trukket fra hushold-
ningens disponible
inntekt. Kan De si
hvilken gruppe på
kortet som passer
best for dette be-
løpet for Deres hus-
holdning?

01 Under 250 kr.02 250 - 499 kr.03 500 - 749 kr.04 750 - 999 kr.05 1 000 - 1 499 kr.06 1 500 - 1 999 kr.07 2 000 - 2 499 kr.08 2 500 - 2 999 kr.09 3 000 - 3 499 kr.10 3 500 - 3 999 kr.11 4 000 - 4 999 kr.12 5 000 kr. og over13 Vet ikke14 Nøtter å oppgi

MERK: VI ØNSKER ET
ANSLAGSVIS GJENNOM-
SNITTSBELØP PR. MANED.

158. Vi vil til slutt gjerne
vite om det er forhold
av betydning for Deres
flytting eller for de
forandringer som den
har ført med seg som
ikke har kommet godt
nok fram under dette
intervjuet?

25

1 Nei2 Ja (spesifisér):

159. Til intervjuer:

BOR IO PÅ DEN ADRESSEN
SOM IO-LISTEN ANGIR,
ELLER BOR HAN/HUN PÅ
EN ANNEN ADRESSE?

26

1 Bor på den adresse som
IO-listen angir2 Bor på annen
adresse

Statistisk Sentralbyrå
Kontoret for intervjuundersøkelser
Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. 41 38 20, 41 36 60

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT	
-------------------------	--

Prosjektnr.	5	6	Kol. 1- 2
Utvalgsområdenr.			" 3- 5
IO nr.			" 6- 8
Korttype	0	1	" 9-10
		1	" 11

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972

IKKE-FLYTTERE

IO's navn _____

Adresse _____

	Fødselsdag, -mnd., -år						Personnummer					
For Byrået												Kol. 12-22

Intervjuet ble foretatt: Dato _____ / _____ 1972

Intervjutid fra kl. _____ til kl. _____, i alt antall minutter:

--	--	--

 Kol. 23-25I alt ble IO oppsøkt antall ganger:

--

 Kol. 26

Intervjuer nr. _____

Intervjuerens navn _____

ORIENTERING

I denne undersøkelsen vil vi samle inn noen opplysninger om det stedet De bor på, om Deres arbeids- og boligforhold, og om hvordan De selv vurderer Deres/husholdningens leveforhold her på stedet.

Dersom De noen gang har flyttet, vil vi gjerne vite litt om dette.

Vi vil innledningsvis stille noen få spørsmål om tiden fram til De fylte 16 år.

IO's OPPVEKST (INNTIL FYLTE 16 AR)

1. Hvor bodde De det meste av tiden før De fylte 16 år?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

--	--	--	--

 27-30

(VIS KORT NR. 1)

2. Hva slags sted var dette bostedet da De vokste opp der?

- 31
1		Spredtbygd
2		Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3		Liten by (2 000-20 000 innb.)
4		Større by (20 000-100 000 innb.)
5		Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9		Vet ikke

3. Hvor mange steder hadde De bodd på før De fylte 16 år?

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD O.L. REGNES IKKE MED]

- 32
1		Bare ett sted
2		To steder
3		Tre steder
4		Fire eller flere steder

4. Hvilket yrke hadde Deres hovedforsørger under meste-parten av Deres oppveksttid?

Yrke _____

--	--

 33-34 Yrkeskode

5. Hadde Deres hovedforsørger noen utdanning utover vanlig folkeskole?

- 35
1		Ja
2		Nei

BOSTEDER ETTER FYLTE 16 AR

Vi ønsker et par opplysninger om Deres bosteder etter at De fylte 16 år.

6. Har De bodd andre steder enn her De bor i dag etter at De fylte 16 år?

- 36
1		Ja	→ 7
2		Nei	→ 21

7. Kan vi få vite hvor mange bosteder De i alt har hatt etter at De fylte 16 år?

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, REGNES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD, VERNEPLIKTTJENESTE O.L. REGNES IKKE MED]

- 37
1		To bosteder
2		Tre bosteder
3		Fire bosteder
4		Fem eller seks bosteder
5		Sju til ni bosteder
6		Ti eller flere bosteder

(VIS KORT NR. 1)

8. Hva slags sted er nåværende bosted?

- 38
1		Spredtbygd
2		Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3		Liten by (2 000-20 000 innb.)
4		Større by (20 000-100 000 innb.)
5		Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9		Vet ikke

9. Når flyttet De hit? Oppgi årstallet.

39-40

19

--	--

 Årstall

10. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

--	--	--	--

 41-44

(VIS KORT NR. 1)

11. Hva slags sted var Deres forrige bosted?

(Slik det var da De bodde der)

- 45
1		Spredtbygd
2		Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3		Liten by (2 000-20 000 innb.)
4		Større by (20 000-100 000 innb.)
5		Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9		Vet ikke

12. Når flyttet De til Deres forrige bosted? Oppgi årstallet

46-47

19

--	--

 Årstall

--	--

 Født på stedet

13. DERSOM DET ER SVART "TO BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 7: ELLERS:

→ 22
→ 14

14. Hvor hadde De Deres tredje siste bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

--	--	--	--

 48-51

[VIS KORT NR. 1]

15. Hva slags sted var Deres tredje siste bosted?

(Slik det var da De bodde der)

- 52
- 1 Spredtbygd
- 2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
- 3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
- 4 Større by (20 000-100 000 innb.)
- 5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
- 9 Vet ikke

16. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

- 53-54
- 19 Årstall
- Født på stedet

17. DERSOM DET ER SVART "TRE BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 7:

ELLERS: → 22

→ 18

18. Hvor hadde De Deres fjerde siste bosted?

Sted _____

Kommune _____

55-58

For Byrådet

[VIS KORT NR. 1]

19. Hva slags sted var Deres fjerde siste bosted?

(Slik det var da De bodde der)

- 59
- 1 Spredtbygd
- 2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
- 3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
- 4 Større by (20 000-100 000 innb.)
- 5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
- 9 Vet ikke

20. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

- 60-61
- 19 Årstall → 22
- Født på stedet → 22

[VIS KORT NR. 1]

21. Hva slags sted er Deres nåværende bosted?

- 62
- 1 Spredtbygd
- 2 Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
- 3 Liten by (2 000-20 000 innb.)
- 4 Større by (20 000-100 000 innb.)
- 5 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
- 9 Vet ikke

22. Hvilket sted føler De Dem alt i alt sterkest knyttet til?

- 63
- 1 Nåværende bosted
- 2 Annet sted:
- Sted _____
- Kommune _____
- 64-67
- For Byrådet
- 3 Føler ingen sterk tilknytning til noe sted
- 9 Vet ikke

HUSHOLDNINGEN

Vi vil nå stille noen spørsmål om den husholdningen De tilhører i dag.

23. Først vil vi gjerne vite om De selv er gift, tidligere gift eller ugift.

- 68
- 1 Gift
- 2 Tidligere gift
- 3 Ugift

24. Hvor mange personer er det i den husholdningen De tilhører i dag?

(TIL HUSHOLDNINGEN REGNES VANLIGVIS DE PERSONER SOM BOR I SAMME LEILIGHET OG VANLIGVIS SPISER SAMMEN)

- 69
- 1 Bare IO → 26
- 2 to personer → 25
- 3 tre personer → 25
- 4 fire personer → 25
- 5 fem personer → 25
- 6 seks personer → 25
- 7 syv personer → 25
- 8 åtte personer → 25
- 9 ni eller flere personer → 25

25. Kan vi få vite de forskjellige husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til Dem?

(FOR EGNE HJEMMEBOENDE BARN: SPØR OGSA OM ALDER. FØR OPP I RUTENE TALLET PÅ BARN SOM FALLER I HVER ALDERSGRUPPE.)

IO's far	☐	70
IO's mor	☐	71
Ektefelle	☐	72
Ektefelles far (svigerfar)	☐	73
Ektefelles mor (svigermor)	☐	74
Tallet på egne, hjemmeboende barn 16 år og over	☐	75
Tallet på egne, hjemmeboende barn 7-15 år	☐	76
Tallet på egne, hjemmeboende barn 3-6 år	☐	77
Tallet på egne hjemmeboende barn 0-2 år	☐	78
Tallet på IO's hjemmeboende søsken	☐	79
Andre (antall)	☐	80

FRAMTIDIG FLYTTING

Korttype 021. Kol. 9-11

26. Alt tatt i betraktning, vil De i dag si at De er tilfreds med å bo her på stedet, eller ville De egentlig bodd på et annet sted?

- 12
- 1 Tilfreds med å bo her på stedet
- 2 Både og
- 3 Ville egentlig bodd på et annet sted
- 9 Vet ikke

27. Tror De at De kommer til å flytte fra dette stedet?

- 13
- 1 Ja, helt sikkert → 29
- 2 Ja, antakelig → 29
- 3 Vet ikke → 32
- 4 Nei; antakelig ikke → 28
- 5 Nei, helt sikkert ikke → 28

28. Hva er det særlig som gjør at De regner med å bli boende på dette stedet?
Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

For Byrådet 14-15

→ 32

29. Hvorfor regner De med å flytte igjen?
Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

For Byrådet 16-17

30. Hvor lenge tror De at De blir boende her på stedet før De flytter?

1 0 - 1 år → 31

2 2 - 4 år → 31

3 5 år eller mer → 32

9 Vet ikke → 32

31. Har De faste planer om å flytte herfra?

1 Ja

2 Nei

BOLIG OG BOSTED

Vi vil nå stille noen spørsmål om boligforholdene og om bostedet Deres.

Til intervjuer:

32. HVILKEN HUSTYPE BOR IO I?

MERK AV HUSTYPE DIREKTE. I TVILSTILFELLE, RADFØR DEM MED IO.

[SVARMULIGHET 7 "KOMBINERT BOLIG- OG FORRETNINGSBYGG" KRYSSES AV BARE DERSOM INGEN AV SVARMULIGHETENE 1-6 PASSER]

1 Våningshus på gårdsbruk

2 Frittliggende enebolig

3 Kjedehus, rekkehus inkl. vertikalt delt tomannsbolig

4 To- til firemannsbolig, horisontalt delt

5 Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjedehus)

6 Hus med 11 eller flere leiligheter

7 Kombinert bolig- og forretningsbygg

8 Annen hustype (spesifiser):

33. Hvordan skaffet De/husholdningen den boligen De/dere har i dag?

[HVIS IO NEVNER FLERE SVARMULIGHETER, KRYSS AV BARE VED DEN VIKTIGSTE]

21

1 Ved å bygge selv

2 Gjennom medlemskap i boligbyggelag

3 Gjennom eiendomsmegler eller advokat

4 Gjennom arbeidsgiver/arbeid

5 Gjennom slektninger

6 Gjennom kjente

7 Gjennom annonsering eller svar på annonse

8 På annen måte:

34. Hvor mange rom disponerer De/husholdningen i boligen?

[REGN IKKE MED KJØKKEN, BAD, GANG, KOTT, KJELLER, LOFT O.L.]

22

1 Ett rom

2 To rom

3 Tre rom

4 Fire rom

5 Fem rom

6 Seks rom

7 Sju rom

8 Atte eller flere rom

[VIS KORT NR. 17]

35. Hva slags eiendoms- eller leieforhold har husholdningen til boligen?

23

1 Bor på internat

2 Har tjenestebolig

3 Bor på framleie

4 Vanlig leieforhold uten innskudd

5 Andelseier i borettslag eller aksjeeier i boligselskap

6 Vanlig leieforhold med innskudd

7 Selveierleilighet

8 Eier av huset

9 Annet eie- eller leieforhold (spesifiser):

36. Finnes noe av det følgende i boligen?

[LES SVARMULIGHETENE]

001 Innlagt vann

002 Vannklosett

004 Varmtvannsanlegg

008 Bad eller dusj

016 Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring

100 Kjøleskap

200 Vaskemaskin, vaskeri

For Byrådet 24-26

37. Blir De i noen særlig grad sjenert av støy i boligen?
- 1 Ja
2 Nei
38. Må De/dere ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene?
- 1 Ja
2 Nei
39. Hva synes De alt i alt om de boligforholdene som De/husholdningen har?
- 1 Svært gode
2 Gode
3 Både og
4 Dårlige
5 Svært dårlige
40. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning?
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over
41. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste barneskole?
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over
42. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til kommunesenteret?
- [DERSOM DET ER FLERE SENTRA, VELGES DET NÆRMESTE. MED KOMMUNESENTER MENES HER ET STED I KOMMUNEN HVOR LIKNINGSKONTORET, TRYGDEKONTORET, FORMANNSKAPSKONTORET ELLER ANDRE KOMMUNALE KONTOR LIGGER]
- 1 0-3 minutter
2 Ca. 5 min. (4-7 min.)
3 Ca. 10 min. (8-12 min.)
4 Ca. 15 min. (13-17 min.)
5 Ca. 20 min. (18-24 min.)
6 Ca. ½ time
7 Ca. 3 kvarter
8 Ca. 1 time eller over
43. Hva synes De alt i alt om kommunikasjonsforholdene her på stedet, er de dårlige, ganske bra eller gode?
- 1 Dårlige
2 Ganske bra
3 Gode
9 Vet ikke
44. Har De noen gang deltatt i lags- eller foreningsmøter det siste året?
- 1 Ja → 45
2 Nei → 46

45. Hvor ofte har De deltatt i lags- eller foreningsmøter det siste året?
- [LES SVARMULIGHETENE OVENFRA TIL DET SOM PASSER BLIR NEVNT]
- 1 Minst 2 ganger pr. uke
2 Minst 1 gang pr. uke
3 Minst 1 gang hver 14. dag
4 Minst 1 gang pr. måned
5 Minst 4 ganger pr. år
6 Sjeldnere
46. Synes De dette stedet er så godt å bo på at De ville råde andre til å flytte hit?
- 1 Ja
2 Nei
3 Vet ikke

ARBEIDSFORHOLD

I noen spørsmål framover skal vi snakke litt om Deres arbeidsforhold.

- (VIS KORT NR. 18)
47. Hva er Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold i dag?
- 1 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 48
2 Arbeid som familie-medlem uten fast avtalt lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdbrukers hustru) → 48
3 Vernepliktig → 68
4 Husarbeid for egen familie → 61
5 Skolearbeid, studier → 63
6 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 68
7 Hjemmeværende → 68
8 Arbeidsledig, arbeidssøkende → 64
48. Hva slags virksomhet arbeider De ved?
- Virksomhetens art: _____
- _____ 38-39 Næringskode
49. Hva er Deres hovedyrke?
- Hovedyrke: _____
- _____ 40-41 Yrkeskode
50. Er De i Deres hovedyrke ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?
- (Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn grupperes som ansatt)
- 1 Ansatt → 51
2 Selvstendig uten leid hjelp → 52
3 Selvstendig med leid hjelp → 52
- (GA TIL 52 DERSOM DET ER SVART FAMILIEMEDLEM (KODE 2) PÅ SPM. 47)

(VIS KORT NR. 19)

51. På hvilken måte skaffet De Dem det arbeidet De har i dag?

- 43
1	☐	Gjennom offentlig arbeidsformidling
2	☐	Svarte på annonse/oppslag
3	☐	Egen annonse
4	☐	Tok direkte kontakt med arbeidsgiveren
5	☐	Arbeidsgiveren tok direkte kontakt med Dem
6	☐	Gjennom familie, venner
7	☐	På annen måte (spesifiser):

52. Ligger Deres arbeidsplass i den kommunen som De bor i, eller ligger den i en annen kommune?

- 44
1	☐	Ligger i bostedskommunen
2	☐	Ligger i en annen kommune (DERSOM IO ER I TVIL, FA OPPGITT STEDSNAVNET):

(VIS KORT NR. 20)

53. Hvor lang tid bruker De vanligvis fra boligen til arbeidsplassen én vei?

(Regn tiden fra De drar hjemmefra til De begynner arbeidet, og regn med all ventetid og tidstap p.g.a. dårlig korrespondanse o.l.)

(DERSOM REISETIDEN VARIERER MED ARSTIDEN ELLER MED FRAMKOMSTMIDDEL, REGNES DET MEST BRUKTE FRAMKOMSTMIDDEL OG VANLIGSTE REISETID I SOMMERHALVARET)

- 45
0	☐	Bor på arbeidstedet	→ 55
1	☐	10 min. eller mindre	→ 54
2	☐	Ca. ett kvarter (11-22 min.)	→ 54
3	☐	Ca. en halv time (23-37 min.)	→ 54
4	☐	Ca. tre kvarter (38-52 min.)	→ 54
5	☐	Ca. en time (53-77 min.)	→ 54
6	☐	Ca. halvannen time	→ 54
7	☐	Ca. to timer eller mer	→ 54
8	☐	Variierende framøtested	→ 54

54. Hvor ofte tilbakelegger De vanligvis strekningen fra bolig til arbeidsplass?

- 46
1	☐	Hver arbeidsdag
2	☐	To-fire ganger pr. uke
3	☐	En gang pr. uke
4	☐	Sjeldnere
5	☐	Variierende

55. Vil De si at det arbeidet De har i dag er tilfredsstillende med hensyn til Deres ønsker for framtida?

- 47
1	☐	Ja
2	☐	Nei
9	☐	Vet ikke

56. Er det noen periode de to siste årene at De har vært helt eller delvis uten arbeid?

- 48
1	☐	Ja	→ 57
2	☐	Nei	→ 60

57. Ønsket De arbeid/mer arbeid i denne tiden?

- 49
1	☐	Ja	→ 58
2	☐	Nei	→ 60

(VIS KORT NR. 21)

58. Hva var grunnen til at De ikke hadde nok arbeid/mer arbeid i denne tiden?

Dersom det er flere grunner, nevnt den viktigste.

- 50
1	☐	Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
2	☐	Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet
3	☐	Egen sykdom eller skade
4	☐	Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas
5	☐	Andre forhold (spesifiser):

59. Hvor lang tid til sammen har De hatt for lite arbeid/har De vært uten arbeid i løpet av de to siste årene?

- 51
1	☐	1 - 4 uker
2	☐	5 - 8 uker
3	☐	9 -16 uker
4	☐	17 uker eller lenger

60. Har De noe inntekts-givende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

- 52
1	☐	Ja	→ 62
2	☐	Nei	→ 68

61. Har De noe inntekts-givende arbeid ved siden av husarbeidet?

- 53
1	☐	Ja	→ 62
2	☐	Nei	→ 68

62. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: _____

54-55
 Næringskode
→ 68

63. Hva slags skole går De på?

Skole-
slag: _____

56-57
 For Byrådet
→ 68

64. Hva slags virksomhet hadde De arbeid ved før De ble arbeidsledig?

Virksom-
hetens art: _____

58-59
 Næringskode

65. Hva var Deres yrke?

60-61
 Yrkeskode

(VIS KORT NR. 21)

66. Hva er grunnen til at De er uten arbeid?

(Hvis det er flere enn en grunn, nevnt den viktigste)

- 62
- 1 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
- 2 Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet
- 3 Egen sykdom eller skade
- 4 Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas
- 5 Andre forhold (spesifiser):

67. Hvor mange uker til sammen var De uten arbeid i løpet av de to siste årene?

- 63
- 1 1 - 4 uker
- 2 5 - 8 uker
- 3 9 - 16 uker
- 4 17 uker eller lenger

68. Er det De selv eller andre som normalt har den største inntekten i husholdningen?

- 64
- 1 IO selv → 75
- 2 Andre → 69

(VIS KORT NR. 22)

69. Hva er viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold for den som har størst inntekt i husholdningen?

- 65
- 1 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 70
- 2 Vernepliktig → 75
- 3 Skolearbeid, studier → 75
- 4 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 75
- 5 Arbeidsledig, arbeidssøkende → 70
- 6 Annet (spesifiser):

→ 75

70. Hva slags virksomhet arbeider han/hun ved?

Virksomhetens art: _____

66-67

Næringskode

71. Hva slags yrke har han/hun?

Hovedyrke: _____

68-69

Yrkeskode

72. Er han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?

- 70
- 1 Ansatt
- 2 Selvstendig uten leid hjelp
- 3 Selvstendig med leid hjelp

73. Har han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

- 71
- 1 Ja → 74
- 2 Nei → 75

74. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: _____

72-73

Næringskode

UTDANNING

Vi vil nå stille noen spørsmål om utdanning og utdanningsplaner.

75. Hvilken allmennutdanning har De fullført? (MERK AV FOR HØYESTE UTDANNING IO HAR FULLFØRT)

- 74
- 1 Folkeskole
- 2 Framhaldsskole eller fortsettelsesskole
- 3 9-årig grunnskole (eventuelt med 10. frivillig år)
- 4 Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole
- 5 Real- eller middelskole
- 6 Artium eller økonomisk gymnas

76. Har De fullført noen annen utdanning?

- 75
- 1 Ja → 77
- 2 Nei → 78

77. Hvor lang tid varte denne utdanning i alt? Angi nærmeste hele år.

76-77
Antall år

78. Har De faste planer om videre utdanning?

- 78
- 1 Ja → 79
- 2 Nei → 80

79. Hva slags endelig eksamen tar De sikte på? (NOTER KURSTYPE, LINJE ELLER FAGOMRADE OG EVENTUELT SKOLENS NAVN)

79-80

For Byrået

ØKONOMISKE FORHOLD

Korttype 031. Kol. 9-11

80. Hvor stor er normalt Deres disponible inntekt pr. måned? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturalinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygder, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.

- 12-15
- Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 81 DERSOM IO ER ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPØRSMÅL 24)
- 0000 Har ingen inntekt
- 0009 Vet ikke

81. Hvor stor er normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned? Ta også med eventuelle egne inntekter.

16-19

Samlet månedlig disponibel husholdningsinntekt etter skatt (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

0000 Har ingen inntekt
 0009 Vet ikke

DERSOM IO IKKE KAN GI SUMMEN DIREKTE, F. EKS. I NÆRMESTE 100 KR., SPESIFISERES DISPONIBEL INNTEKT FOR HVER PERSON OG SUMMERES AV INTERVJUER (OMTRENTLIGE TALL). SPØR IO OM SUMMEN SYNES TILNÆRMET RIKTIG. ETTER EVENTUELL JUSTERING FØRES BELØPET I SVARRUBRIKKEN FOR SPØRSMAL 81.

Husholdningsmedlemmenes disponible inntekt kr. _____

kr. _____

kr. _____

Fellehusholdningsinntekter (f. eks. bostøtte, barnetrygd o.l.) kr. _____

MERK! VI ØNSKER ANSLAGSVISE GJENNOMSNITTSTALL PR. MÅNED. Sum kr. _____

82. Kan De anslå hvor store reiseutgifter husholdningen samlet har til skole- og arbeidsreiser pr. måned? Ta også med egne utgifter.

20-22

Samlede månedlige arbeidsreiseutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

000 Ingen reiseutgifter
 009 Vet ikke

83. Kan De anslå hvor mye De/husholdningen har i samlede boutgifter pr. måned. Ta med husleie, renter og avdrag på boliglån, bensel, elektrisk strøm og vedlikeholdsutgifter. For eneboliger også vann- og renovasjonsavgifter.

23-26

Totale månedlige boutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

0000 Ingen boutgifter
 0009 Vet ikke

84. Til intervjueren:

DERSOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV SPØRSMALENE 81, 82 OG 83, GÅ TIL 86. ELLERS GÅ TIL 85.

85. Til intervjueren:

UTFØR REGNESTYKKET NEDENFOR. PLASSÉR SVARET DIREKTE I EN AV INNTEKTSGRUPPENE PÅ SPM. 86. MERK AV VED DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG INTERVJUET AVSLUTTES.

Samlet disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 81)

kr. _____

Samlede reiseutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 82)

kr. _____

Boutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 83)

+ kr. _____

÷ Sum fradrag = kr. _____ ÷ kr. _____

Til rådighet pr. måned når de ovenstående utgiftene er betalt

= kr. _____

- (VIS KORT NR. 23)
- 27-28
- 01 Under 250 kr.
 02 250 - 499 kr.
 03 500 - 749 kr.
 04 750 - 999 kr.
 05 1 000 - 1 499 kr.
 06 1 500 - 1 999 kr.
 07 2 000 - 2 499 kr.
 08 2 500 - 2 999 kr.
 09 3 000 - 3 499 kr.
 10 3 500 - 3 999 kr.
 11 4 000 - 4 999 kr.
 12 5 000 kr. og over
 13 Vet ikke
 14 Nekter å oppgi
86. Et av beløpene vi er interessert i i denne undersøkelsen er det De/husholdningen har igjen pr. måned når boutgiftene og eventuelle utgifter til arbeidsreiser er trukket fra husholdningens disponible inntekt. Kan De si hvilken gruppe på kortet som passer best for dette beløpet for Deres husholdning?
- MERK! VI ØNSKER ET ANSLAGSVIS GJENNOMSNITTSBELØP PR. MÅNED.

87. Til intervjueren:

BOR IO PÅ DEN ADRESSEN SOM IO-LISTEN ANGIR, ELLER BOR HAN/HUN PÅ EN ANNEN ADRESSE?

- 29
- 1 Bor på den adresse som IO-listen angir
 2 Bor på annen adresse

